

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Första kammaren.

Nr 19.

Lördagen den 26 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Herr statsrådet *Nilsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 219, angående anslag till teckning av ytterligare aktier i Svenska skifferoljeaktiebolaget;

nr 222, med förslag till lag om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen;

nr 228, med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om bankrörelse m. m.;

nr 229, med förslag till ändring av vissa vägväsendet berörande författningar;

nr 230, angående anslag för budgetåret 1947/48 till folkskoleseminarierna m. m.;

nr 231, angående anslag för budgetåret 1947/48 till överstyrelsen för yrkesutbildning;

nr 232, med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.;

nr 233, med förslag till lag om kyrkomusiker m. m.; samt

nr 234, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 13 maj 1932 (nr 107) om häradsallmänningar.

Justerades protokollet för den 19 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 135, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningsskyldighet.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot politiska uniformer; och

nr 137, i anledning av väckt motion angående viss ändring av gällande lagstiftning rörande vårdnadsbefogenheten i fråga om barn i och utom äkten-skap.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsfonder jämte i ämnet väckta motioner;

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av giltighetstiden för vissa tilläggstullar; samt
nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående postverkets ensamrätt till brevbefordran m. m.

Anmäldes och godkändes bankoutsjottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 144, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 145, i anledning av framställningar angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 146, i anledning av väckt motion om pension åt f. d. lokmästaren vid Varberg—Ätrans järnväg A. Larsson; samt

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om bidrag till pensioneringskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt jämte en i ämnet väckt motion.

Anmäldes och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tillägsprotokoll till de mellan Sverige och Italien den 24 november 1945 träffade handels- och betalningsöverenskommelserna; samt

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratificering av ändringar i stadgan för Internationella arbetsorganisationen, m. m.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tillägsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, såvitt angår jordbruksärenden;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fiskprisreglering samt främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.;

nr 152, i anledning av väckta motioner om inrättande av vägombudsstämma inom varje vägnämnsområde;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till täckdiktningförsök m. m.; samt

nr 154, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i grunderna för beviljande av bidrag till anläggning av vatten- och avloppsledningar m. m.

Ang. anordnande av ett flytande flygfält i Stora Värtan.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet Nilsson, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Wahlunds interpellation angående anordnande av ett flytande flygfält i Stora Värtan, erhöi ordet och anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Wahlund frågat mig, huruvida jag uppmärksammat projektet att åstadkomma en flytande flygfältskonstruktion på Stora Värtan samt huruvida jag hade för avsikt att företaga närmare undersökningar rörande möjligheterna att realisera detta vid en fortsatt utveckling inom flyget.

Med anledning härav får jag till en början meddela, att det åsyftade projektet, vilket framlagts av direktören G. Wallgren i Eskilstuna, varit föremål för prövning i samband med behandlingen av frågan om anläggande av en stor-

Ang. anordnande av ett flytande flygfält i Stora Värtan. (Forts.)

flygplats. Det ansågs därvid, att erforderliga beräkningar samt nödvändiga prov och försök för att man skulle kunna bedöma möjligheterna att överhuvud taget praktiskt använda en dylik konstruktion för det avsedda ändamålet skulle kräva så lång tid, att projektet enbart av denna anledning måste lämnas ur räkningen. Härtill kom, att det redan vid en första granskning av förslaget framstod som i hög grad sannolikt att detsamma av kostnadsskäl icke skulle kunna komma i fråga samt att Stora Värtan icke kunde bereda tillräckligt utrymme för en flytande flygplats av den storleksordning, som i detta fall vore nödvändig, bl. a. med hänsyn till behovet av möjligheter till framtida utvidgning av flygplatsen.

Tanken på att anordna flytande rullbanor är icke ny. Redan innan direktör Wallgren första gången framlade sitt förslag för 1944 års flygplatsutredning fanns i färdig konstruktion en flytande försöksbana för lätta flygplan i England. Konstruktionen anses där ha ett visst intresse inom marinen.

Såsom framgår av vad jag förut anfört måste förslaget att anordna en flytande storflygplats ännu betecknas som spekulativt. Det kan emellertid möjligen tänkas, att konstruktionen vid fortsatta undersökningar kan komma att visa sig praktiskt användbar i vissa fall, åtminstone när det gäller mindre flygfält. Då ett särskilt utskott inom ingenjörsvetenskapsakademien redan finnes tillsatt för behandling av frågan, synas några ytterligare åtgärder för utredningens vidare bedrivande icke för närvarande behöfliga. Erforderliga forskningsanslag torde få sökas genom akademiens försorg.

Herr Wahlund: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret, och jag ber även att få tacka för att jag fått del av det på förhand.

Jag har läst herr statsrådets svar på det sättet, att herr statsrådet beträffande dessa planer rörande ett flytande flygfält ställer sig avvaktande men att herr statsrådet ställer sig positiv till de undersökningar, som ingenjörsvetenskapsakademien för närvarande företar och att herr statsrådet ställer i utsikt, att statliga medel skola ställas till förfogande för dessa undersökningar, som bedrivs i enskild regi.

Om den tolkning, som jag nu har gjort av herr statsrådets svar, är riktig, är jag för min del fullt belåten, och det skulle vid sådant förhållande vara småaktigt att komma med några anmärkningar emot den tidigare behandlingen av frågan.

Till det sagda vill jag bara för att undvika missförstånd foga, att jag naturligtvis inte på något sätt vill direkt engagera mig för detta projekt. Jag ser dessa planer som allmänna; jag vet, att ingenjörerna i Sydsverige i går diskuterade dessa ting för Sydsveriges del. Jag tror såsom statsrådet, att om ingenjörsvetenskapsakademiens undersökning blir positiv, är det nog det riktiga att börja med att pröva konstruktionen på ett mindre flygfält, där ett sådant behövs.

Jag undrar också, om inte möjligheterna att åstadkomma flytande flygplatser te sig ljusare nu än bara för några år sedan. Luftfartsstyrelsen kalkylerade då med en bredd på dessa banor av 250 meter. Nu säger den amerikanska och den engelska expertisen, att vi kunna nöja oss med en bredd av 110 meter. Det undrandrar sig mitt bedömande, vad som här är riktigt; här står alltså påstående mot påstående, och det är ju en sak som motiverar ytterligare utredning i frågan. Skulle det vara möjligt — jag vill inte påstå det, men skulle möjligheten finnas — att gå ned till 110 meters banbredd, som den främsta amerikanska och engelska expertisen anser, skulle såvitt man nu kan bedöma kostnaderna för ett sådant flygfält som jag talat om i interpellationen bli av ungefär samma storleksordning som för Halmsjöflygfältet.

Ang. anordnande av ett flytande flygfält i Stora Värtan. (Forts.)

Jag vill här inte göra något bestämt påstående, och jag vill, herr talman, till slut betona, att jag liksom herr statsrådet — och det framhöll jag också i interpellationen — inte ser något färdigt i det projekt som föreligger. Det är klart att man här får ställa sig avvaktande. Men jag ser dock i de djärva planer, som direktör Wallgren har framlagt, en möjlighet till nedbringande av kostnaderna vid en framtida utbyggnad av våra flygfält.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 227, angående förslag till förordning rörande förkortning av utbildningstiden för vissa värnpliktiga m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick det föreslagna bemyndigandet för Kungl. Maj:t, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 276, av herr *Bergquist* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lantmäteripersonalens organisation och avlöningsförhållanden m. m.; samt

nr 277, av fru *Svenson* och herr *Johansson, Johan Bernhard*, i samma ämne.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 219, 222 och 228—234.

Föredrogs ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 293, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om en utredning angående järnvägsnämnder.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Jag hemställer, att första kammaren, som den 23 innevarande månad bifallit sitt andra tillfälliga utskotts i dess utlåtande nr 4 gjorda hemställan, vilken överensstämmer med andra kammarens enligt det nyss upplästa protokollsutdraget fattade beslut, måtte finna delgivningen av andra kammarens beslut ej föranleda vidare yttrande.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående redovisning av tillgångar och skulder m. m. vid örlogssvarvens marinverkstäder;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1947/48;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under försvarets fastighetsfond gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1947/48 till anordnande av vissa lokaler för luftbevakningen;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till främjande av humanistisk forskning jämte en i ämnet väckt motion;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser beträffande innehavare av befattningar, vilka vid upphörande av rådhusrätterna i samma städer komma att indragas m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande eller inrättande av barnhem;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till barnmorskeläroanstalterna;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av tjänstebostad åt landsfiskalen i Föllinge distrikt;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen av två fastigheter i Fjällbacka municipalsamhälle;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Folkbokföringen: Viss tillfällig personal vid länsstyrelserna m. m. för budgetåret 1947/48; samt

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av medicinalstyrelsen jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 33, i anledning av väckta motioner om tilläggs pension åt f. d. föreståndarinnan vid Jämtlands läns sinnesslöanstalt Berta Maria Rundgren;

nr 34, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående försäljning till Botkyrka kommun av visst område av den riksbanken tillhöriga fastigheten Tumba 1¹;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 5 förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 11) angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända; samt

nr 36, angående dyrtidstillägg till den hos riksdagens kamrar, utskott och kansli tillfälligt anställda personalen;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång;

nr 28, i anledning av väckt motion angående utredning rörande luftfartsförsäkringens likställighet i processuellt hänseende med sjöförsäkringen m. m.; samt

nr 29, i anledning av väckt motion med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 kap. 9 § giftermålsbalken m. m.;

andra lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 56 § lagen den 18 juli

1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa författningar berörande veterinärväsendet samt angående inrättande av en veterinärstyrelse;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 15 §§ förordningen den 20 juni 1941 (nr 577) angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 56 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, m. m., såvitt propositionen hänvisats till jordbruksutskottet, dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar;

nr 31, i anledning av väckta motioner om höjning av statsbidraget för vid laga skiften upptagen odlingsmark;

nr 32, i anledning av väckta motioner om viss ändring av villkoren för erhållande av statsbidrag till förrättningar enligt lagen om delning av jord å landet;

nr 33, i anledning av väckt motion angående utredning av orsakerna till och botemedlet mot kreaturssjukdomen acetonämi; samt

nr 34, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag rörande en grundläggande yrkesutbildning för det mindre jordbruket.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.17 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Måndagen den 28 april.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 22 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 219, angående anslag till teckning av ytterligare aktier i Svenska skifferoljeaktiebolaget.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 222, med förslag till lag om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen;

nr 228, med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om bankrörelse m. m.; och

nr 229, med förslag till ändring av vissa vägväsendet berörande författningar.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 230, angående anslag för budgetåret 1947/48 till folkskoleseminarierna m. m.; samt

nr 231, angående anslag för budgetåret 1947/48 till överstyrelsen för yrkesutbildning.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 232, med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.; samt

nr 233, med förslag till lag om kyrkomusiker m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 234, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 13 maj 1932 (nr 107) om häradsallmänningar.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 4 och 74—87, bankoutskottets utlåtanden nr 32—35 och memorial nr 36, första lagutskottets utlåtanden nr 27—29, andra lagutskottets utlåtande nr 23 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 23, 24, 27 och 30—34.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att jordbruksutskottets utlåtande nr 23 skulle på föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras näst före statsutskottets utlåtande nr 87.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.04 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 29 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 235, angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen.

Justerades protokollet för den 23 innevarande månad.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde, som komme att hållas onsdagen den 7 nästkommande maj, företaga val av valmän och suppleanter för utseende av ej mindre fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret än även suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Detta förslag antogs.

Herr **förste vice talmannen** erhöll ordet och anförde: Herr talman! I anslutning till det av kammaren fattade beslutet får jag föreslå, att kammaren måtte besluta, att antalet suppleanter för de valmän, som skola utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för dem, bestämmas till tio.

Denna hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels medgiva, att å personalförteckning för krigsmaterielverket uppfördes 8 befattningar för kontorsbiträde i lönegrad A 4 samt ytterligare 2 befattningar för byråingenjör, den ena i lönegrad Eo 26 och den andra i lönegrad Eo 24,

dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för krigsmaterielverket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48,

dels ock till Krigsmaterielverket: Avlöningar för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 2 050 000 kronor.

*Anslag till
krigsmateriel-
verket.*

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag

a) medgiva, att å personalförteckningen för krigsmaterielverket uppfördes 8 befattningar för kontorsbiträde i lönegrad A 4;

b) fastställa under punkten införd avlöningsstat för krigsmaterielverket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48;

c) till Krigsmaterielverket: Avlöningar för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 2 023 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Oscar Olsson, Pauli, Gränebo, Larsson, Gillström, Törnkvist, Skoglund* i Doverstorp, *Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Ward, Bergström* och *Lindholm*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) medgiva, att å personalförteckningen för krigsmaterielverket uppfördes 8 befattningar för kontorsbiträde i lönegrad A 4 samt ytterligare 2 befattningar för byråingenjör, den ena i lönegrad Eo 26 och den andra i lönegrad Eo 24;

b) fastställa i reservationen införd avlöningsstat för krigsmaterielverket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48;

c) till Krigsmaterielverket: Avlöningar för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 2 050 000 kronor.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Vid denna punkt är fogad en reservation och en ganska manstark sådan. Det är nämligen inte mindre än tolv reservanter, som anmält sig, vilket är lika många som de av utskottets ledamöter som stå för utskottets förslag. Detta utskottsforstag segrade alltså med lottens hjälp.

Det är ingen större fråga det här gäller, utan tvärtom en ganska liten. I fråga om de ekonomiska konsekvenserna kan man säga, att det är en obetydlig fråga. Det gäller endast att upphöja två byråingenjörsbefattningar i Eo lönegrad, den ena i Eo 24 och den andra i Eo 26. Dessa befattningshavare äro redan nu anställda vid verket, men de avlönas på sakanslag. Kungl. Maj:t har föreslagit, att deras anställningsförhållanden skola regleras, och det kan man inte säga är oskäligt, i synnerhet som det råder stor efterfrågan inom alla områden och även inom det civila på skickligt och yrkeskunnigt folk. Det är tveksamt, om personer, som ha en så osäker ställning som dessa, vilja stanna kvar på sina poster.

Reservanterna inom utskottet ha därför ansett, att man borde bifalla Kungl. Maj:ts förslag och uppföra dessa två tjänster på extra ordinarie stat. Kostnaderna härfor bli obetydliga. Genom en sådan överflyttning skulle de också komma att avlönas medelst avlöningsanslaget. För närvarande utgå deras avlöningar från sakanslaget, vilket inte kan vara riktigt. Vilken mening man än må ha om krigsmaterielverket och dess framtida organisation, så gäller

Anslag till krigsmaterielverket. (Forts.)

det dock här endast två tjänster; det gäller ett par personer, som inte böra bli lidande på statsmakernas ställningstagande till hur detta verk skall organiseras. Tjänsterna på extra ordinarie stat äro visserligen inte på samma sätt bundna som på ordinarie stat, men uppflyttningen medför dock en något säkrare ställning för dessa tjänstemän än den de nu ha. Det är anledningen till att reservanterna anse, att man nu borde bifalla det av Kungl. Maj:t i propositionen framförda förslaget.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Som herr förste vice talmannen nämnde, är detta inte någon särskilt stor fråga rent penningmässigt sett. Den kan dock ha en principiell betydelse, och det är det som varit vägledande för dem, som vunno lottdragningen i statsutskottet häromdagen.

Vi anse, att eftersom krigsmaterielverket jämte försvarets civilförvaltning och flera andra centrala organisationer just nu hålla på att särskilt granskas och en utredning arbetar, som skall framlägga förslag om deras omorganisation i samband med den kommande försvarsordningen, så är det principiellt felaktigt att i detta kanske sista stadium av dessa organisationers nuvarande form inrätta nya ordinarie tjänster. Jag är dessutom av den meningen, att en sådan utredning borde föranleda avsevärda inskränkningar inom några av de centrala organisationerna på försvarsväsendets område, bland annat inom krigsmaterielverket. Jag tror ju inte, att tillsättandet av dessa två extra ordinarie tjänster behöver försvåra en sådan nedskärning, ty just nu är det lätt att placera folk på andra håll. Man vet å andra sidan inte säkert hur ett sådant beslut kan komma att binda riksdagens framtida ställningstagande. Det kan hända, att man här letts av den tanken, att just dessa ingenjörsbefattningar komma att med säkerhet behövas inom krigsmaterielverket även i fortsättningen. Detta beror emellertid i sin tur på hur stor del av arbetet med materialanskaffningen och förberedelsearbetet, som man vill lämna åt krigsmaterielverket. Vill man att det skall vara en ganska liten organisation, som bara skall ha speciella uppdrag, då är det ju inte säkert att de ingenjörsbefattningar, som nu föreslås, skola finnas just inom det verket. Det är möjligt, att statsrådet och chefen för försvarsdepartementet tänkt sig det. Jag tycker, att det är bättre, att utredningen därvidlag är alldeles obunden, så att inte några åtgärder, som nu vidtagas, påverka resultatet av det utredningsarbete som pågår.

Det är alltså den rent principiella tanken att man inte, när man i en följd av år klarat sig med pengar från sakanslag för dessa tjänster, bör på sista året inrätta flera ordinarie befattningar. Det är tid att göra det, när man blivit enig om vilken form dessa olika centrala organisationer böra få. Då är jag med om att en mycket större procent än vad som ofta är fallet skall vara ordinarie tjänstemän, men inte förrän organisationen är klar. Det torde vara huvudskälet, herr talman, till utskottsmajoritetens — eller de lottvinnandes — mening.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr statsrådet Vougt: Herr talman! Det förhåller sig på det sättet, att på åtskilliga håll inom försvaret och allra helst inom de verk, där det finns en stor teknisk personal, denna personal inte är anställd under fastare former utan mot arvode. Detta har sina olägenheter. Det har också sina fördelar. Emellertid vill jag i anledning av herr Mannerskantz anförande framför allt understryka, att jag helt och hållet delar den principiella inställning, som han

Anslag till krigsmaterielverket. (Forts.)

har, att när vi ha den nu pågående förvaltningsutredningen i gång, så är det inte lämpligt att annat än i rena undantagsfall, när detta av vissa praktiska skäl anses vara lämpligt, övergå från en tidigare anställningsform till en fastare sådan. Om herr Mannerskantz återgår till vad som sagts i statsverkspropositionen, skall han finna, att inte bara krigsmaterielverkets chef har understrukit den stora tveksamhet han känt, när det gällt att föreslå dessa befattningar till Eo anställning, utan att också jag för min del känt en sådan tveksamhet. Skälen till att vi likväl tagit upp två befattningar i Eo lönegrad är emellertid, att det är svårt för närvarande — särskilt i den skarpa konkurrensen när det gäller tekniskt kunnig personal — att i tävlan med den fria marknaden få befattningshavare, om man inte erbjuder dem en säkrad anställning. Det är denna omständighet som gjort, att jag har avvikit från den principiella inställning, som jag delar med herr Mannerskantz i denna fråga.

Jag får kanske tillfoga, att det inte förhåller sig på det sättet att krigsmaterielverket efter kriget har fått en större personal än tidigare. Jag har framför mig en tabell, av vilken framgår, att krigsmaterielverket den $\frac{1}{7}$ 1943 hade 400 personer centralt anställda, den $\frac{1}{7}$ 1945 420 personer och den $\frac{1}{7}$ 1947 275. Om jag läser rätt i tabellen har det alltså skett en betydande avveckling av personalen, och denna avveckling pågår alltjämt.

Emellertid förhåller det sig på det sättet, att krigsmaterielverket är sysselsatt med vissa arbeten för standardisering av all den tekniska materiel, vars anskaffande till försvaret krigsmaterielverket i olika hänseenden sysslat med. Det är särskilt detta arbete för att åstadkomma större rationalisering och större enhetlighet, som kräver de bättre betalda befattningshavare, av vilka de här föreslagna äro ett par stycken. Det är dessa skäl som gjort, att jag ansett mig kunna föreslå riksdagen att nu gå med på ordnandet av en fastare anställning för dessa två befattningshavare.

Jag vill tillägga att befattningen i Eo 26 avses för extra tjänsteman, som avlönas på annat anslag än avlöningsanslaget, nämligen anslaget till engångskostnader för industriell krigsberedskap. Anslaget till industriell krigsberedskap är i år upptaget med endast 100 kronor, på grund av att det finns ganska stora reservationer att ta i anspråk. Befattningen i Eo 24 avses för en extra tjänsteman, som nu uppbär arvode motsvarande lönen i Eo 26. Detta arvode utgår redan nu på avlöningsanslaget. Om befattningarna inte inrättas, kan således avlöningsanslaget inte minskas med mer än lönen för en befattningshavare i lönegrad Eo 26, för vilken lönen efter löne regleringen utgår med totalt omkring 14 000 kronor.

Jag hoppas att första kammaren skall bifalla vad som här föreslagits av Kungl. Maj:t och av den del av utskottet, som anmält sig som reservanter.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Jag vill ifrågasätta om dessa båda befattningshavare komma att känna sig säkrare, om de nu överföras på extra ordinarie stat än om de få avvakta utredningsresultatet. Då kanske de skulle komma på ordinarie stat.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till krigsmaterielverket. (Forts.)

Herr *förste vice talmannen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 41;

Nej — 42.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 9—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
avlöningar
m. m. till
värnpliktiga
vid armén.*

Punkten 25.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Armén: Avlöningar m. m. till värnpliktiga för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 18 700 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Norling* och *Öhman* (I: 47) och den andra inom andra kammaren av herr *Dahlgren* m. fl. (II: 93), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta provisoriskt höja dagavlöningen för värnpliktig med 1 krona per tjänstgöringsdag,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bror Nilsson* och *Karl Persson* (I: 177) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Vä m. fl. (II: 273), i vilka hemställts, att riksdagen måtte i avvaktan på förslag i ärendet av 1945 års försvarskommitté besluta om en provisorisk höjning av de värnpliktigas, såväl meniga som befäl, penningbidrag med ett belopp av 1 krona per dag,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Aman* och fru *Alm* (I: 178) och den andra inom andra kammaren av herr *Allard* m. fl. (II: 289);

dels ock en inom andra kammaren av herr *Ståhl* m. fl. väckt motion (II: 129).

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 47 och II: 93 samt I: 177 och II: 273 ävensom II: 129, till Armén: Avlöningar m. m. till värnpliktiga för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 18 700 000 kronor;

Anslag till avlöningar m. m. till värnpliktiga vid armén. (Forts.)

b) att motionerna I:178 och II:289 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

På framställning av herr talmannen beslöts att punkten skulle företagas till avgörande momentvis.

Mom. a).

Herr **Norling**: Herr talman! Ur försvarsintressets synpunkt hade man väntat sig att utskottet skulle ställa sig välvilligt till förslaget om en höjning av dagavlöningen för de värnpliktiga. Riksdagen har förut i princip beslutat om provisorisk löneförstärkning för de statsanställda. Då borde man kunnat utgå från att riksdagen också i detta fall kunde besluta om ett provisorium för de värnpliktiga, som ju åtnjuta en mycket låg dagavlöning.

Denna dagavlöning för värnpliktiga fastställdes 1941 och har sedan dess inte ändrats, oaktat mycket höga varufördyringar förekommit beträffande just de varor, som dessa värnpliktiga skola skaffa sig för den dagavlöning som de erhålla. Det är ju inte stimulerande för försvarsviljan, att en värnpliktig, som skall inställa sig till sin tjänstgöring, vet att den dagavlöning, som han får, inte räcker till för det nödvändigaste, som han skall skaffa sig och är skyldig att skaffa sig enligt den förordning som finns inom armén. För denna dagavlöning skall han inte endast raka och klippa sig, skaffa sig tandkräm, skokräm och dylikt, utan han skall dessutom åtminstone någon gång kunna komma ut på ett nöje eller få en kopp kaffe utanför förläggningen. Säkerligen kunna de värnpliktiga inte på den dagavlöning, som de nu erhålla, ens skaffa sig vad de behöva enligt den förordning, som finns och som de värnpliktiga äro skyldiga att rätta sig efter.

Statsutskottet har nu avstyrkt föreliggande motioner under motivering, att man inom försvarskommittén håller på att utreda just frågan om de värnpliktigas dagavlöning. Men föregående år avslog riksdagen på grundval av samma motivering liknande motioner. Ett år har förflutit sedan dess, och fortfarande få de värnpliktiga nöja sig med en krona om dagen. Motionärerna förutsätta, att när försvarskommittén framlägger sitt förslag rörande dagavlöningen för de värnpliktiga, så kommer detta förslag att gå vida längre än det provisorium, som motionärerna ha hemställt om i sina motioner. Alla skäl tala för att om den militära utbildningen skall bli ett levande intresse hos ungdomen, så att den under värnpliktstiden verkligen går in för att träna sig för de militära ändamålen, måste man också se till att ungdomen under denna tid erhåller en sådan avlöning att den kan tillgodose sina intressen på ett sätt, som inte alltför mycket skiljer sig från vad den är van vid i det civila livet.

Motionärerna ha, som jag nyss nämnde, motionerat om detta provisorium endast för tiden till dess försvarsberedningen kommer med sitt betänkande. Vi förvänta också, att detta betänkande skall utmynna i högre belopp, än motionärerna ha motionerat om. Då emellertid försvarskommitténs utlåtande är ställt på framtiden och det är mycket ovisst när det kan komma inför riksdagen, skulle jag vilja under punkten A yrka bifall till motionerna nummer 47 i första kammaren och nummer 93 i andra kammaren.

Herr **Lindström**: Herr talman! Dessa parad- och propagandamotioner om höjande av de värnpliktigas avlöning ha ju regelbundet kommit till riksdagen under en följd av år. Riksdagen har emellertid avslagit motionerna och bifallit vad Kungl. Maj:t har föreslagit.

Utskottet påpekar i sin motivering en mycket viktig sak i samband med

Anslag till avlöningar m. m. till värnpliktiga vid armén. (Forts.)
frågan om de värnpliktigas avlöning. Utskottet säger nämligen, att detta är en fråga av synnerligen stor räckvidd, då den berör hela det system, på vilket den allmänna värnplikten är grundad. Detta system bygger på att medborgarna ha en försvarsplikt och en plikt att utbilda sig för försvarsuppgifterna. Det kräver en uppoffring av de medborgare, som inkluderas i systemet. Det är hela utgångspunkten för värnpliktsystemet, att medborgaren skall göra en uppoffring för landet och dess säkerhet. Det är därför fullkomligt felaktigt att bedöma denna fråga som den föregående talaren gjorde, att på något sätt jämföra dessa värnpliktiga ute på vapenövningar med dem, som ha befattningar och försörjningsmöjligheter i det civila livet.

Ha vi en gång infört den allmänna värnplikten, så är det nog också, herr talman, nödvändigt att upprätthålla dess allmänna förutsättningar. Vi, som fullgjorde vår värnplikt för trettio å trettiofem år sedan, gjorde det under ännu knappare ekonomiska omständigheter än nutidens värnpliktiga. Men vi begrepo, att när staten för sina väsentliga intressen lade beslag på vår tid och vår arbetskraft, så var detta motiverat av skäl, som sträcka sig vida utöver det mer eller mindre tillfälliga personliga välbefinnandet. Jag tror, att så länge vi upprätthålla den allmänna värnplikten, det mest demokratiska av alla försvarssystem, få vi också ta dessa olägenheter. För min del tror jag inte, att den försvarsutredning, som nu sitter, skall kunna komma till någon annan principiell uppfattning än den, som är traditionell här i landet och för övrigt i alla länder, som bygga sitt försvar på allmän värnplikt. Jag anser, att det vore ytterligt oklokt, herr talman, att ens provisoriskt göra någon förändring därutinnan, och därför finner jag, att jag står på mycket fast grund, när jag yrkar bifall till statsutskottets förslag på denna punkt.

Herr Hage: Herr talman! Det finns bara en enda invändning att göra mot herr Rickard Lindströms resonemang i den här frågan, och den invändningen sammanhänger med att de värnpliktiga bestå dels av pojkar från välbärgade hem och dels av pojkar från icke välsituerade hem. För pojkar från välsituerade hem betyder det ingenting, om vi ge de värnpliktiga en *liten* ersättning, men för pojkar från hem, som inte äro välbärgade, ställer sig saken helt annorlunda. Där blir på sätt och vis en lagstiftning med en ringa ersättning till de värnpliktiga en klasslagstiftning.

Från den utgångspunkten hyser jag sympati för de föreliggande motionerna, och jag hoppas att de synpunkter, som framföras i dem, fortast möjligt skola leda till en något högre ersättning till våra värnpliktiga pojkar. Med den utgångspunkt, som herr Rickard Lindström använde i sitt resonemang, verkar det som om han menade, att vi inte skola gå in för någon förhöjning, utan att vi alltjämt böra ha kvar dessa *låga* arvoden. Jag kan inte gilla den uppfattningen, utan jag tycker att det i synnerhet nu, när penningvärdet sjunker, finns större anledning för oss att resonera på det sätt, som jag har gjort på den här punkten.

Herr statsrådet Vougt: Herr talman! Jag tillåter mig endast att på denna punkt göra ett par påpekanden, som måhända kunna underlätta för kammarens ledamöter att ta ståndpunkt.

De av kammarens ledamöter, som läst den proposition som häromdagen framlades beträffande en minskning av värnpliktstiden från tolv till elva månader, ha säkert observerat, att jag där sagt, att det är min avsikt att snarast möjligt uppta en utredning om en ytterligare nedsättning av värnpliktstiden, varvid jag samtidigt varit mycket angelägen att understryka själva effektivitetskravet. Kravet på ett tillfredsställande resultat av vår värnpliktsutbildning

Anslag till avlöningar m. m. till värnpliktiga vid armén. (Forts.)

förutsätter, att man sorgfälligt undersöker möjligheten av att ge de värnpliktiga den första utbildningen på kortare tid än vad nu är fallet. Min förhoppning är, att ett resultat av denna utredning, som jag har för avsikt att låta verkställa genom försvarsgrenscheferna, skall kunna föreläggas nästa års riksdag så pass tidigt, att om riksdagen fattar positivt beslut skall den ordning, som vi sålunda komma fram till, kunna tillämpas på de värnpliktiga, som rycka in på våren 1948. Det förefaller mig som om det skulle vara välbetänkt att från den utredningen avvakta utmätningen av övningstiden, innan vi bestämma vilken avlöning de värnpliktiga böra ha.

Vidare vill jag tillfoga, att jag delar den uppfattning, som också på militärt håll har ganska många anhängare, att det skulle vara lämpligt om vi här i landet sänka värnpliktstiden från 21 till 20 år. För närvarande är det så pass många värnpliktiga tjuogoettåringar som äro gifta, att de familjebidrag som utgå till rekryterna utgöra ganska dryga poster för statsverket. Om vi sänka värnpliktsåldern kommer uppenbarligen en väsentlig del av dessa familjebidrag att bortfalla. Det går då lättare att ta konsekvenserna av den ökade kostnad, som skulle bli följden ifall riksdagen fann lämpligt att höja avlöningen till de värnpliktiga.

Det är dessa båda upplysningar, som jag har velat lämna för att kammaren skall kunna i någon mån ta dem med i sitt bedömande av denna fråga i dag. Jag tror för min del i likhet med statsutskottet, att det är klokt om vi vänta med att ta denna fråga i dess helhet under övervägande till nästkommande år.

Herr Linderot: Herr talman! Jag har absolut ingenting att invända mot herr Lindströms hela syn på den allmänna värnpliktens betydelse. Jag förstår där emot inte, varför han från dessa utgångspunkter ovillkorligen måste stanna vid att de värnpliktiga bara skola ha en krona per dag. Antingen böra de väl ha ingenting, eller också får man på ett förnuftigt sätt försöka avväga, vad man skall ge de värnpliktiga. Här är det ju, herr Lindström, inte fråga om att vi skola betala de värnpliktiga för deras arbete enligt allmänna marknadens löner med ordentlig timpenning o. s. v., utan det gäller bara att rättvist avväga de småslantar som de värnpliktiga skola ha.

Jag hör till den generation som herr Lindström talade om och som hade 20 öre om dagen när vi gjorde vår värnplikt. Det var många av oss arbetarpojkar, som inte kunde utnyttja permissionen på Svea livgarde över lördagar och söndagar på grund av att vi på många gånger faktiskt inte hade ett enda öre, så att vi kunde gå ut i staden och företa oss något. Ofta hade man inte ens spår-vagnspengar. Nu klagar jag inte för det eller jämrar mig i efterskott. Men jag kan inte förstå, att det ovillkorligen måste vara något som sammanhänger med den allmänna värnpliktens idé och system i och för sig, att de värnpliktiga blott skola ha en krona per dag. Ger man dem 1 krona, kan man väl lika gärna ge dem 1 krona 50 öre eller 2 kronor. Med nuvarande höga priser, då en flaska sockerdrieka kostar 50, 60, 75 öre, måste man ju förstå, att en krona inte är mycket att komma med för de värnpliktiga, om de önska gå utanför förläggningen, besöka en biograf eller kosta på sig någon annan förströelse. Är den värnpliktige dessutom tobaksrökare, räcker hans dagavlöning knappast ens till cigarretter.

Jag har således, herr talman, ingen invändning i och för sig mot herr Lindströms resonemang om den allmänna värnpliktens idé. Jag tillåter mig emellertid att till och med utgångspunkt från vad herr Lindström här sagt instämma i herr Norlings yrkande om bifall till motionerna.

Herr Andersson, Gustav Emil: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av herr Lindströms anförande.

Anslag till avlöningar m. m. till värnpliktiga vid armén. (Forts.)

Herr Lindströms resonemang utgjorde egentligen intet bemötande av herr Norlings och hans partikamraters motioner med krav på en provisorisk höjning av de värnpliktigas dagavlöning med en krona per dag. Herr Lindström vände sig i själva verket mot de motioner som avgivits av hans egna partikamrater, d. v. s. motionerna I:178 och II:289, men det är ju ingen i denna kammar som talat för bifall till dessa senare motioner. Om herr Lindströms anförande kommer att läsas av de unga män som skola göra sin värnplikt kommer det säkert att tas mycket illa upp. När det här begäres en ökning av de värnpliktigas dagavlöning från en till två kronor, försvarar nämligen utskottets talesman utskottets avslagsyrkande med att förklara, att det inte är meningen att de värnpliktiga skola leva på samma standard som de haft tidigare ute i livet. De värnpliktiga skola, säger herr Lindström, göra en uppoffring, varför de inte böra ha mer en krona per dag. Med de stora avlöningar och höga inkomster, som folk i allmänhet i våra dagar har, är det verkligen underligt, att herr Lindström kan resonera på det sättet, att det innebär en uppoffring för de värnpliktiga, om de få en krona per dag, men inte om de få två kronor. Kontentan av herr Lindströms anförande var ju, att de värnpliktiga inte böra ha mer än en krona per dag, eftersom de skola lära sig att göra en uppoffring för fosterlandet. Hävdar man den ståndpunkten, att de värnpliktiga inte böra slippa ifrån att göra denna uppoffring, bör man vända sig mot de socialdemokratiska motionerna. Ett tillmötesgående av kraven i de socialdemokratiska motionerna skulle nämligen innebära, att det i ekonomiskt avseende blir så väl ordnat för de värnpliktiga, att man inte längre kan tala om några större uppoffringar från deras sida.

Vare sig de värnpliktiga ha en krona eller två kronor per dag, är det emellertid en kännbar uppoffring som vederbörande göra. I många fall medföra inkallelserna en uppoffring inte bara för den som inkallas att fullgöra sin värnplikt utan även för dennes anhöriga. Jag tänker då särskilt på våra mindre jordbrukare. Den värnpliktige sonen har kanske arbetat hemma på gården. Då han blir inkallad, blir det ofta hans gamle och mindre arbetsföre far som ensam måste sköta hela gården. På så vis innebära inkallelserna många gånger uppoffringar även för de värnpliktigas familjer. Denna uppoffring kommer att kvarstå, även om de värnpliktiga få två kronor per dag.

Jag anser således, herr talman, att det var misslyckat av herr Lindström då han i diskussionen om de värnpliktiga skola ha en eller två kronor per dag förde in resonemanget om att de värnpliktiga skola göra en uppoffring för fosterlandet. De unga värnpliktiga ute i landet komma säkerligen att misstolka riksdagens inställning, om man från statsutskottets sida anför denna motivering för avslag på motionerna om en provisorisk ökning av dagavlöningen med en krona per dag. En bättre motivering kan säkerligen ges för riksdagens ståndpunktstagande än just det av herr Lindström anförda resonemanget, som ovillkorligen måste föranleda misstolkningar.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr von Heland: Herr talman! Chefen för försvarsdepartementet har i skrivelse till försvarsutredningen begärt, att försvarsutredningen skyndsamt skall yttra sig beträffande utbildningstiden och avlämna detta yttrande i så god tid, att frågan hinner föreläggas nästa års riksdag. Det är också bekant, att försvarsutredningen med stort intresse diskuterar just den fråga som här är under behandling, nämligen spörsmålet om ersättningen till de värnpliktiga.

Det synes mig under dessa omständigheter vara klokt att avvakta försvarsutredningens förslag i dessa frågor och således på denna punkt följa utskottets hemställan.

Anslag till avlöningar m. m. till värnpliktiga vid armén. (Forts.)

Herr **Lindström**: Herr talman! Det är ju inte första gången som jag här i kammaren framför de synpunkter som jag nyss har poängterat. När min vän från Jönköpings län säger att de synpunkter, som jag här hävdar, måste bli mycket impopulära bland de värnpliktiga, som äro inkallade till övningar, lägger jag inte den beskyllningen särskilt på hjärtat. Jag har inte tidigare lidit av att jag framfört sådana tankar, och jag tror inte att jag kommer att göra det i fortsättningen heller, ty det svenska folket och våra värnpliktiga äro sedan länge vana vid att det principiellt skall vara på det sätt som utskottet nu förordar.

Herr Hage har givetvis rätt i att bördorna falla olika tungt på olika människor och att de värnpliktiga, som ha möjligheter att få utfyllnad till dagavlöningen från sina hem, ha lättare att klara sina utgifter än de som sakna dylika möjligheter. Men inte heller detta förefaller mig vara någon vägande synpunkt, ty hur långt staten än skulle sträcka sig inom ramen för sina möjligheter, skulle det på denna punkt inte kunna ske någon verklig utjämning. Den av herr Hage påtalade olikheten kommer således att kvarstå, oberoende av om vi fastställa de värnpliktigas avlöning till en eller två kronor. Själv kommer jag inte alls från något välbärgat hem, utan jag måste, som jag nyss sade, under min värnpliktstid klara mig med 50 öre om dagen. Det gick mycket bra under dessa ungdomsår, och jag hade faktiskt ingen anledning att klaga.

Vad sedan beträffar min bolsjevistiske vän på norrbottensbanken, vill jag först naturligtvis inkassera hans principiella instämmande i mina synpunkter. Men när han går vidare i texten, kommer han ut på fält som knappast äro överskådliga. Han talade om att en flaska sockerdricka kostar så och så mycket, en ask cigaretter så och så mycket o. s. v. Men det kan ju också finnas en och annan, herr Linderot, som vill ha en måltid på en SARA-krog och kanske till och med en grogg efter maten. Räknar man på det sättet, kan man komma mycket högt och nå siffror som jag tror att vi alla skulle bli mycket betänksamma inför! Herr Linderots resonemang för därför, även om det principiellt är riktigt, i praktiken hur långt som helst.

Jag tror inte, att vi kunna åstadkomma någon väsentlig förändring i de förhållanden, som det här gäller, om vi just nu i någon mån öka de värnpliktigas avlöning. Riksdagen brukar ju för övrigt inte heller på grundval av enskilda motioner göra så stora förändringar som motionärerna föreslagit, allra helst som ett beslut i enlighet med motionärernas hemställen skulle kosta mycket pengar. De värnpliktigas övningsdagar uppgå till mellan 10 och 20 miljoner per år. En ökning av dagavlöningen med en krona per dag blir således ett ganska stort belopp. Det är ytterligare en anledning för oss att vara försiktiga på denna punkt. Då man dessutom i olika instanser håller på med att bearbeta dessa frågor, anser jag, att detta är ännu en anledning för oss att vara försiktiga.

Jag måste till slut, herr talman, bekänna, att jag blev litet betänksam, när jag hörde herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet. Han satte frågan om övningstidens längd i samband med det spørsmål som vi nu ha framför oss, d. v. s. de värnpliktigas avlöning. När jag för min del bedömer frågan om övningstidens längd, är det viktigaste för mig den effektivitet för vårt försvar, som man uppnår genom den eller den övningstiden. Om man lägger alltför trånga synpunkter på detta spørsmål och sammankopplar det med ganska ovidkommande ekonomiska frågor, som ligga vid sidan av det väsentliga, tror jag att diskussionen föres in på ett plan, där våra försvarsfrågor i allmänhet icke böra diskuteras. Därmed vill jag naturligtvis inte säga, att de ekonomiska synpunkterna äro ovidkommande i detta sammanhang. De äro tvärtom utomordentligt betydelsefulla. Vi böra vid varje bedömning av hela försvarsfrågan

Anslag till avlöningar m. m. till värnpliktiga vid armén. (Forts.)
och delfrågor, som röra försvarsväsendet, ta hänsyn till att vi kunna komma till sådana resultat i fråga om kostnaderna, att det blir en alltför stor belastning för vår budget och nationella ekonomi överhuvud taget. Men även om jag starkt understryker den huvudsynpunkten, måste jag säga, att det icke kan vara klokt och lyckligt att när det gäller en så viktig fråga som övningstidens längd alltför mycket binda diskussionen vid ekonomiska småfinurligheter. Vi måste försöka se dessa saker i stort och lägga det väsentliga till grund för vårt bedömande. Det väsentliga är, vad riket behöver i fråga om övningstid och material för sitt försvar.

Min ståndpunkt, herr talman, är säkerligen impopulär i många läger. Men jag hävdar den och kommer att hävda den i framtiden också så länge jag kan tala i denna kammare.

Herr talmannen förstår väl till fullo, att jag med dessa utgångspunkter är beredd att vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Linderot**: Herr talman! Jag vidhåller min anslutning till herr Lindströms principiella synpunkter, men jag begärde ordet för att rätta ett missförstånd.

Herr Lindström tycks ha fått för sig, att jag önskar att kammaren skulle besluta en rörlig löneskala för de värnpliktiga och att man skulle betala dem alltefter hur många groggar de dricka på SARA-krogarna. Det är ett stort missförstånd. Det rör sig ju här i själva verket om ett konkret yrkande av herr Norling m. fl. om en provisorisk höjning av de värnpliktigas dagavlöning med en krona per dag. Hela den skräckmålning, som herr Lindström här gjorde av vilka konsekvenser för de värnpliktigas livsföring en höjning av dagavlöningen skulle medföra, var en dalmålning, som egentligen inte har med saken att göra. Vi diskutera, som sagt, ett konkret förslag om höjning av de värnpliktigas avlöning med en krona per dag.

Jag vidhåller, herr talman, mitt tidigare yrkande.

Herr **Näsström**: Herr talman! Redan vid fjolårets riksdag väckte jag jämte ganska många andra socialdemokrater en motion om att de värnpliktigas avlöning skulle höjas till tre kronor per dag. Vi fingo det svaret av statsutskottet, att 1945 års försvarskommitté sysslade med denna fråga, varför vi måste lugna oss, till dess att man fick besked från försvarskommittén om till vilket resultat den kommit.

Jag erkänner, att en höjning av de värnpliktigas avlöning är en så pass stor sak, att ett dylikt beslut måste föregås av en grundlig utredning. Jag kan därför även i år nöja mig med svaret från statsutskottet. Men jag poängterar, att det icke kan anses vara rättvist med nuvarande låga avlöningar till de värnpliktiga. Jag vädjar därför till herr försvarsministern, att han så snart ske kan måtte framlägga förslag om höjning av de värnpliktigas dagavlöning, så att de värnpliktiga lättare än hittills kunna bära de bördor som staten pålägger dem.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande momentet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle, med bifall till de i ämnet väckta motionerna I: 47 och II: 93, i övrigt bifalla utskottets hemställanden; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 26—35.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till Armén: Beklädnad m. m. för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 12 000 000 kronor.

*Anslog till
beklädnad
m. m. vid
armén.*

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Bergvall, Hall, Akerström* och *Persson* i Svensköp, vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Med hänsyn till att såsom överbefälhavaren framhållit tillgången å beklädnad vid armén är riklig och att behov av nyanskaffning av viktigare persedelslag icke torde föreligga anser utskottet, att medel nu böra anvisas endast i den utsträckning, som erfordras för persedlarnas vård och underhåll. I enlighet härmed torde det av Kungl. Maj:t under förevarande punkt äskade anslaget kunna reduceras till 4 000 000 kronor. Utskottet föreslår därför, att ett anslag av sistnämnda storleksordning nu beviljas.

Utskottet hemställer, att riksdagen må till Armén: Beklädnad m. m. för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor.»

2) av herrar *Karl Andersson* och *Gustaf Karlsson*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **Bergvall**: Herr talman! Jag har begärt ordet på denna punkt därför att jag tillsammans med några andra ledamöter av statsutskottet till utlåtandet fogat en reservation, i vilken vi föreslå en väsentlig nedsättning av här ifrågavarande anslag. Jag vill till vårt yrkande på denna punkt knyta några allmänna reflexioner.

Jag skall inte ge mig in på frågan om den framtida utformningen av vårt försvarsväsen. Det finns många skäl till att den frågan är för tidigt väckt. Även om vi för ögonblicket befinna oss i ett ganska gynnsamt läge, så är dock sikten i framtiden höljd i djupt dunkel. Därjämte tillkommer ju den omständigheten, att försvarsfrågan för närvarande är föremål för utredning i en kommitté. Det hör till gammal god svensk parlamentarisk praxis att i en sådan situation avvakta de förslag, som denna kommitté kommer att framlägga, och det material, som framkommer genom dess utredningar.

Men även med dessa reservationer måste jag säga, att jag tycker, att det nuvarande läget ger anledning till en i visst avseende ganska bestämd inställning i fråga om anslagen till vårt försvarsväsen. Vi ha genom en mycket kraftig ansträngning under krigsåren skapat en för våra förhållanden väl utrustad försvarsapparat. Den situationen bör ge oss möjlighet att under de närmaste åren åtminstone på en punkt vara verkligt återhållsamma, nämligen i fråga om materialanskaffning och utrustning överhuvud taget. Det är allvarligare och besvärligare att röra vid organisationsfrågorna, ty det kan föregripa det framtida ställningstagandet. Men en kraftansträngning under en serie av år i fråga om materialanskaffning och utrustning för vårt försvar bör kunna ge oss en rimlig paus under en kortare övergångstid i avvaktan på förslagen ifrån försvarskommittén och det slutliga ståndspunktstagande, som i det sammanhanget måste ske från regeringens och riksdagens sida.

Det finns också en speciell anledning att just i dag noga beakta denna synpunkt, nämligen det utomordentligt ansträngda läge, vari vi befinna oss i fråga om tillgången på både arbetskraft och material. Vi ha gång efter annan här

Anslag till beklädnad m. m. vid armén. (Forts.)

i riksdagen diskuterat de speciella problem som detta läge medför. Hur än åsikterna gått isär, ha vi väl varit hundraprocentigt ense på en punkt, nämligen om att läget över hela linjen är ansträngt och besvärligt. När jag har studerat fjärde huvudtiteln, har jag personligen inte kunnat komma till det resultatet, att försvarsministern verkligen haft denna synpunkt för ögonen då han bestämt sin position till de olika anslagskraven. Jag erinrar om den utomordentligt tövande och tveksamma inställning, som han har intagit exempelvis till frågan om inkallelser till efterutbildning och repetitionsövningar. Trots att det ur arbetsmarknadssynpunkt har varit mycket angeläget att minska omfattningen av inkallelserna till dylika övningar, har ju något därvidlag icke blivit åtgjort förrän efter starka påtryckningar från olika håll, bl. a. från det parti som jag tillhör.

Jag erkänner villigt, att materialanslagen för lekmanen äro mycket svåröverskådliga, särskilt om man inte haft tillfälle att delta i arbetet på avdelningen. Men i fråga om det anslag, som det här gäller, har man åtminstone en hållpunkt, och den kan man få i fjärde huvudtiteln. Där står nämligen att läsa på s. 74 nederst: »I särskilda direktiv hade överbefälhavaren meddelat arméförvaltningen att, enär tillgången å beklädnad vid armén vore riklig, behov av nyanskaffning av viktigare persedelslag icke syntes föreligga i vart fall under närmaste tiden, varför det kunde ifrågasättas, huruvida icke övergångsvis under budgetåret 1947/48 en väsentlig reducering av anslaget till munderingsutrustning kunde företagas.»

Arméförvaltningen har gått på en annan linje. Det förefaller mig ändock ganska egendomligt, att man i en så pressande situation som den nuvarande inte från försvarsministerns sida har tagit fasta på det uttalande, som jag här citerade från den i militärt avseende närmast ansvarige ledaren av hela vårt försvarsväsen. Den bagatellprutning som försvarsministern har gjort i jämförelse med föregående års anslag innebär icke något sådant ställningstagande. En rejäl prutning hade varit särskilt angelägen, därför att jag tror att det i vida kretsar av vårt folk finns en känsla av att man kan pruta och pruta hårt på försvarets område. Göra icke de, som äro positivt intresserade av att vi hålla ett efter våra förhållanden väl rustat försvar, några ansatser till att pruta, där det verkligen kan prutas utan att man vållar någon skada, vilket rimligen bör vara fallet på denna punkt, så tror jag, att man ur försvarssynpunkt riskerar att åstadkomma mycket ohägn.

Det är givetvis svårt att på en sådan punkt som denna kunna fixera någon siffra. Jag har kommit till den uppfattningen, att de 4 miljoner kronor, om vilka jag framställt yrkande i statsutskottet, räcka till för vård och underhåll av den utrustning som det här är fråga om. Mitt yrkande innebär, om man tar hänsyn till alla faktorer, bara ett åsidosättande av nyanskaffningen. Om man varit tveksam i fråga om mitt yrkande, förvånar det mig mycket, att man inte inom statsutskottet velat acceptera ett yrkande om återremiss till avdelningen för att närmare undersöka, om det eventuellt kunde göras någon jämkning på denna siffra.

Jag kan inte komma ifrån att vi här ha att göra med en farlig mentalitet, som innebär att man gärna låter miljonerna rulla även när miljonanslagen icke kunna sakligt motiveras. Det är måhända många anslag här under fjärde huvudtiteln, som man skulle ha kunnat göra vissa anmärkningar emot, men jag har inte varit i tillfälle att studera materialet så ingående att jag har vågat framställa några erinringar på andra punkter. På den här punkten tycker jag emellertid det är fullkomligt uppenbart, att försvarsministern inte har gjort vad som bort kunna göras i nedprutningsväg utan att några väsentliga värden hade äventyrats och som det i dagens läge hade varit mycket angeläget

Anslag till beklädnad m. m. vid armén. (Forts.)

att göra med hänsyn till vår utomordentligt ansträngda allmänna ekonomiska situation.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr von Heland: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har sannerligen en utomordentligt svår uppgift just nu. Han måste nämligen ta hänsyn dels till kraven på väsentliga minskningar i utgifterna till försvaret och dels till kravet på ett bibehållande av våra försvarskrafter i tillfredsställande skick. Det är minsann inte lätt att tillgodose båda dessa önskemål. Även om min mening på ett par punkter skiljer sig från försvarsministerns när det gäller handläggningen av frågorna under fjärde huvudtiteln, så har jag den uppfattningen, att herr statsrådet på ett erkännansvärt sätt verkligen har klarat upp fjärde huvudtiteln, och jag kan alltså inte följa herr Bergvall i hans mycket kraftiga kritik på den punkten.

Jag tycker att bara den saken säger mycket, att medan den nuvarande försvarsorganisationen, om den skulle få alla kostnader täckta och få all materiel efter hand förnyad, skulle kosta över en miljard kronor om året, har statsrådet pressat ned kostnadssumman till 800 miljoner.

Nu sade herr Bergvall, att man främst borde kunna minska på materielanslagen. Emellertid ger jag därvidlag statsrådet rätt — och hans mening har också understrukits av överbefälhavaren på flera ställen i dennes uttalanden till försvarsutredningen. Statsrådet säger nämligen, att man icke annat än under en kortare tid kan pressa ned kostnaderna med ett par hundra miljoner kronor om året och minska materielanskaffningen på det sätt, som försvarsministern nu har velat göra, utan att bryta ned den nuvarande försvarsorganisationen. Det är naturligtvis också därför angeläget, att försvarsutredningen snarast kommer med sitt betänkande, så att vi inte riskera att här i riksdagen mer eller mindre på måfå minska på anslag som kanske ur hela försvarets synpunkt ha en stor betydelse.

På en punkt vill jag emellertid ge herr Bergvall fullständigt rätt, nämligen då han vänder sig mot att statsutskottet inte ville utbryta den punkt, som reservationen gäller, och inhämta ytterligare upplysningar i frågan. Jag tycker, att när det framställes en så stark kritik i ett utskott och man önskar ytterligare upplysningar, är det befogat att ärendet återremitteras till avdelningen och dessa ytterligare upplysningar införskaffas. Samma uppfattning har jag också i fråga om en senare punkt, nämligen när det gäller jagarna, och jag finner det ytterst märkvärdigt att inte ens avdelningen ville vara med på en återremiss till försvarsutredningen för erhållande av ett yttrande i frågan.

Det anslag, som enligt herr Bergvalls mening kan minskas, är alltså beklädnadsanslaget, vilket i propositionen är upptaget till tolv miljoner kronor, varav dock 500 000 kronor äro avsedda för skidmateriel. Det är att märka, att av de 11 500 000 kronor som återstå beräknas över fyra miljoner åtgå till rent underhåll. Då herr Bergvall och de övriga reservanterna tydligen önska ytterligare upplysningar i frågan, skall jag lämna sådana, även om kammaren kanske tycker att det blir långrandigt; jag tycker nämligen man har skyldighet att lämna dessa upplysningar om reservanterna vilja ha dem för att bli nöjda.

Anslagsposten har under en följd av år beräknats efter 85 öre per man och tjänstgöringsdag. I anslagsäskanden för budgetåret 1947/48 har arméförvaltningen framhållit, att anslaget med hänsyn till dåvarande priser rätteligen borde kräva ett belopp per tjänstgöringsdag av 90,5 öre. Med hänsyn till förhållandena och den ovissa prisutvecklingen ifrågasatte arméförvaltningen emellertid icke någon uppräknning av anslaget, utan detta beräknades för nämn-

Anslag till beklädnad m. m. vid armén. (Forts.)

da budgetår efter 85 öre per man och tjänstgöringsdag. I den del av kostnader-na, som beröres av de centraliserade reparationsverkstäderna, har gjorts en minskning med 4,5 öre per man och tjänstgöringsdag. Jag tycker alltså att försvarsministern kan sägas ha tillmötesgått överbefälhavarens önskemål genom att på detta sätt minska kostnaderna från 90,5 till 85 öre per man och tjänstgöringsdag.

Beträffande utvecklingen i fortsättningen torde redan nu kunna konstateras, att de underhållskostnader, som drabba anslaget, komma att väsentligt stiga på grund av nytt kollektivavtal för arbetarna. Detta gäller såväl arméns som fabriksstyrelsens arbetare. Arméförvaltningen anser sig ha den största anledning att förmoda, att den minskning i reparationskostnaderna, som beräknades uppstå genom centraliserandet av reparations-tjänsten, icke kommer att uppgå till beräknade belopp.

Munderingsanslaget torde sålunda fortsättningsvis icke kunna beräknas med lägre belopp än 85 öre per man och tjänstgöringsdag; sannolikt kommer på grund av stigande materialkostnader och arbetarlöner en ökning av öresbeloppet att bli erforderlig.

Ehuru beräkningsgrunderna sålunda icke tåla någon reducering, ha tydligen herr Bergvall och reservanterna ifrågasatt, huruvida icke anslaget under kommande budgetår skulle kunna vidkännas en reducering på grund av den rikliga tillgången på beklädnadspersedlar, som kvarligga efter beredskapens slut.

Hur är det emellertid med denna tillgång? Härtill kan svaras, att ett visst överskott av sådan materiel visserligen föreligger, men detta utgöres av begagnade, icke krigsdugliga persedlar, huvudsakligen uniformer och underkläder. Arméförvaltningen har dels försålt sådant överskott till internationell hjälpverksamhet, dels centralt uppsamlat återstoden — endast uniformer — för att befria truppförband och försvarsområden från denna materiel.

Dessa överskottspersedlar representera en tillgång för munderingsanslaget endast för den händelse standarden för manskapets utrustning i väsentlig grad sänkes. Man kan då fråga herr Bergvall, om han vill att standarden på denna utrustning skall sänkas. Vill herr Bergvall sänka standarden också på uniformer för exercis och dylikt, då kan han givetvis rekommendera en minskning av anslaget. Herr Bergvall har sig väl bekant, att redan nu, fastän det är så pass välordnat med uniformer, kronans kläder kallas för »lumpen», och jag tycker att det vore att skada försvarsintresset om man gjorde denna benämning verkligt befogad.

Tillgången av ett överskott av icke krigsdugliga, hårt slitna uniformer medför därför icke någon ekonomisk fördel, utan snarare en belastning i form av krav på skötsel och lokalutrymmen. I fråga om överskottet på underkläder — huvudsakligen urlekta skjortor m/39 — är förhållandet precis detsamma.

Det enda materielslag, där överskottet kan komma framtida beklädnadsanslag till godo, är skodon — den saken berörde herr Bergvall även i utskottet. Här är arméns krigsbehov avsett att undergå en viss reducering. Denna minskning i antalet upplagda skodon ha endast i ringa omfattning ännu påbörjats, enär tillgången inom landet av grovt ovan- och bottenläder för närvarande icke är så god, att det har ansetts lämpligt att sänka beredskapen. Samråd härutinnan har ägt rum med försvarsstaben, arméstaben och statens industrikommission (läderavdelningen).

I princip har emellertid redan beslutats en minskad lagerhållning av skodon, varigenom ett väsentligt överskott av marschskodon kan nyttiggöras i anslagsminskande syfte. Ur beredskapssynpunkt bör denna minskning ske i takt med förbättrad tillgång inom landet av grovt läder. Här bör emellertid anmärkas, att av i krigsformationer upplagda skodon en mycket stor del äro

Anslag till beklädnad m. m. vid armén. (Forts.)

använda, ehuru fullt krigsdugliga. De genom minskad uppläggning frigjorda skodonen kunna sålunda undantagslöst beräknas vara begagnade och av ungefär 60 procents värde. Antalet frigjorda marschskodon kan beräknas till cirka 400 000 par.

Av detta överskott av skodon torde — vilket också bör uppmärksammas — böra beräknas, att det om cirka tre år till hemvärnet bör överlämnas ett par skodon per aktiv hemvärnsman, för vilket ändamål 100 000 par skodon beräknas erforderliga.

Med hänsyn till att överskottet av marschskodon representerar ett värde av 4 320 000 kronor kan sålunda en minskning av munderingsanslaget ske, vilken minskning bör fördelas på flera budgetår och motsvara den minskade anskaffningen av marschskodon. Med hänsyn till bibehållande av en lämplig storleksortering bör dock alltid någon anskaffning av sådana skodon ske. För permissionsbruk böra givetvis alltför sällsynta anskaffningar av lättare skodon — om inte herr Bergvall vill minska standarden för de värnpliktiga.

Det kanske kan lämnas ytterligare uppgifter, som skulle gå in mera i detalj, men för att inte taga upp tiden alltför mycket skall jag inte lämna några sådana. Jag kan emellertid nämna, att de uppgifter jag har lämnat härifrån från en utredning som är verkställd för försvarsutredningens räkning. Sistnämnda utredning har tagit upp alla dessa material- och materielfrågor till mycket grundlig prövning, och det göres mycket ingående undersökningar på området. För den skull tycker jag verkligen, att riksdagen kunde lugna sig även på denna punkt, tills försvarsutredningen blir klar, och alltså inte här godtyckligt skära ned de summor som redan statsrådet har gnuggat till det yttersta.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Vougt**: Herr talman! Herr Bergvall inledde sitt anförande med att framföra vissa kritiska anmärkningar mot det sätt, på vilket fjärde huvudtiteln har handlagts, och därför hoppas jag, allra helst som ju sådana kritiska anmärkningar ha framkommit även i pressen, att kammaren tillåter mig att i någon mån bemöta det som yttrades här av herr Bergvall. Jag skall försöka göra det så kort som möjligt.

Jag vill då i första hand erinra om att innevarande budgetår är det femte och sista året i den femårsperiod, inom vilken det försvar, som började byggas upp år 1942, skall vara färdigt. Enligt de grundsatser, som riksdagen själv anslöt sig till när den på våren 1945 godkände den dåvarande försvarsministerns direktiv för försvarskommittén rörande prövning av försvarsfrågan, skulle ju ingen förändring av den under kriget uppbyggda försvarsorganisationen företagas utan föregående noggrann prövning. Det var denna prövning som anförtroddes åt försvarskommittén, vars direktiv ju också, såsom jag nämnde, godkändes av riksdagen.

Nu har det fogat sig så, att försvarskommittén icke har kunnat fullgöra sitt uppdrag i så god tid att något förslag kan föreläggas innevarande års riksdag. Detta torde icke vara något att förvåna sig över, om man tar hänsyn dels till det ganska osäkra utrikespolitiska läget och dels till de många ovissa faktorer, som en sådan utredning har att räkna med när det gäller erfarenheterna av den krigstekniska utvecklingen under kriget.

När sålunda försvarskommittén icke har kunnat bli färdig med ett förslag i så god tid, att man har kunnat taga hänsyn till det vid utformningen av fjärde huvudtiteln innevarande år, har det tillkommit mig såsom föredragande att på bästa sätt åstadkomma ett förslag för ett års provisorium mellan de

Anslag till beklädnad m. m. vid armén. (Forts.)

båda försvarsordningar, som man tänker sig under förutsättning att försvarskommittén nästa år kommer att föreslå en ny försvarsordning.

Jag har inte kunnat göra detta på annat sätt än att jag, med utgångspunkt från att själva organisationen icke skall ändras, har försökt iakttaga största möjliga sparsamhet, och på ett tidigt stadium av budgetarbetet utgingo direktiv till myndigheterna om att de skulle iakttaga sparsamhet i all den utsträckning som var möjlig. Med anledning av dessa direktiv delgav överbefälhavaren för sin del försvarsmyndigheterna de militära synpunkter, som han ansåg borde vara vägledande vid dessa myndigheters sammanställning av petita.

Vad som har skett inom försvaret sedan det blev bekant att försvarskommittén icke skulle bli färdig med sitt förslag år 1946 var alltså, att myndigheterna samverkade med försvarsdepartementet om att åstadkomma så stora besparingar som möjligt. Jag vill erinra om att vid budgetarbetet året förut — alltså då framläggandet för riksdagen av budgetförslaget för budgetåret 1946/47 förbereddes — skuros myndigheternas anslagsäskanden ned från 950 till 846 miljoner kronor inom departementet; på grund av vissa ökningar kom budgeten likväl att belöpa sig till 900 miljoner kronor. Det nu föreliggande budgetförslaget slutar på i runt tal 800 miljoner kronor. Den minskning; som det nya budgetförslaget innebär i jämförelse med innevarande års budget, uppgår således formellt till 100 miljoner kronor, men reellt uppgår den till 133 miljoner, om man nämligen tar hänsyn till de förbättringar av löner inom försvaret som föranledas av beslut, fattade av statsmakterna. I den nya budgeten ha vederbörande myndigheter själva företagit nedprutningar med 82 miljoner kronor, jämfört med föregående års budget, och jag måste ju anse, att det är värdfullt om man på detta sätt kan säga, när budgeten framlägges, att alla myndigheter ha samarbetat för att göra de inskränkningar som äro möjliga.

Till yttermera visso inbjöds försvarskommittén att yttra sig, och kommittén framhöll för sin del, att alla för framtiden bindande dispositioner av större omfattning borde undvikas. Så har också skett, och det har lett till att sådana anslag för utgiftsändamål, som ligga utom ramen för den nuvarande organisationen, ha ökats endast i sådana fall, då försvarskommitténs utredningsarbete icke ansetts därigenom föregripas.

Även ändamål inom denna ram ha tillgodosetts med största återhållsamhet. Detta gäller särskilt materielanslagen, och jag vill påstå att vi ha varit mycket angelägna om att icke anskaffa någon sådan ny materiel, om vars värde tveksamhet kan råda.

Det finns ju åtskilliga slag av materiel, för vilka detta gäller; det andra världskriget förde krigsutvecklingen fram till en viss punkt, och nu diskuteras det säkerligen i alla länder, i vilken mån man skall knyta an till den hittillsvarande utvecklingen genom att köpa materiel, som redan finns, och i vilken mån man skall avvakta den tekniska utveckling, som väntas följa efter detta krig. Vi ha ansett, att största återhållsamhet bör iakttagas, men vi ha å andra sidan funnit det nödvändigt att i vissa avseenden anknyta till den krigstekniska utvecklingen och verkställa en modernisering på de områden där det svenska försvaret har blivit efter. Det gäller framför allt att för vårt försvar tillgodogöra den synnerligen viktiga tekniska utveckling, som ekoradions tillkomst har utgjort.

Om det tillåtes mig, skall jag stanna ett litet ögonblick vid våra anslag för anskaffande av teknisk materiel.

Av det för armén äskade tygmaterielanslaget på 40 miljoner kronor avses 18 miljoner kronor för anskaffning av övningsammunition. Det kan måhända vara intressant för kammaren att veta, att enligt inom försvarskommittén verk-

Anslag till beklädnad m. m. vid armén. (Forts.)

ställda, detaljerade beräkningar detta belopp anses vara för lågt för att medge erforderlig ammunitionstilldelning vid skjututbildning. Detta är åtminstone ett omdöme som ger grund för mig att säga, att det vore olyckligt om anslaget skulle minskas ytterligare. Anslaget i övrigt avses för forskning — fem miljoner kronor — och för täckande av vissa betydelsefulla brister i den nuvarande materielutrustningen, främst i fråga om radio- och pansarvärnsmateriel samt ammunition. Utöver anslagsbeloppet avses inemot 18 miljoner kronor av rabattmedel skola tagas i anspråk för anskaffande av ekoradio för luftvärnet med tillhörande fordonsutrustning och för modernisering av luftbevakningen. Den sammanlagda materielanskaffningen, bortsett från övningsammunition, skulle alltså kosta cirka 40 miljoner kronor. Summan kan jämföras med fjolårets summa, 73 miljoner kronor, men den kan också jämföras med det nuvarande värdet av tygmaterielen, och det visar sig då att den utgör endast två procent av detta värde. Till jämförelse kan också nämnas, att de totala förnyelsekostnaderna för den nuvarande tygmaterielen — om all materiel skall omsättas — beräknas till 127 miljoner kronor om året och att i det lägsta av de alternativ, som överbefälhavaren utrett på anmodan av försvarskommittén, de årliga förnyelsekostnaderna upptagits till 75 miljoner kronor.

Det förefaller mig som om detta i alla fall skulle vara ett ganska övertygande bevis för att här har iakttagits stor återhållsamhet och för att det inte finns något skäl för den kritik, som gör gällande att vi skulle ha svårt anslagen utan att noggrant pröva dem.

Jag skulle kunnat fortsätta med marinen och flygvapnet, men jag är rädd att jag då skulle trötta kammaren. Upplysningarna framgå ju för övrigt av fjärde huvudtiteln, om man studerar den omsorgsfullt.

Jag vill tillägga, att när det gäller underhållsanslagen ha vi stått inför en särskild svårighet. Det är nämligen så, att under kriget sammanblandades — om jag skall uttrycka saken drastiskt — hos de militära myndigheterna beredskapsutgifterna med sådana utgifter, vilka borde falla på den organisation, som vårt försvar skulle ha omfattat om ingen beredskap hade förelegat. Det var alltså omöjligt att omedelbart efter kriget få fram några belastningssiffror för de utgifter, som vår organisation drager under fredstid, och jag har både i fjol och i år anmält för riksdagen vilka bekymmer vi för den skull ha haft för att få fram belastningssiffrorna. En viss osäkerhet vidlåder även de för nästa budgetår äskade anslagen. De äro emellertid beräknade med så stor säkerhet som föreliggande kostnadsstatistik kan medge, och det verkliga medelsbehovet torde knappast komma att mera avsevärt avvika från anslagsbeloppen. Jag tror i varje fall jag vågar säga, att en minskning i anslagen skulle medföra en verklig risk för kapitalförstöring och, såvitt avser viss materiel, främst vid flygvapnet, även risk för personalens säkerhet.

Det pågår vid samtliga försvarsgrenar ett oavlåttligt arbete för nedbringande av underhållskostnaderna, och vi försöka därvidlag särskilt utnyttja erfarenheterna från utlandet.

Beträffande de särskilda underhållsanslagen får jag kanske nämna, att arméns anslag för underhåll av tygmateriel, 39 miljoner kronor, beräknas motsvara mindre än två procent av tygmaterielens totala värde.

Beträffande marinen kan jag säga, att det för närvarande överväges vissa utrangeringar av äldre fartyg, varigenom kostnaderna för underhåll när det gäller marinen komma att nedbringas.

Detta var i huvudsak vad jag ville säga med anledning av de anmärkningar, som ha framförts från stockholmsbanken. Om man frågar mig hur det då kommer sig, att försvarsutgifterna inte ha kunnat sjunka mera, så får jag lov att

Anslag till beklädnad m. m. vid armén. (Forts.)

peka på det faktum — även om det givetvis är kammarens ärade ledamöter väl bekant — att det också under dessa år har skett vissa ökningar av anslagen; riksdagen har beslutat om ökade premier till de värnpliktiga som utbildas till officerare och underofficerare, en betydande förbättring av familjebidragen har skett för att familjebidragen till de värnpliktiga skola bli i stort sett överensstämmande med familjebidragen under beredskapen, och vidare har inom försvaret liksom annorstädes löneställningen för såväl ämbets- och tjänstemän som för den kollektivavtalsanställda personalen förbättrats. Vi försöka i gör-ligaste mån kompensera dessa fördyringar genom rationaliseringar. Till riksdagen har i en proposition, som framlades vid den ordinarie propositions-tidens utgång, anmälts det rationaliseringsarbete, som försiggått under ledning av organisationsnämnden och som nu har lett till att för samtliga infanteri-regementen i landet en rationaliserad organisation har anbefallts.

Det är detta jag har velat tillåta mig att säga till första kammaren innan den tar ställning i den här frågan, som ju är av ganska begränsad omfattning. Jag skall utöver vad som har sagts av utskottets talesman, herr von Heland, bara tillägga, att det inte förhåller sig så att man utan vidare kan taga ut uniformer ur beredskapslagren åt rekryterna. Våra beredskapsmän äro ju i allmänhet personer med betydligt större kroppsligt omfång än rekryterna. Man kan icke taga ut en uniform av vilken storlek som helst och sätta den på en tjugu- eller tjuguetårig rekryt utan att riskera — för att anknyta till vad som yttrades av den ärade representanten för statsutskottet — att beteckningen »lumpen» för kronans uniform får ett nytt berättigande — ett berättigande som man hoppats komma ifrån. I lagren måste det varje år ske en viss förnyelse just med tanke på den förbrukning, som sker genom rekryterna, d. v. s. man måste förnya lagren just i de storlekar som rekryterna använda. Därtill kommer, att rekryterna icke på permission kunna gå omkring med de uniforms-byxor, som beredskapsmännen använda i fält och som nedtill äro försedda med damasker. Om man icke skulle få göra den nytillverkning, som har föreslagits från arméförvaltningens sida, så skulle man i alla fall nödgas tillverka byxor, även om man inte kunde komma därhän, att den föreslagna permissionsuniformen skulle iordningställas för de värnpliktiga.

I det anslag, som det här är fråga om, är ju ett visst belopp upptaget för beställning av en ny permissionsuniform. Det skulle vara en uniform av bättre tyg, diagonaltyg, och den skulle kosta 20 kronor mera än en vanlig kommissuniform. Den prutning, som nu kan ske, är en prutning med de 20 kronorna. Om man överhuvud taget skall kunna på ett tillfredsställande sätt tillgodose rekrytklassens uniformering, måste man låta sy kommissuniformer, om man inte syr uniformer av diagonaltyg. För min del har jag i fjärde huvudtiteln anført, att det är givet att anskaffning av uniformen av diagonaltyg, som till nöds kan anses vara lyxbetonad, givetvis blir helt beroende av tillgången på textilier. Jag vill tillägga, att det överhuvud taget inte är görligt att få fram en dylik uniform förrän i sådan tid, att den tidigast kan användas av den rekrytklass, som rycker in 1949. Kunna vi inte få fram textilier, kunna vi givetvis inte tillverka den uniformen. Då få vi tillgripa andra och sämre tyger.

Om man nu anser att det i någon mån är lyxbetonat att låta de värnpliktiga gå omkring på sin ledighet i en uniform, som är litet bättre sydd och av litet bättre tyg än den vanliga kommissuniformen, är det en uppfattning som må stå för vederbörandes egen räkning. För min del anser jag att vi skola försöka hålla bästa möjliga standard på vårt svenska försvar också när det gäller en ur militär synpunkt så pass sidoordnad sak som uniformen, som dock säkerligen har betydelse för ynglingarnas trivsel inom försvaret.

Herr Bergvall medger säkerligen att den sänkning av anslaget, som från hans

Anslag till beklädnad m. m. vid armén. (Forts.)

sida har föreslagits, är tilltagen i högsta grad slumpartat. Jag vill för min del blott fästa uppmärksamheten på att om endast 4 miljoner kronor skulle lämnas kvar på anslaget, skulle det beloppet visserligen räcka till de automatiska underhållskostnaderna, vilkas huvuddel utgöres av avlöning till arbetare vid intendenturverkstäderna och ersättning till fabriksstyrelsen för det reparationsarbete som den utför. Dit skulle nämligen gå 4 147 500 kronor, vari är inräknat den löneökning som tillkommer med anledning av det senast uppgjorda kollektivavtalet. Men däremot bortfalla helt och hållet anslagsmedlen för de anslag, som upptagas under rubriken »Övriga beräknade kostnader», och där ha vi emballage, transportkostnader, malmedel, hyllinredningar i förråd, rese- och traktamentskostnader i samband med vårdtjänst och inventeringar m. m. vid förråden. Det är alltså överhuvud taget hela det anslag, som utgår till den rutinmässiga vården av våra lager, och det är väl ändå, om jag får använda det uttrycket, en liten smula vårdslöst, om riksdagen skulle stryka ett så väl motiverat anslag utan att göra klart, hur vi skola förfara för att kunna fylla de uppgifter som det här är fråga om.

Jag ber om ursäkt, herr talman, om jag tagit första kammarens tid litet för länge i anspråk, men jag har velat något klargöra hur vi inom försvarsdepartementet ha uppgjort det budgetförslag, som har framlagts. Jag vågar göra gällande att det inte är något klandervärt att det är med myndigheternas medverkan som vi åstadkommit de besparingar vi föreslagit i huvudtiteln, och jag måste bestämt göra gällande, att påståendena att det skulle finnas »luft» här och var och att överhuvud taget anslagen skulle vara för mycket uppblåsta icke äro överensstämmande med rätta förhållandet.

Jag hoppas för min del att första kammaren vill besluta vad statsutskottet har föreslagit.

Herr Andersson, Karl: Herr talman! Jag har till den föreliggande punkten fogat en blank reservation. Jag har nämligen inte ansett mig kunna utan vidare bedöma, huruvida det av utskottsmajoriteten föreslagna anslaget på 12 miljoner kronor är riktigt avvägt eller om det av reservanterna föreslagna anslaget på 4 miljoner kronor skulle vara tillräckligt. Jag har anslutit mig till dem, som i utskottet yrkat på att förevarande anslagsfråga skulle återremitteras till utskottets första avdelning för en noggrann undersökning av vilket anslagsbelopp som verkligen erfordras. Hade vi fått en sådan undersökning, hade vi säkerligen också böjt oss för vad som i verkligheten bör beviljas.

Jag är för egen del litet tveksam huruvida det skall vara nödvändigt att i dagens läge följa den schablonmässiga beräkningen av anslaget med 85 öre per tjänstgöringsdag, där man bara räknar ut en rund summa och säger: »Detta behövs!» Vi veta allesamman att det har upprustats mycket kraftigt på detta område och att de militära lagren äro väl försedda. Då måste man fråga sig, om det icke skulle vara möjligt att i varje fall för något år framåt i det bristläge, som för närvarande råder, göra vissa inbesparingar.

Då vi i statsutskottet ha att pröva anslag till alla möjliga utgifter, är det en ständig fråga, huru anslaget verkar med hänsyn till efterfrågan på materiel och arbetskraft. Det här avhandlade anslaget kommer ju att direkt påverka efterfrågan på vissa beklädnadsartiklar. Vi erinra oss väl alla vilket uppseende det väckte under förra året, när de militära myndigheterna gjorde stora beställningar på ylletyger, blå twills och sulläder i en situation, då det rådde brist just på dessa varor. Det kan därför starkt ifrågasättas, huruvida icke på denna punkt en åtminstone tillfällig begränsning kan göras.

Jag har under förra året varit i tillfälle att se en hel del militärförråd, inte alla men dock ett så stort antal, att jag har vågat bilda mig en ungefärlig upp-

Anslag till beklädnad m. m. vid armén. (Forts.)

fattning om vad som nu finns. Vad beträffar skodon finns det för närvarande tre par skodon för varje mobiliseringsbar svensk man i värnpliktsåldern. Då frågar man sig verkligen, om det skall vara nödvändigt att det oaktat fortsätta att beställa och tillverka militärskodon. Vi fingo nämligen den upplysningen i utskottet, att för ifrågavarande anslagsbelopp skulle äventyres inköpas skodon. Vad de persedlar beträffar, som herr von Heland här nämnde och som ha utrangerats och t. ex. överlämnats till Europahjälpen, så har jag även sett en del av dessa persedlar, och jag kan försäkra, att dessa persedlar inte voro användbara för svenska värnpliktiga. Det var äldre persedlar, underkläder och i viss mån uniformer, som hade legat i förråd långt före försvarsberedskapen och säkerligen inte nu längre skulle kunna användas för krigsbruk. Den utsortering, som sålunda har ägt rum, har i varje fall inte nämnvärt inverkat på de reella tillgångarna inom de militära förråden.

Jag har, herr talman, inte tänkt framställa något yrkande. Hade fru Fortuna — jag menar fru Ulla Alm — vid senaste arbetsplenium varit mig mera bevägen, hade jag haft skyldighet att framställa ett yrkande för att få en utjämning av den höjning, som vi då önskade av anslaget till vatten- och avloppsledningar. Nu anser jag inte denna skyldighet längre föreligga — budgeten är ju ändå räddad, och därför ställer jag nu inget yrkande på denna punkt. Jag ville endast meddela att jag kommer att rösta för det lägre anslagsbeloppet.

Herr Hage: Herr talman! Då vi gå att ta ståndpunkt i denna fråga och rösta för det högre eller lägre anslaget, tycker jag att det inte kan skada, om vi tänka på den tidpunkt i slutet av juni, då vi skola fastställa summan av alla anslag. För att vi då skola slippa fastställa en alltför hög budgetsumma, tycker jag att vi nu skola försöka att pruta litet här och där på anslagen.

Jag har särskild anledning att framhålla en sådan synpunkt, ty jag måste erkänna, att jag är en mycket stor syndare när det gäller budgeten. Efter en motion lyckades det mig tillsammans med en del andra riksdagsmän att öka budgeten med 1 850 000 kronor till skattetyngda kommuner. Jag tyckte det bara var bra, att riksdagen gick med på detta. Men samtidigt föresatte jag mig att försöka hjälpa finansministern en liten smula på någon annan punkt för att utjämna den belastning av budgeten, som jag genom min motion gav anledning till. Efter det uttalande, som ÖB här har gjort angående storleken av det förevarande anslaget, tycker jag att vi här ha en punkt, där man kunde göra en liten minskning i budgeten såsom ersättning för höjningen av anslaget till skattetyngda kommuner med 1 850 000 kronor. Inom parentes sagt har budgeten hittills enligt siffror, som lämnades oss för en tid sedan, ökats med 2,5 miljoner kronor i jämförelse med de i statsverkspropositionen föreslagna anslagsbeloppen. När så är, tycker jag, att det är rimligt att passa på tillfället att åstadkomma en motvikt, och jag har fått den uppfattningen att det inte kan vara förenat med någon risk att göra det på denna punkt efter den förklaring som ÖB har avgivit.

När riksdagen — såsom herr Andersson i Rixö nämnde — icke gick med på, det till vatten- och avloppsledningar föreslagna högre beloppet, gällde det dock en fråga om ett för folket absolut nödvändigt och viktigt och aktuellt behov just nu. Däremot måste man säga, att såsom situationen är just nu, har det här föreslagna högre anslaget till beklädnad inte någon tidsaktualitet, ty den saken kan ordnas senare på ett eller annat sätt, såvitt jag kan förstå.

Jag vill tillägga, att jag representerar en bygd, där det finns en mycket stark opinion för att försvarsutgifterna skola nedbringas. Man vill inte bara ha tal och utredningar, utan verklighet av det kravet. Det finns en oerhört stark opinion i vårt land, som kräver att detta skall ske. Visserligen är det här inte

Anslag till beklädnad m. m. vid armén. (Forts.)

fråga om någon stor post, men ett röstande för det mindre anslaget går i rätt riktning och överensstämmer med den opinion, som finns i stora delar av landet.

Från denna utgångspunkt kommer jag, herr talman, att med entusiasm rösta för det lägre anslaget, och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Bergvall: Herr talman! Jag beklagar, att statsrådet har gått, ty jag skulle vilja säga ett par ord till honom.

Hela hans anförande fyller mig med en ganska djup pessimism, och det från den försvarsvänliga utgångspunkt som jag har. Ty hela hans yttrande andas en känsla av »det går inte», »det är omöjligt att göra någonting» på område efter område. På samma sätt tycker jag nog att det också förhåller sig med hans argumentation i fråga om det föreliggande beklädnadsanslaget. Det är ju inte här fråga om några för all framtid bestående åtgärder, utan det är här liksom i andra fall fråga om vidtagande av rent temporära åtgärder efter en mycket forcerad upprustning.

Jag ber herrarna bara tänka på i vilket läge vi befunno oss, när det senaste kriget bröt ut. Jag menar inte att det vore önskligt att komma tillbaka till det läget, men även om vi äro litet återhållsamma under ett eller annat år, komma vi att befinna oss i ett ur försvarssynpunkt hundrafalt bättre läge än vi voro vid den tidpunkten.

Jag vill säga att alla de siffror, som herr von Heland anförde och som även försvarsministern berörde, omöjligen kunna förlikas med det citat av ÖB, som jag läste upp ur statsverkspropositionen och som innebar, att tillgången på beklädnad är riklig, att behov av nyanskaffning av viktigare persedelslag inte synes föreligga och att man med hänsyn därtill kan ifrågasätta, huruvida icke övergångsvis under budgetåret 1947/48 en väsentlig reducering av anslaget till munderingsutrustning kunde företagas. Jag vill inte påstå, att »en väsentlig reducering av anslaget» betyder den minskning av anslaget, som jag har föreslagit från 12 till 4 miljoner kronor, men det måste betyda någonting annat än den putsning med några hundratusentals kronor som företagits av försvarsministern.

Herr von Heland anspelade i sitt yttrande på den omständigheten att ÖB har varnat för nedskrivning av materielanslag, ty om vi gjorde det, skulle vårt försvar snart befinna sig i ett sämre läge. Men är det inte då, herr von Heland, dubbel anledning att ta litet hänsyn till att ÖB i fråga om ett speciellt anslag yrkar på en kraftig nedskärning, trots att hans allmänna inställning är mycket pessimistisk rörande effekten av stora nedskrivningar av anslagen till materielanskaffning?

Jag vill också säga att försvarsministerns argumentation om att man inte kan använda det utomordentligt stora lager av beklädnadsmateriel, som man har för mobiliseringsändamål och dylikt, till de värnpliktiga, som fullgöra sin fredsutbildning, naturligtvis inte kan vara hållbar. Även hos andra värnpliktiga än rekryterna variera åldrar, kroppsstorlek o. s. v. Det är självfallet att vi, herr von Heland, för närvarande inte bara har tillgång till begagnade persedlar. När man för det resonemang som återfinnes i den promemoria, som låg till grund för herr von Helands anförande och som naturligtvis är formellt riktigt, förmodar jag att den reella förklaringen till de resultat, man där kommer till, är att man i mycket stor utsträckning bortser från de existerande mobiliseringsförråden. Det skulle vara intressant att veta, om herr von Heland har undersökt saken och funnit, att vi i detta nu efter krigsårens forcerade upprustning bara skulle ha begagnade persedlar och inga nya. Om så skulle vara fallet, skulle det vara utomordentligt egendomligt, det måste jag säga.

Jag erkänner gärna att det är mycket svårt för en reservant, som inte har

Anslag till beklädnad m. m. vid armén. (Forts.)

tillgång till hela materialet, att på en sådan här punkt fixera en siffra. Jag har fixerat den på det sättet, att jag gått ut från att det skall räcka med ett anslag till underhåll och reparation och dylikt — något som naturligtvis inte får eftersättas — men att man däremot skulle avstå från all nyanskaffning. Det tycker jag alltjämt är rimligt, rent temporärt.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr von Heland: Herr talman! Herr Bergvall sade i sitt första anförande, att det var god parlamentarisk praxis att avvakta pågående utredningar. Jag tycker att man borde följa denna praxis just på den punkt som det nu är fråga om, ty läget är ju åtminstone för reservanterna något oklart; det har inte visats att man här kan göra någon minskning utan att det är förenat med någon risk i ett eller annat avseende. Jag tycker samtidigt, om jag får tillägga det, att det är egendomligt, att herr Bergvall inte på en annan punkt, nämligen beträffande jagarna, tänker mer på att spara — läget är dock betydligt klarare där än på denna punkt. Men en debatt om den saken få vi ta upp i ett annat sammanhang.

Jag säger ännu en gång till dem, som klaga över att de inte fått mer upplysningar på den här punkten, att jag reagerar lika mycket som de mot att statsutskottet inte bröt ut punkten ur fjärde huvudtiteln. Jag yrkade på att även jagarfrågan skulle brytas ut och remitteras till försvarskommittén, som i den frågan säkerligen har en helt annan inställning än tidigare. I det fallet tror jag att utskottets inställning berodde på att man inte vågade remittera ärendet därför att man var rädd för att få ett svar, som inte skulle tillfredsställa majoriteten.

Beträffande själva sakfrågan på den förevarande punkten nämnde herr Bergvall ännu en gång ÖB:s inställning. Det är givet, att ÖB ser på denna fråga främst ur mobiliseringssynpunkt. Statsrådet har ju redan meddelat, vilken svårighet det är att ur mobiliseringsförråd ta ut uniformer till unga värnpliktiga, men det är inte från den synpunkten som ÖB bedömt saken. Statsrådet anförde också, att den större delen av nyanskaffningen går åt till permissionsuniformer. Till permissionsuniformer — exklusive tyget — gå 1 300 000 kronor och till kamgarndiagonal till permissionsuniformer 1 750 000 kronor. Vi äro alltså uppe i över 3 miljoner kronor för permissionsuniformer.

Jag tycker att det är rätt egendomligt, att man på en tidigare punkt velat öka avlöningarna men på denna punkt anser det befogat att de värnpliktiga gå i den s. k. lumpen. Jag tycker detta är felaktigt. Jag förstår att det ur ÖB:s synpunkter skulle göra mindre, om anslaget begränsades ty som jag sagt betraktar han väl frågan mest ur mobiliseringssynpunkt, men för oss som sitta här är det angeläget att se till att de värnpliktiga gå i något så när snygga uniformspersedlar.

Jag tycker att efter de upplysningar, som här ha lämnats, kunde riksdagen godta utskottets uppfattning, att man bör avvakta försvarsutredningens förslag som man väl kan hoppas skall framläggas i god tid till nästa års riksdag.

Herr Bergvall: Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort och endast på tre punkter vända mig till herr von Heland.

Det är riktigt att jag har sagt, att vi för att fastställa vår allmänna försvarsordning böra avvakta försvarskommitténs ställningstagande. Men vi kunna sannerligen inte avvakta försvarskommitténs ställningstagande, då vi skola fastställa anslagen för det närmaste budgetåret. Anslagsbehoven för nästa budgetår måste vi ta position till redan nu, och det kunde vi göra fritt, i den mån vi inte föregripa det framtida ställningstagandet.

Anslag till beklädnad m. m. vid armén. (Forts.)

Vad angår jagarna efterlyste herr von Heland min sparsamhetsvilja i det sammanhanget. Jag kan bara konstatera, att utskottsmajoritetens och reservanternas anslagsäskanden på den punkten upptaga exakt samma belopp, nämligen 20 miljoner kronor. Jag har således inte någonting att erinra på den punkten. Den slutliga prövningen av jagarfrågan kommer säkerligen i ett annat sammanhang.

Vad ÖB:s synpunkt beträffar vill jag säga, att jag inte vet vilka synpunkter han utgår från. Jag trodde i min ringhet, att ÖB hade skyldighet att vid sitt bedömande ta hänsyn till *alla* de omständigheter, som kunna vara relevanta för det svenska försvaret, och att han inte fick utmönstra några synpunkter.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bergvall m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 37—54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 55.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 1 440 000 kronor.

Anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Beck-Friis* m. fl. (I: 179) och den andra inom andra kammaren av herr *Persson* i Norrby m. fl. (II: 201) hemställts, att riksdagen måtte till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 1 680 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 179 och II: 201 till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 1 440 000 kronor;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville bringa innehållet i nämnda motioner till 1945 års försvarskommittés kännedom.

Herr Beck-Friis: Herr talman! I den här frågan föreligger det motioner om höjning av anslaget till den frivilliga skytterörelsen med 240 000 kronor. Jag är angelägen att betona, att det här inte är fråga om en anslagshöjning enbart för nya utgifter, utan motionärerna avse främst att få tackning för de prisstegringar som ägt rum sedan detta anslagsbelopp på sin tid fastställdes. Det gäller då i första hand merkostnaderna för vapen, ammunition, arvoden till markörer och andra funktionärer m. m.

Nu har utskottet, i likhet med departementschefen, ansett att man skulle avvakta resultatet av 1945 försvarskommittés utredningsarbete, innan beslut fattades om anslagshöjning. Därmed blir ju inte det föreliggande inflationsbetonade behovet täckt, men i gengäld blir kanske skytterörelsens betydelse för vårt land som ett led i vår försvarsberedskap prövad i ett större sammanhang, och då hoppas jag att skytterörelsens önskemål om högre anslag komma att bli tillgodosedda.

Anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande. (Forts.)

Då motionerna nu inte kunnat tillstyrkas, vill jag uttala min tillfredsställelse med utskottets förslag att bringa motionernas innehåll till 1945 års försvarskommittés kännedom.

Jag har, herr, talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 56—75.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 76.

*Anslag till
fartygsbyggnader.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels besluta, att nybyggnad av fartyg för marinen skulle äga rum enligt de riktlinjer, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1947 angivits, dels ock till Marinen: Fartygsbyggnader för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor.

På sätt statsrådsprotokollet utvisade hade departementschefen förordat nybyggnad av två jagare i landskapsklassen och två mindre torpedbåtar. Beträffande jagarna hade emellertid departementschefen med hänsyn till bristen på arbetskraft och material icke för nästa budgetår beräknat några medel för byggandet av dessa fartyg utan allenast ett belopp av 1 000 000 kronor för konstruktionsarbete och vissa andra undersökningar.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gustaf Karlsson* m. fl. (I: 20) och den andra inom andra kammaren av herr *Åkerström* m. fl. (II: 33), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta dels avslå vad Kungl. Maj:t föreslagit angående nybyggnad av två jagare men i övrigt godkänna riktlinjerna för nybyggnad av fartyg för marinen, dels ock till Marinen: Fartygsbyggnader för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Ståhl* väckt motion (II: 87), vari hemställts, att riksdagen vid behandling av förevarande punkt måtte besluta bevilja det anslag å 1 000 000 kronor, som begärts till konstruktionsarbetet, dock med uttryckligt framhållande därav, att riksdagen genom detta beslut icke toge ställning till frågan, huruvida de båda föreslagna jagarna skulle komma till utförande.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 20 och II: 33 ävensom II: 87, i vad de avveke från Kungl. Maj:ts förslag, besluta, att nybyggnad av fartyg för marinen skulle äga rum enligt de riktlinjer, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1947 angivits;

b) till Marinen: Fartygsbyggnader för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor.

Reservationer hade anmälts

1) av herrar *Larsson*, *Karl Andersson*, *Gustaf Karlsson*, *Hall*, *Åkerström*, *Thapper* och *Persson* i Svensköp, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

Anslag till fartygsbyggnader. (Forts.)

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 87 samt med bifall till motionerna I: 20 och II: 33 besluta, att nybyggnad av fartyg för marinen skulle äga rum enligt de riktlinjer, som av utskottet i det av reservanterna föreslagna yttrandet angivits;

b) till Marinen — — — 20 000 000 kronor;

2) av herr *von Heland*, som dock ej antytt sin mening.

I den av förstnämnda reservanter förordade motiveringen hade anförts bland annat följande:

»Utskottet delar den av departementschefen uttalade uppfattningen, att nybyggnad av större fartygsenheter icke bör igångsättas i nuvarande läge. Två mindre torpedbåtar böra dock kunna byggas under nästa budgetår. Nybyggnaden av de två jagarna anser sig utskottet däremot icke böra tillstyrka, särskilt med hänsyn till att riksdagen under år 1948 torde få taga ställning till åtminstone huvudlinjerna för den försvarsorganisation, med vilken 1945 års försvarskommitté för närvarande arbetar. Av den ståndpunkt utskottet sålunda intagit följer, att konstruktionsarbetet och vissa andra undersökningar beträffande jagarna icke böra igångsättas.»

Herr **Karlsson, Gustaf**: Herr talman! I den dubbla egenskapen av motionär och reservant ber jag att några ögonblick få ta kammarens tid i anspråk.

Vid behandlingen av fjärde huvudtiteln skulle det måhända ligga nära till hands att framföra resonemang av principiell innebörd. En stor del av den svenska pressen sysslar ju sedan rätt länge tillbaka med frågan om försvarets framtida utformning. Detta pressens intresse för försvarets framtid och särskilt då för de blivande försvarskostnaderna är väl närmast föranlett av överbefälhavarens offentliggjorda inlagor till försvarskommittén och till Kungl. Maj:t.

Det torde, såsom här har sagts tidigare under behandlingen av denna huvudtitel, strida mot praxis i riksdagens arbete att nu realbehandla frågorna inom detta område, när hela problemkomplexet är föremål för utredning. Då jag anser denna praxis riktig, vill jag strängt hålla mig till vad som i den nu föredragna punkten behandlas. Med herr talmannens benägna medgivande vill jag dock göra en enda liten utvikning.

Jag anser nämligen, att även denna kammare åtminstone i någon mån bör spegla de tankar och stämningar, som göra sig gällande hos landets befolkning. Visserligen är det nu andra spörsmål än försvarsfrågan som stå i diskussionens brännpunkt, men det råder ingen tvekan om att på djupet hos mycket betydande grupper av vårt folk finnas allvarliga bekymmer för att ännu inga märkbara ansatser gjorts för att nämnvärt minska försvarskostnaderna. Det råder, herr talman, allvarliga bekymmer över att världsfreden ännu inte är säkrad.

Ingen — vare sig inom eller utom landets gränser — bör väl hysa den uppfattningen, att Sverige under ledningen av en socialdemokratisk regering icke skulle vara berett att göra sitt yttersta för att medverka till bevarandet av världens fred. Det är sant, att Sverige är ett litet land och att vår stämma är svag. Men tillsammans med övriga små, fredsälskande nationer skulle vi ändå kunna göra en insats av betydelse. Vilket land, stort eller litet, skulle för övrigt inte i dag hysa kärlek till freden och efter krigets oerhörda offer längta att få fred? Det må enligt min enkla mening bli en uppgift för vårt lands regering att i Förenta Nationerna och varhelst det eljest är lämpligt och möjligt frimodigt höja rösten för fred mellan folken.

Det må, herr talman, verka både banalt och naivt, när jag i riksdagens

Anslag till fartygsbyggnader. (Forts.)

första kammare framför dessa synpunkter, men jag gör det framför allt därför att jag är övertygad om att det i allt talet om nästa krig måste ha sin betydelse att en röst med kravet på fred höjes. Allt tal om ett kommande krig kan lätt suggerera människorna till den tron, att kriget är oundvikligt och till och med någonting naturligt. Jag tror att det skulle vara en uppgift för Sveriges ansvariga regering att höja vår röst mot allt sådant tal och att göra det överallt där möjlighet bjudes. Jag tror också — och det är därför jag har sagt dessa ord — att hundratusenden i vårt land hysa denna mening och vänta på att vår regering höjer sin röst.

Härefter skulle jag, herr talman, vilja säga några ord i anledning av Kungl. Maj:ts under denna punkt behandlade förslag till fartygsbyggnader för marinen. Anslagskravet för nästa budgetår är, såsom kammarens ledamöter finna, fixerat till 20 miljoner kronor. Detta äskande har tillstyrkts av statsutskottet och även av reservanterna. Skillnaden mellan utskottsmajoritetens och reservanternas ståndpunkt är den, att reservanterna inte vilja att riksdagen skall binda sig för nybyggnad av två jagare. I övrigt godkänna reservanterna Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt. Reservanterna biträda således bland annat förslaget om byggande av två mindre torpedbåtar.

Anledningen till att det i fråga om anslagsbeloppet inte blir någon skillnad mellan utskottsmajoritetens och reservanternas förslag är, att departementschefen i fråga om de båda jagarna för nästa budgetår endast begärt en miljon kronor till konstruktionsritningar och undersökningar. Reservanterna anse, att denna miljon kan ingå i anslaget för marinen, som upptar en hel del i och för sig ganska obestämda delposter. Det är nu en gång så, herr talman, att en hel del av punkterna under fjärde huvudtiteln uppta anslag av mera symbolisk karaktär än reell innebörd. Vi ha därför som sagt ansett, att denna miljon kan ingå i anslaget för marinen och redovisas, när den tiden kommer.

Reservanternas ståndpunkt är vidare — såsom framgår av reservationens motivering — att riksdagen inte, året innan principbeslut om riktlinjerna för försvarets organisation torde komma att fattas, skall binda sig för en sådan sak som att tillföra flottan två jagare. Marinförvaltningen har beräknat, att för byggandet av dessa två jagare skulle under nästa budgetår behövas 14 miljoner kronor och för de tre därpå följande budgetåren 13,5 miljoner kronor årligen. Dessa beräkningar innebära, att de båda jagarna skulle tillsammans draga en kostnad av 54,5 miljoner kronor. Sedan dessa kalkyler gjordes, har emellertid priset på såväl arbetskraft som materiel stigit, varför kostnaden sannolikt torde ligga närmare 60 miljoner kronor än det av marinförvaltningen angivna beloppet.

Reservanterna ha alls inte ingått på frågan, huruvida de föreslagna jagarna äro för mycket eller för litet för flottan. Inte inom något område finns det, herr talman, någon motsvarighet till de krav som här framställas, då man begär att riksdagen skulle binda sig för anslag med så förhållandevis betydliga belopp omedelbart innan beslut om riktlinjerna för hela vår försvarsorganisation kommer att fattas.

Av handlingarna framgår, att det på sina håll också råder oenighet om det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget. Försvarskommitténs yttrande i detta ärende redovisas i reciten under denna punkt på s. 71 i utlåtandet. Man kan säga, att försvarskommittén inte har intagit någon ståndpunkt till detta förslag. En mening, heter det, är att beslutet om jagarna »borde anstå i avvaktan på ställningstagandet i organisationsfrågan». Den andra meningen inom denna kommitté är, att beslut om nybyggnad kan fattas nu, därför att dessa jagare »kunna inpassas även i ett väsentligt beskuret framtida flott-

Anslag till fartygsbyggnader. (Forts.)

program». Den tredje meningen inom kommittén är, att en jagare bör kunna nybyggas. Och efter vad som framgick vid utskottsbehandlingen av denna fråga har villrådigheten hos försvarskommittén sannerligen inte minskats under den tid av $\frac{3}{4}$ år, som kommittén sedan dess hunnit diskutera försvarsfrågorna. Något rättesnöre för riksdagen i fråga om ståndpunkten inom den kommitté, som har att framlägga förslag till riktlinjer för den blivande försvarsorganisationen, är detta utlåtande alltså inte.

Nu säger emellertid utskottsmajoriteten, att det egentligen inte alls gäller frågan om två nya jagare eller icke, utan endast frågan huruvida en miljon kronor skola anvisas till konstruktionsritningar och andra undersökningar för de ifrågasatta jagarna. Denna utskottsmajoritetens uppfattning kan enligt reservanternas mening omöjligt vara riktig. Jag vill hänvisa till vad som säges av departementschefen på denna punkt. Hans yttrande finnes återgivet på s. 72 i utskottsutlåtandet, och det heter där: »Det program, som marinförvaltningen framlagt beträffande nybyggnad av jagare och torpedbåtar — två jagare och två torpedbåtar — synes mig ur dessa synpunkter väl avvägt. Då det därjämte är av den begränsade innebörd, att det icke kan beräknas föregripa beslutet om försvarets framtida utformning, förordar jag nybyggnad av två jagare i landskapsklassen och två mindre torpedbåtar.» Detta är ju klara besked. Med hänsyn till bristen på arbetskraft och material begär emellertid departementschefen, såsom jag tidigare har nämnt, endast en miljon kronor för konstruktionsarbete och en del andra undersökningar.

På denna punkt har, utom de motioner till vilka reservationen ansluter sig, också väckts en motion nr 87 i andra kammaren, däri hemställes att riksdagen måtte bevilja ett anslag å en miljon kronor till konstruktionsarbetet, »dock med uttryckligt framhållande därav, att riksdagen genom detta beslut icke tar ställning till frågan, huruvida de båda föreslagna jagarna skola komma till utförande». Såsom kammarens ledamöter finna av klämman på s. 74 i utskottsutlåtandet, har denna motion ingalunda tillstyrkts av utskottet, utan man har behandlat den precis på samma sätt som motionerna nr 20 i denna kammare och nr 33 i medkammaren, till vilka motioner reservationen som sagt anknyter. Man har klart avstyrkt motionerna i vad de avvika från Kungl. Maj:ts förslag.

Det torde alltså vara ostridigt, att det nu är fråga om ett bindande beslut från riksdagens sida beträffande byggande av två nya jagare. Ett sådant beslut begäres året innan kostnadsramen för vår försvarsorganisation kommer att bli föremål för överläggningar och avgörande. Detta kan, anse vi reservanter, omöjlig vara rätt och riktigt — alldeles oavsett vilken ståndpunkt man eljest intager till frågan om försvaret och den blivande försvarsorganisationen.

Nu har departementschefen sagt, och däri har utskottsmajoriteten instämt, att det är nödvändigt att medel anslås till konstruktionsarbetet, ty eljest gå ingenjörerna till andra företag. Det är flera än departementschefen som säga detta. I går kväll läste jag sålunda i en göteborgstidning om ett sammanträde i någon förnämlig organisation, som heter Flottans män, där en kapten hade förklarar, att om inte riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts förslag om anslag med en miljon kronor, så blir det svårigheter för Götaöverkens konstruktionsavdelning, eftersom arbetet med dessa marinkonstruktioner då inte skulle kunna fortsättas. Detta säger man i en tid, då hela vårt näringsliv högljutt ropar efter arbetskraft och alldeles särskilt efter sådan kvalificerad arbetskraft som det här är fråga om. I utskottet sades, att det sedan långliga tider har rätt ett intimt samarbete på detta område mellan marinförvaltningen och ledningen för de varv, som bygga våra krigsfartyg, och att det är anledningen

Anslag till fartygsbyggnader. (Forts.)

till att man begärt detta anslag av en miljon kronor. Jag måste för min del säga, att föreligger detta intima samarbete, bör man kunna ordna det så, att det civila näringslivet — om jag får använda det uttrycket — erhåller den arbetskraft, som det nu är i så stort behov av, och att det civila näringslivet sedermera, om så behöves, till marinen avstår konstruktörer av den höga klass som det här är fråga om. Man tycker ju, att en sådan möjlighet borde ligga nära till hands.

Ja, herr talman, vill riksdagen stå så fri och obunden som det överhuvud taget är möjligt vid den kommande behandlingen av försvarsorganisationen, bör den bifalla den reservation, som vid denna punkt är avgiven av herr Larsson i Varberg m. fl. och till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr von Heland: Herr talman! Vid remissdebatten tog jag mig friheten att skämta med statsrådets ställningstagande till jagarbygget. Nu vill jag erkänna att jag förstår statsrådets proposition, även om jag inte gillar den. Avsikten har väl varit att söka undvika stridigheter om försvaret, till dess försvarskommittén blir klar med sitt förslag. På samma sätt resonera, har jag hört, flera riksdagsmän. Man säger: »De där jagarna bli aldrig byggda, men det är så värdefullt att just nu slippa missnöjet från flottans män, att vi kunna offra en miljon kronor för konstruktionsritningar.»

Jag kritiserar ej denna uppfattning, och jag hade undvikit ett annat ställningstagande, ifall enighet om denna uppfattning kunnat vinnas. Det finns emellertid ytterligare två meningsriktningar, dels den, som alltjämt tror på flottans stora betydelse i Östersjön, och dels den, som anser det felaktigt att till ingen nytta offra en miljon kronor. För min del skulle jag som sagt ha kunnat böja mig för den meningsriktning, som önskar uppskjuta försvarsdebatten till dess försvarskommittén framlagt sina förslag, men då det finns ett avslagsyrkande, kommer jag, med hänsyn till de kunskaper jag under sista tiden fått i försvarskommittén, att rösta för avslag, och jag önskar motivera detta något utförligare än avslagsreservanterna.

Först och främst finner jag det fullständigt utsiktslöst att de jagare, som enligt propositionens förslag skola ritas, någonsin bli byggda. Jag anser detta av två skäl. Den nuvarande organisationen kostar, om den skall hållas vid makt och följaktligen förses med materiel m. m., 1 058,2 miljoner kronor per år, och överbefälhavarens förslag slutar på en summa av 1 076,3 miljoner kronor. Om man kunde få majoritet för överbefälhavarens förslag, skulle jag inte ha något emot att ge flottan allt som rymmes i överbefälhavarens förslag. Inom parentes kan jag säga att antalet jagare för närvarande skulle vara tillräckligt även i den av överbefälhavaren föreslagna organisationen. Men av pågående diskussion torde framgå, att den blivande kostnadsramen för försvaret kommer att ligga under en miljard kronor per år. Redan vid försvarskommitténs alternativ med en kostnad av 900 miljoner kronor har jagarantalet nedgått till 12 i linjeflottan och 6 i reservflottan. Vid alternativet med en kostnad av 750 miljoner kronor är jagarantalet 8 plus 4, och vid alternativet med en kostnad av 650 miljoner kronor är jagarantalet 4 plus 2. Ju färre jagare som rymmas i en försvarsorganisation, desto mindre bör man väl oro sig för byggnadsprogrammet. Men härtill kommer ytterligare ett skäl, nämligen att vi redan ha ett stort antal jagare och så många fartyg överhuvud taget, att det föreligger svårigheter att nämnvärt nedbringa kostnadsramen för flottans del.

När flottans män önska bevisa, hur dåligt överbefälhavaren i lägre kostnadsramar tillgodoser flottans intressen, vilja de jämföra med nuläget tonnage m. m. och ha därför i sin statistik upptagit bland annat 29 jagare. Jag anser jämförelsen missvisande och nöjer mig med att ange jagarantalet till endast 19

Anslag till fartygsbyggnader. (Forts.)

stycken, varav 6 kustjagare. Enligt flottans egna beräkningsgrunder är livslängden för en jagare 20 år i linjeflottan och därefter 10 år i reservflottan. Jag konstaterar alltså, att med de jagare vi redan ha är antalet sådana fartyg fram till år 1960 större än det finns utrymme för såväl i alternativet med en kostnadsram av 900 miljoner kronor som i de lägre alternativen. Det borde alltså vara olämpligt att redan nu rita nya jagare, när man vet i vilken snabb takt den tekniska utvecklingen går, en takt som måste göra, att dagens konstruktioner bli omoderna om tio år.

Överbefälhavarens uppfattning är dessutom, att man vid en minskad kostnadsram främst skall behålla så mycket som möjligt av armén och flyget såsom det ur försvarssynpunkt viktigaste. Jag delar helt denna uppfattning och önskar sålunda, att man inte under de närmaste åren bygger ytterligare jagare, ty varje nybyggd jagare binder försvarsorganisationen 30 år framåt. Det borde vara nog, att de två kryssarna binda försvarsorganisationen fram till år 1984.

Enligt min uppfattning visar man bäst sitt försvarsintresse genom att inom en given kostnadsram rösta för det, som ur hela riksförsvarets synpunkt är värdefullast, och vad detta är har överbefälhavaren med instämmanden av cheferna för armén och flygvapnet klart angivit. Det kan inte hjälpas, att detta vid en minskad kostnadsram går ut över flottan. Den som vill öka kostnaderna för flottan har skyldighet att ange vad man skall knappa in på inom armén och flygvapnet. Försvarskommittén kommer troligen att till nästa års riksdag avlämna sitt förslag, men med hänsyn till de kunskaper jag förvärvat under försvarsutredningens arbete kommer jag att följa reservanterna.

Reservanternas ärade talesman framhöll, att försvarskommitténs utlåtande på denna punkt, som finns återgivet i propositionen, var flertydigt och att man egentligen inte därav kunde bilda sig någon uppfattning om kommitténs ståndpunkt. Jag vill för min del förklara, att hade man nu remitterat detta ärende till försvarskommittén, så skulle man nog ha fått ett mera bestämt svar. Det i propositionen återgivna yttrandet är $\frac{3}{4}$ år gammalt, och under den tid som förflutit sedan yttrandet avgavs ha vi fått många nya uppgifter.

Nu måste jag medge, att den fråga vi behandla relativt sett är en bagatell. Kungl. Maj:t har begärt ett anslag av en miljon kronor, som skulle användas till att låta skickliga konstruktörer fortsätta sitt arbete på jagarkonstruktioner. De skulle alltså inte nödgas övergå till civil verksamhet, där deras arbetsinsatser för ögonblicket kanske skulle kunna få långt större effekt. Jag tror nu inte att det spelar så stor roll, om kammaren följer utskottet eller reservanterna, ty jag är ändå övertygad om vad resultatet i framtiden kommer att bli. Men jag vill, herr talman, ännu en gång framhålla att de, som tala för Kungl. Maj:ts förslag i dag och som eventuellt skulle tala för anskaffning av ytterligare jagare, inte ha rätt att bara tala vackert om flottan och förfäktat dess intressen, utan att de först och främst måste svara på frågan, om de vilja gå med på en kostnadsram för försvarsorganisationen av över en miljard kronor årligen. Vilja de inte gå på den linjen, måste de ange, hur de vilja fördela anslagen och om de vilja att flottan skall ha huvudparten. I så fall måste de också säga, var man skall kunna göra besparingar inom armén och flyget.

Med hänsyn till att jag är ledamot av försvarskommittén tycker jag det skulle vara mycket intressant, om man i dag kanske kunde få några tips och någon undervisning i dessa stycken. Det räcker inte att bara tala för jagarna, utan man måste som sagt se denna fråga i det stora sammanhanget.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Herr Gustaf Karlsson gav i sitt anförande uttryck åt den önskan, att fredens stämna i världen mera måtte få göra sig hörd och att vi, även då vi bevilja anslag för försvarsändamål, borde

Anslag till fartygsbyggnader. (Forts.)

tänka på att gynna sådana strävanden, som kunna främja freden. I detta kan man till fullo ge honom rätt. Det är väl inte någon, som inte skulle vilja instämma i den önskingen. Vår tids största uppgift är väl att söka åstadkomma fred mellan folken och en sådan ordning, att internationella tvistigheter kunde lösas på fredlig väg.

Men vi måste också ta hänsyn till de politiska förhållandena sådana de äro, och trots det långvariga krig, som nyligen har upphört, måste vi tyvärr säga att de för närvarande icke äro sådana, att det vore nyktert och realistiskt att avrusta. Nej, tyvärr måste vi nog, för att kunna hävda vår självständighet, alltfört tillse att vårt försvarsväsen är ordnat på bästa sätt.

Vad vi i dag behandla är ju endast en detaljfråga, nämligen en liten del av programmet för flottans ersättningsbyggnader. Jag vill inte bidra till att debatten här i dag får den inriktningen, att den blir en omprövning av hela frågan om vår kommande försvarsordning — vare sig när det gäller omfattningen av denna försvarsordning eller dess närmare beskaffenhet — men jag vill säga att jag alltfört hyser den uppfattningen, att vi i vårt land böra ha en flotta. Enligt min mening kunna vi icke undvara flottan. Vårt land är ju i stor utsträckning vattenomflutet. Vi äro strandägare vid både Östersjön och västerhavet, och vi ha en betydande handelsflotta. Även om vi vid ofred inte skulle bli direkt indragna i ett krig, måste vi i alla fall under ett eventuellt krig så vitt möjligt upprätthålla förbindelserna med neutrala länder. Under alla förhållanden måste vi hävda vår egen neutralitet. Av dessa skäl anser jag, att vi icke kunna undvara en flotta, men enligt det minst omfattande alternativ, som försvarskommittén enligt vad herr von Heland nyss nämnde lär ha under utredning, skulle flottans styrka begränsas i sådan grad, att jag inte tror att den på något sätt skulle kunna fylla de uppgifter, som den kan komma att ställas inför.

Då jag nu alltså skall taga ställning till det föreliggande förslaget, tar jag först och främst hänsyn till att det endast gäller anskaffande av mindre enheter, jagare och torpedbåtar. Vad beträffar jagarna har statsrådet, med hänsyn till knappheten på arbetskraft och material, inte ansett sig nu kunna förorda byggandet av dem. Endast torpedbåtarna skulle under det närmaste året komma till utförande. Och beträffande torpedbåtarna råder ju ingen meningskiljaktighet, utan denna gäller endast de båda jagarna. Herr von Heland anser, att vi inte skola besluta i denna fråga, innan försvarskommittén slutfört sin utredning, och jag delar till fullo hans mening, att vi inte skola binda oss, när det gäller dessa frågor. Om vi emellertid nu biträda Kungl. Maj:ts förslag, föregripa vi på intet sätt en kommande omprövning av försvarsorganisationen, utan ett bifall innebär endast, att kontinuiteten beträffande fartygsbyggandet upprätthålles. Statsrådet har här endast givit varvets konstruktionsavdelningar, dess försöks- och undersökningsavdelningar, möjlighet att fortsätta sin verksamhet även under den tid, då inte något byggande pågår. Det tar ju en mycket lång tid att bygga en jagare. Om nu inte konstruktionsritningsarbetet får fortsätta, räknar man med att det skall ta en tid av sex år, innan vi skulle kunna få en ny jagare. Med den utveckling, som nu på det tekniska området äger rum, när det gäller såväl flyget som flottan, men även armén, är det givet att man, om man skall ha moderna vapen och modern utrustning, måste förnya.

Om man således godtar principen att vi alltid komma att ha behov av en flotta och framför allt att vi behöva mindre men ändå så pass sjödugliga båtar, att de kunna uppträda i en sjöstrid, borde det stå klart, att den båttyp, som nu är föreslagen, är den lämpliga. Jagarna äro visserligen inte så små — storleken skulle vara 1 800 ton — men de ha ändå inom marinen allmänt

Anslag till fartygsbyggnader. (Forts.)

godtagits såsom lämpliga enheter inom sjöförsvaret. Ryssland skaffar sig sådana, ehuru något större, likaså England och även Amerika, och av de mindre nationerna har Holland nu skaffat sig ett större antal jagare av ungefär de svenska jagarnas storlek, och Norge har från England inköpt ett visst antal båtar av denna typ. Kriget visade ju även att vi då hade behov av sådana båtar. Vi köpte ju en del jagare från Italien, visserligen kanske inte alltför förstklassiga, men det visar ändå att vårt sjöförsvaret var i behov av en utökning av just denna båttyp.

Herr von Heland nämnde, att vi ha så många jagare, att om vi byggde flera skulle antalet bli alltför stort i den flottorganisation, som eventuellt kan komma att beslutas. Antalet kvarvarande jagare enligt de uppgifter, som herr von Heland lämnade, är emellertid något större än enligt de uppgifter jag har fått från de marina myndigheterna. Sedan två äldre namngivna jagare räknats från, skulle enligt dessa uppgifter inte kvarstå mer än tretton stycken. Jag vill emellertid inte nu ingå i diskussion rörande detta antal. Den bör föras i annat sammanhang. Men jag vill säga att om man skulle besluta en organisation som är mindre än den vi nu ha, så kunde man ju föra över vissa äldre båtar, som nu ej helt kunna fylla sin uppgift, till materialreserven. Härigenom skulle man kunna tillgodose det behov, som säkerligen kommer att förefinnas även i en ny försvarsordning och en ny flottorganisation.

Jag anser således, herr talman, att man gott kan bifalla utskottets förslag utan att den omprövning, som det här talats om, på något sätt föregripes. Och jag kan här ansluta mig till utskottets yttrande då det ansluter sig till den av departementschefen uttalade uppfattningen, att nybyggnad av större fartygsenheter icke bör igångsättas i nuvarande läge, och att det därför finner det berättigat att en viss nybyggnad sker av mindre och lättare fartyg.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan under förevarande punkt.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Eftersom herr von Heland försökte göra denna fråga till en stor avvägningsfråga mellan de olika försvarsgrenarna, finner jag det vara angeläget att understryka, att detta är en oändligt mycket mindre fråga. Förhållandet är ju helt enkelt det, att vi nu befinna oss i ett tidsskede, där vi hoppas på en fredsperiod någon tid framåt. Vi ha en relativt god försvarsberedskap. Regeringen föreslår här inte, att vi skola göra någon nybyggnad att tala om av fartyg. Frågan är endast: skola vi icke under denna tid, när vi så att säga vila på hanen, upprätthålla någon marin beredskap? Den primära beredskapen måste ju alltid vara sådan, att vi, när den dagen kommer då vi behöva sätta i gång med anskaffande av material av olika slag, måste ha folk, som ha arbetat sig in i problemen och som äro i stånd att ta ledningen av det konstruktionsarbete, som då måste ta vid.

Ni kanske tro mig, om jag säger, att jag har upplevat vad det vill säga att försöka skapa en förstärkning av försvaret utifrån svaga förberedelser. Jag tycker knappast att vi redan skola ha glömt alla de svårigheter, som vi i det avseendet haft att kämpa med. För att det skall vara möjligt att upprätthålla en liten organisation av kompetent folk för konstruktionsarbete för marinens räkning föreslår nu regeringen, att det ställs pengar till förfogande för att göra det möjligt att fortsätta nykonstruktionen av två jagare, icke för att bygga jagare således — det kunna vi inte göra i nuvarande situation — utan för att fortsätta med konstruktionsarbetet. Den lilla beredskapen få vi väl ändå unna oss. Något annat är det ju inte fråga om.

Lägg ned hela verksamheten, tycka herr Gustaf Karlsson och herr von Heland, och skicka i stället folket till civil verksamhet! Ja, visst kunna vi göra

Anslag till fartygsbyggnader. (Forts.)

det, men med påföljd att vi sakna varje personell resurs den dag när vi någonting vilja göra. Herr Gustaf Karlsson kanske tar sin ståndpunkt från den uppfattningen, att vi överhuvud taget inte behöva intressera oss för något försvarsväsende. Freden i världen beror ju ändå i mycket ringa grad på oss. Och herr von Heland kanske tar sin ståndpunkt från den utgångspunkten, att vi visserligen skola ha ett försvar men att vi inte skola ha någon flotta. Det är absolut ingen anledning att följa herr von Helands vägar och att här försöka få fram ett avvägande av hur stor vår armé, vårt flygvapen och vår flotta skall vara. Det är väl alldeles tillräckligt att konstatera, att alla äro övertygade om att det måste finnas en flotta, även om den skall vara liten. Det finns ingen möjlighet, ärade kammarledamöter, att tänka sig att den svenska riksdagen någon gång skall besluta en försvarsorganisation, som icke innefattar en flotta. Vår politik är ju att, om stormakterna råka i krig, försöka stå utanför konflikten. Det äro vi ju alla överens om, med undantag av en och annan, som drömmer andra drömmar. Man kan naturligtvis ha tvivelsmål om huruvida vi komma att lyckas, men vi kunna väl aldrig undgå att bereda oss för en situation, som vi, om vi råka i den olyckan att det blir ett krig i världen en gång till, då eftersträva att komma i, och att driva en neutralitetspolitik utan flotta är absolut omöjligt.

Om vi skola ha ett försvar, måste vi ha en flotta, även om den blir liten, och om vi skola ha en flotta är jag övertygad om att den enda punkt, på vilken alla kunna ena sig, är att i flottan skola ingå jagare. Det är det som vi nu ha någon erfarenhet av och den punkt beträffande vilken det råder minst tvistigheter. Man kan tvista om huruvida man skall ha stora fartyg eller små fartyg, och man kan tvista om huruvida man skall lägga tyngpunkten på artillerieller torpedbestyckning, men man tvistar inte om huruvida det skall finnas jagare i vår framtida flotta, och därför får man väl ändå säga, att det är det mest neutrala man kan tänka sig, när regeringen här föreslår, att det konstruktionsarbete, som är att betrakta såsom en beredskapsåtgärd på flottans område, skall inriktas på byggandet av jagare. Detta kan inte på något sätt förhindra den avvägning av våra försvarskostnader, som vi en gång komma till, vare sig det blir ett större eller ett mindre belopp. Det måste jag på det bestämdaste understryka, och jag skulle därför för min del vilja vädja till kammaren att inte låta denna sak bli större än den är och att låta oss offra så mycket som det här är fråga om för att upprätthålla vår handlingsfrihet i framtiden i fråga om ersättningsbyggnader för flottan. Det finns ingen risk för att vi med detta förslag komma att få en nybyggnad av fartyg som på något sätt snedvrider den försvarsordning, som vi en gång kunna komma att besluta. Det går inte så fort — det har redan herr förste vice talmannen framhållit — att komma från konstruktion till nybyggnad. När herr von Heland talar om att tekniken går så oerhört snabbt, tror jag ändå att man får säga, att erfarenheten visar oss, att på fartygsbyggandets område, åtminstone när det gäller jagare, en tioårsperiod spelar en mycket liten roll.

Jag skulle vilja vädja till kammaren att göra denna sak till vad den är — en liten fråga — och att bifalla utskottets hemställan.

Herr **Ström**: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av vad herr Karlsson i Munkedal i början av sitt anförande yttrade. Han sade att det är nödvändigt att Sverige höjer sin röst för freden. Det vill jag livligt instämma i! Men jag tror inte vi ännu äro så säkra på vilken väg vi skola gå att hävda freden, att vi enigt kunna höja denna röst. Det är väl en av orsakerna till att vi inte starkare hävda freden än vi göra. Enligt mitt förmenande är det sär-

Anslag till fartygsbyggnader. (Forts.)

skilt märkligt att kvinnorna, som ha freden i sin hand, och arbetarnas internationaler, som betyda så mycket, icke ha gjort någon nämnevärd insats i denna kritiska tid för att påverka, icke blott folken — vilket ju dock är det grundväsentliga — utan framför allt för att påverka regeringarna. Innan vi fått kvinnorna med sin naturliga fredskärlek mobiliserade och arbetarnas internationaler så rustade och eniga att kämpa för freden, som nödvändigheten kräver, kan icke den svenske utrikesministern med någon större tyngd höja sin röst för freden. Vi måste rikta en levande maning till kvinnorna och till arbetarnas organisationer att höja internationalismens fana och samverkans röst — samverkan mellan alla länder!

Jag vill när jag nu har ordet, herr talman, också säga ett par ord om två andra frågor, som äro under debatt.

Jag tror inte det är någon stor och tapper gest vi göra genom att i nuvarande situation ge regeringen bakläxa i en fråga som denna. Fastmer tror jag att det kan vara ej blott olämpligt utan även olyckligt och innebära en gest, som vi inte ha rätt övervägt.

Jag måste också säga, att jag inte heller kan finna den motivering riktig, som har anförts av ett par talare, att den militära arbetskraften måste föras över till det civila arbetsområdet. Det kan vara riktigt att vi behöva betydligt mera arbetskraft för vår civila verksamhet, men om vi av detta skäl skulle börja att plocka över den arbetskraft, som behövs för att upprätthålla vår försvarsberedskap, till den civila verksamheten, tror jag att vi äro inne på ganska felaktiga vägar. Jag tycker mig höra ett eko av de olyckliga meningar, som vi alla hyste efter det förra världskriget och som ledde till 1925 års nedrustningsbeslut, vilket i sin tur ledde till 1940 års svårigheter att hävda oss mot Hitler, på grund av att de som då buro ansvaret icke hade den tillräckliga militära kraften till sitt förfogande för att kunna hävda vår verkliga neutralitet, i alla avseenden.

Jag skulle i detta sammanhang, herr talman, också vilja beröra en annan sak, nämligen den ganska viktiga frågan om den växande antimilitaristiska stämningen i landet, vilken lätt kan övergå till en mindre försvarsvänlig stämning. Jag tror att det är mycket viktigare att vi försöka råda bot på denna stämning än att nu minska anslaget till flottans konstruktionsarbeten med en miljon kronor.

Vad är då orsaken till denna antimilitaristiska stämning i landet? Jo, det är först och främst en allmän besvikelse över den uteblivna demokratiseringen av försvaret. Det är ett faktum att försvaret icke är populärt, och det beror på att det ännu lever kvar, trots allt som skett, betydande rester av militärt översitteri och militära privilegier inom försvaret, vilket allt hos ett demokratiskt folk väckt en mycket stor bitterhet. Jag vill därför rikta en maning till dem som ha hand om dessa frågor att allvarligt söka att åstadkomma en demokratisering av försvaret.

Sedan skulle jag vilja påpeka ännu en sak, som jag tycker är märklig. När man jämför nuvarande utgifter för försvaret, en miljard kronor, med tidigare lägre anslag, måste man komma ihåg att penningvärdet ju sjunkit, så att en miljard kronor nu endast motsvara omkring 600 miljoner kronor före år 1939. Det är alltså inte så förfärligt farligt med den börda, som man nu anser att försvaret utgör.

Slutligen är det ytterligare en omständighet som gör att försvaret i någon mån seglar i motvind, nämligen de dåliga dagpengarna och lönerna för de värnpliktiga och för personalen i de lägre befattningarna. Vi kunna inte få tillgång till vare sig sjöfolk eller annan militär personal, så länge man betalar så pass låga löner som man gör.

Anslag till fartygsbyggnader. (Forts.)

Ett svenskt försvar utan någon flotta är, herr talman, ganska meningslöst. Det är en ren omöjlighet för vårt land att kunna bibehålla en verklig neutralitetsposition i ett eventuellt kommande krig, om vi icke ha en flotta till vårt förfogande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till propositionen.

Herr von Heland: Herr talman! Jag uppskattar i allra högsta grad statsrådet Skölds försvarssinne och försvarsvänlighet och alla hans anföranden, i vilka han givit uttryck åt dessa egenskaper, och jag finner det synnerligen lyckligt att vi haft statsrådet såsom försvarsminister under de svåra åren. Men även en mycket duktig karl kan ju någon gång ha fel, och det är det jag vågar hävda, när det gäller jagarna.

Herr statsrådet trodde att min utgångspunkt var, att det inte skulle finnas någon flotta i en ny försvarsorganisation. Det är ingalunda fallet. Jag har bara tagit mig friheten att hävda den uppfattning, som den främste av förvarets män här i landet, nämligen överbefälhavaren, givit uttryck åt, nämligen att man inom en mindre kostnadsram främst bör se till att bevaka arméns och flygets intressen. Om man alltså har en mindre kostnadsram att räkna med, måste därav följa en större minskning av flottan än av armén och flyget. För varje fartyg man bygger, binder man försvarsorganisationen vid ytterligare ett fartyg.

Nu sade herr statsrådet att även om en ny försvarsorganisation kommer att innehålla endast en mindre flotta måste det alltid finnas jagare. Det är möjligt, men jag är inte fullt säker på det. Det är emellertid i detta sammanhang jag velat påpeka att vi redan ha så många jagare, att det kan betyda ett föregripande av försvarskommitténs plan, om vi skulle bygga flera jagare. En sak som emellertid i detta sammanhang är tråkig är att flottans män i denna fråga inte agitera på ett, efter vad jag tycker, sympatiskt sätt. Ursäktat att jag säger detta. Flottans män ha tydligen matat en hel del av kammarens ledamöter med uppgifter om vilka jagare som finnas, hur lång livslängd de ha o. s. v. Jag har här en fullständig förteckning över våra jagare och kan namn för namn räkna upp de olika fartygen. Mina uppgifter äro således fullt riktiga. Men då flottans män vilja visa, hur dåligt det skulle bli med ett lägre alternativ i jämförelse med det nuvarande läget, räkna de med 29 jagare i vårt nuvarande fartygsbestånd. Av dessa 29 jagare anser jag dock att 10 äro skrotfärdiga, varför de aldrig böra tas med i den statistik som flottans män göra vid dessa tillfällen. Jag har djärvt att räkna med endast 19 jagare. Frågan är sedan, hur lång livslängd dessa jagare kunna anses ha. Jag har för min del räknat med den livslängd som flottans män satt som norm vid fartygsbyggande. När flottans män skola motivera, att man verkligen behöver de nu föreslagna nya jagarna, sänker man helt plötsligt livslängden på våra nuvarande jagare och förklarar, att detta beror på att jagarna så länge deltagit i beredskaps-tjänstgöringen. Men även sverigeskeppen ha länge deltagit i beredskapsvakten, och för dem räknar man med den normala livslängden i den nya försvarsorganisationen. Det är det som jag tycker är egendomligt och som jag opponerar mig mot. Man bör tacka kavalleriets män för att de inte lagt upp en liknande agitation som flottans män gjort med gläntande på dörrarna till försvarsutredningen m. m.

Jag är själv, såsom väl alla förstå, varm försvarsvän. Jag vill också, att vi skola ha en flotta, men den skall baseras på det resultat, till vilket försvarsutredningen kommer vid sin prövning. Jag hoppas, att försvarsutredningen därvidlag skall följa överbefälhavarens intentioner.

Med vad jag här sagt har jag således velat försvara mig mot beskyllningar-

Anslag till fartygsbyggnader. (Forts.)

na att mina uppgifter skulle vara felaktiga. Jag vill därefter säga ett par ord om en annan sida av frågan.

Det har nämnts, att vi böra ha mindre fartyg i flottan. Men de jagare, som man här avser att rita, äro till och med större än de landskapsjagare som vi redan ha. Man vill således öka tontalet och även för jagarna övergå till större typer.

Det har vidare sagts, att det tar sex år från utgångsläget vid byggnadsbeslutets fattande till dess att jagarna äro färdiga att träda i tjänst. Enligt de uppgifter, som jag har fått från flottkretsar, tar det fyra år att bygga en jagare, och denna tid kan ytterligare nedpressas, om så skulle vara nödvändigt. Men det är ju saker som vi inte behöva tvista om i detta läge.

Jag har redan i mitt första anförande förklarat, att det här, relativt sett, rör sig om en bagatell. Det gäller ju endast 1 miljon kronor och att sätta i gång vissa konstruktörer. Jag instämmer således helt i vad herr förste vice talmannen och statsrådet Sköld sagt om att man bör ta denna fråga för vad den verkligen gäller. Det är, som sagt, fråga om ett anslag på 1 miljon kronor och påbörjande av vissa konstruktionsritningar, vilket, förklarar man, inte kan föregripa försvarsutredningens beslut. Men om försvarsutredningen sedan skulle komma till det resultatet, att det inte behövs några nya jagare, förmodar jag, att det inte heller blir några nya jagare byggda. Jag tycker då att det är opraktiskt att kanske till ingen nytta offra 1 miljon kronor för konstruktionsritningar.

Jag anser det för övrigt onödigt, att vi ha fått hela denna debatt, utan man borde kunna avvakta försvarsutredningens betänkande. Jag skall i varje fall inte riva upp någon ytterligare försvarsdebatt. Jag har bara velat försvara mina siffror. Det är anledningen till att jag överhuvud taget fortsatt denna debatt. Jag hade kunnat undvika att yttra mig, om enighet hade uppnåtts i utskottet om att gå statsrådet till mötes beträffande hans hemställan i propositionen. Då det nu i alla fall föreligger ett avslagsyrkande, anser jag det vara förnuftigare att ansluta sig till detta, eftersom man enligt min uppfattning här i onödan skulle satsa 1 miljon kronor. Man bör enligt min mening energiskt hävda försvarets intressen, när man är övertygad om att vad som föreslås verkligen gagnar försvaret. Men man skall inte söka genomdriva en sak, om man tror att allmänheten kommer att få klart för sig, att det icke är lämpligt använda pengar.

Herr Karlsson, Gustaf: Herr talman! Såväl herr förste vice talmannen som statsrådet Sköld har varit inne på den tanken, att jag inte alls skulle ha något intresse för försvaret och att detta bristande försvarsintresse skulle diktera min ståndpunkt i denna fråga. Denna misstanke är icke riktig.

Om jag skulle deklarerat min personliga uppfattning beträffande flottan, skulle jag närmast vilja säga, att jag inte kan tänka mig en kommande försvarsplan utan flotta. Det avgörande i den fråga, som vi nu diskutera, är emellertid det faktum som både statsrådet Sköld och herr förste vice talmannen försökt att prata bort, nämligen att riksdagen genom ett bifall till Kungl. Maj:ts framställning skulle besluta inte bara om ett anslag på 1 miljon kronor till vissa konstruktionsarbeten, utan om ett faktiskt byggande av dessa jagare. Jag ber att för kammarens ledamöter ännu en gång få uppläsa, vad departementschefen skriver härom i statsverkspropositionen. Där heter det om det framlagda äskandet: »Då det därjämte är av den begränsade innebörd, att det icke kan beräknas föregripa beslutet om försvarets framtida utformning, förordar jag nybyggnad av två jagare i landskapsklassen och två mindre torpedbåtar. — På grund av bristen på arbetskraft och material kan det icke för

Anslag till fartygsbyggnader. (Forts.)

närvarande med säkerhet bedömas, huruvida jagarbyggena kunna påbörjas redan under nästa budgetår. Med hänsyn härtill torde medel icke nu böra beräknas för dessa fartygs byggande. Däremot bör konstruktionsarbetet» etc. Utskottet i sin tur skriver: »Även utskottet finner det emellertid berättigat, att viss nybyggnad sker av lättare fartyg, och anser sig kunna godtaga vad departementschefen härutinnan föreslagit.» Är det någon mening med vad departementschefen och utskottsmajoriteten här säga, måste väl innebörden vara, att riksdagen formligen skulle besluta om byggande av två nya jagare. Så länge inte någon företrädare för utskottsmajoriteten framställt ett klarläggande ändringsyrkande på denna punkt, vidhåller jag mitt förslag. Jag vill nämligen inte vara med om att riksdagen nu skall binda sig för att bygga ytterligare två jagare, innan den blivande försvarsplanen är klar. Det är också den uppfattning som andra kammaren har anslutit sig till, då den med 96 röster mot 61 bifallit reservationen.

Jag skall i övrigt inte här ingå på något ordande om försvarsvänlighet. Jag tror att vi äro nödsakade att ha ett försvar, men det bör sägas ifrån att vi också behöva freden. Det låter kanske naivt, när jag konstaterar detta, men jag vill ändock klart utsäga detta, eftersom jag representerar en folkgrupp som djupt känner behovet av fred och som kräver fred. Åsidosätta vi denna uppfattning, kunna vi råka in i än värre förhållanden än dem vari vi nu befinna oss. Jag har således inte samma syndabekännelse att göra som herr Fredrik Ström.

Jag skall, herr talman, inte ytterligare utveckla de synpunkter, som kunde anknytas till de inlägg som gjorts i denna diskussion, utan nöjer mig med att fastslå, att jag vidhåller mitt yrkande.

Herr statsrådet **Vougt**: Herr talman! På grund av att jag nyss har varit inne i andra kammaren, där denna fråga utan egentlig debatt och tydligen på grundval av tidigare träffad uppgörelse avgjordes på det sätt, som herr Karlsson i Munkedal här mycket riktigt angav, har jag inte kunnat följa debatten i första kammaren. Jag vill emellertid säga några ord med anledning av det anförande som jag har haft tillfälle att höra av den ärade talaren på bohuslänsbänken.

Det är riktigt, att jag har förordat att vi skola påbörja byggandet av två jagare. Jag har gjort detta därför att jag är övertygad om att vi även i den kommande försvarsordningen måste ha jagare. Ett annat skäl för mig har varit, att jag anser, att vårt nuvarande jagarbestånd är så svagt, att en nybyggnad bör påbörjas i jämförelsevis god tid. Min uppfattning att vi behöva ha jagare har jag mycket bestämt gett uttryck åt. Inte desto mindre bör det vara självklart, att frågan om byggande av jagare kommer att underställas riksdagen på nytt, framför allt därför att det då gäller att ta ställning, sedan vi veta, hurudana jagare det kan bli fråga om. Jag vill emellertid understryka, att jag betraktar det som särskilt viktigt för att kunna ge ett sakligt underlag för ett sådant bedömande i riksdagen, att detta konstruktionskontor, som marinen anlitar, inte blir skingrat. Där finns värdefull teknisk expertis, som vi behöva, om vi skola bygga jagare vidare. Jag kan inte dela herr von Helands mening, när han sade, att den miljon, som det här är fråga om, spenderas i onödan. I så fall måste ju herr von Heland utgå från den övertygelsen, att om detta konstruktionskontor innevarande år sysselsättes med att utarbета konstruktionsritningar, kommer riksdagen sedan att förklara, att man inte skall ha några nya jagare. Annars skulle ju anslaget inte var onödigt. Herr von Helands uppfattning måste, i motsats till vad han själv säger, innebära, att herr von Heland redan har intagit sin ståndpunkt.

All erfarenhet från kriget synes mig visa, att vi inte kunna undvara fartyg

Anslag till fartygsbyggnader. (Forts.)

med i varje fall den styrka som jagarna representera. Det vore säkerligen värt att även i dag diskutera, om våra jagare verkligen äro tillräckligt starka, men jag har inte velat ta upp en debatt härom i detta sammanhang. Såvitt jag har mig bekant, finns det även inom försvarsutredningen en meningsriktning som snarast är till förmån för jagarbyggen. Jagarbyggen inrymmas som bekant också i de olika alternativ som av överbefälhavaren utarbetats på anmodan av försvarskommittén. Jag anser således, att det av Kungl. Maj:t här framlagda förslaget efter den tidpunkt då det ursprungligen presenterades har fått ytterligare stöd av de sakkunnigberedningar som sedan dess ha ägt rum.

Man tvistade i andra kammaren om innebörden av det beslut som kamrarna nu inbjudits till att fatta. Man frågade, om det är att betrakta som ett principbeslut för byggande av jagarna. Det kan väl sägas vara ett principbeslut för jagarna, men det är icke ett slutgiltigt beslut. Säkert är väl, att om kamrarna nu besluta att icke bevilja medel för att det konstruktionskontor, som vi behöva, skall kunna fortsätta sin verksamhet, så innebär detta i varje fall ett steg på vägen i motsatt riktning mot vad Kungl. Maj:t här förordat. Det kommer nog också på många håll att uppfattas så, att riksdagen redan har fattat sin ståndpunkt. Jag hoppas, att så icke skall bli fallet. Jag anser, att det är av betydelse att Kungl. Maj:t får detta anslag på en miljon kronor för att därigenom kunna fortsätta verksamheten vid detta konstruktionskontor och på så sätt få underlag för det kommande bedömandet av frågan om våra jagarbyggen. Jag hoppas, att första kammaren för sin del skall vara med om att bevilja beloppet.

Herr **von Heland** erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag har redan sagt, att jag anser, att vi säkerligen redan nu ha ett tillräckligt antal jagare för den kommande flottorganisationen. Våra nuvarande jagare täcka behovet för så många år framåt, att de ritningar, som nu kunna utarbetas, komma att bli omoderna när vi skola bygga nya jagare för den kommande flottorganisationen.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Den ärade talaren på sörmlandsbanken lägger, såvitt jag förstär, huvudtyngden i sin argumentation därpå att han är viss om att vi inte komma att behöva de båda jagare, som det i dag är tal om, när de en gång i framtiden bli färdiga. Jag tycker emellertid, att hans siffror äro alltför svävande för att man skall kunna godtaga dem. Jag anser det dessutom riktigt att lägga den synpunkt på detta ärende, som herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet anförde, då han yttrade, att vi också böra fråga oss, hurudan situationen blir, om vi inte nu påbörja detta konstruktionsarbete. Jag har här i min hand en tabell, av vilken det framgår, att år 1953, då väl dessa nya jagare skulle vara färdiga, skulle vi inte ha kvar mer än tio jagare i linjeflottan och tre i reservflottan. Enligt försvarskostnadsalternativet på 900 miljoner kronor skola vi ha 18 jagare, därav 12 i linjeflottan och 6 i reservflottan. Vårt nuvarande jagarbestånd medger således inte att vi komma upp till denna styrka. Vid den av mig anförda beräkningen har hänsyn också tagits till att de två jagare, som vi på sin tid köpte från Italien, äro föreslagna att utrangeras, varjämte två andra jagare äro avsedda att omändras till minsvepare.

Om riksdagen nu skulle följa herr von Helands råd, riskera vi, att vi, om riksdagen t. ex. nästa år kommer att fatta beslut om att vi skola ha ett sådant jagarbestånd, som innefattas i det alternativ på 900 miljoner kronor, som uppgjorts för vår försvarsorganisation, eller något liknande alternativ, inte skulle ha tillgång till det antal jagare som erfordras för försvarsplanen. Man skulle

Anslag till fartygsbyggnader. (Forts.)

då bli tvungen att vidtaga extra åtgärder för att skaffa tillräckligt med jagare, vilket ju inte kan vara en praktisk politik. Det är då bättre att redan nu göra erforderliga förberedelser. Jag förmodar att bakom propositionen också ligger medvetandet om att det just nu strömmar in mängder av erfarenheter från det gångna kriget. På flottans område är det kanske lättare än i fråga om andra försvarsgrenar att få del av dessa erfarenheter från det senaste världskriget. Det är då lämpligt att utan alltför mycket hets och jäkt försöka att applicera dessa erfarenheter på våra jagarbyggen genom det konstruktionskontor, som nu finns vid Götaverken i Göteborg. Om personalen vid konstruktionskontoret skulle skingras, händer ju ingenting under den tid då den är skingrad. Dessutom veta vi inte, om vi kunna få tag i samma personer igen. Det är nämligen nu för tiden mycket lätt för teknisk personal att vinna anställning på annat håll, och det kanske inte blir så lätt att få loss vederbörande igen, om vi behöva igångsätta nya jagarbyggen längre fram. Även denna synpunkt måste tillmätas en viss vikt vid försvarets av propositionens förslag.

Jag har mycket svårt att förstå, att man kan hävda, att vi kunna upphöra med både konstruktions- och byggnadsarbeten under kanske flera år, även om vi eventuellt inte nödvändigtvis behöva bygga dessa två jagare nu för att ha vårt jagarbestånd fulltaligt till 1953. Resultatet, om man nedlägger konstruktionsarbetet, skulle ju bli, att det skulle uppstå en lucka då det gäller för oss att följa med alla nyheter på jagarbyggenas område. Det skulle sedan troligen vara svårt för oss att överhuvud taget inhämta de erfarenheter som vi gått miste om under mellanperioden. Det skulle enligt min uppfattning faktiskt innebära ett föregripande av försvarsutredningens resultat, om man icke håller möjligheterna öppna för nya jagarbyggen här i Sverige under denna mellanperiod. Det är ett minst lika stort föregripande som då herr von Heland säger, att vi kunna klara oss med det jagarbestånd som vi redan ha.

Jag skall, herr talman, inte förlänga denna debatt mycket mer, då det här redan har anförts en mängd synpunkter. Jag tycker dock, att man väl inte behöver bo vid havet, som jag har gjort hela mitt liv, för att kunna förstå, hur kusligt det måste kännas i tider av allmän oro, krig och örlig att veta med sig, att vårt land inte har några fartyg som kunna operera på det hav, som omger våra kuster. Jag kan för min del absolut icke godtaga ett sådant arrangemang som skulle innebära, att vi praktiskt taget skulle sakna möjligheter att sända ut vare sig örlogs- eller handelsfartyg på havet.

Jag kan vidare inte finna det vara riktigt att i denna debatt föra in fredsfrågan. Sverige har väl under de senaste 125 åren icke från något håll kunnat beskyllas för att ställa till krig. Vi medverka lika mycket i arbetet på fredens bevarande vare sig vi bygga dessa jagare eller ej. Våra insatser för freden bero ju på hur vi hävda våra synpunkter i arbetet inom Föreanta Nationerna och i andra sammanhang. Man kan inte säga, att våra insatser i fredsarbetet äro avhängiga av om vi hålla vårt försvar i ordning eller inte. Snarare är det även på detta område så, att man icke bör fresta någon genom att skapa ett vacuum.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr von Heland: Herr talman! Det var en härresande skildring av brist på flotta som herr Mannerskantz här delgav kammaren. Jag vill ge en helt annan bild av läget. Rätta förhållandet är, att vi ha många, många fartyg för närvarande, bl. a. två kryssare med en livslängd till 1984, som kunna defilera framför herr Mannerskantz på Värnanäs.

Även om jag skulle godkänna önskemålet från flottans män att minska den

Anslag till fartygsbyggnader. (Forts.)

livslängd, som tidigare ansetts normal för jagarna, med fyra år, ha vi till år 1957 i linjeflottan följande tolv jagare: »Uppland», »Öland», »Kalmar», »Hälsingborg», »Sundsvall», »Visby», »Gävle», »Norrköping», »Mjölner», »Munin», »Magne» och »Mode». Dessutom ha vi för reservflottan en del jagare med längre livslängd än till 1957. »Uppland» och »Öland» ha en livslängd i linjeflottan till år 1968. »Kalmar», »Hälsingborg», »Sundsvall» och »Visby» kunna ingå i linjeflottan till år 1959. Läger jag till de fyra år i fråga om livslängden som förr ansetts brukligt att räkna med för jagare, blir dessa senare fartygs livslängd ännu längre. Är det då verkligen berättigat att säga som herr **Mannerskantz** här gjorde, att vi hålla på att göra Östersjön tom på fartyg? Jag vidhåller, herr talman, att de uppgifter, som jag här har, visa, att vi redan nu ha tillräckligt många jagare. Om vi skulle bygga flera jagare, skulle det betyda, att det ginge ut över armén och flyget i form av minskad medelstillgång för dessa vapenslag. Jag delar överbefälhavarens inställning, att armén och flyget äro viktigast för vårt försvar.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Även jag anser, att armén och flyget äro de viktigaste delarna av vårt försvar, men det är därför inte försvarligt att ställa oss utan fartyg i flottan. Jag vill dessutom för herr von Heland påpeka, att jag nu inte talat om annat än vårt bestånd av jagare. Jag redogjorde för vårt jagarbestånd, och den skildringen kan inte på något sätt kallas för härresande. Det är snarare herr von Helands egen skildring av läget som är härresande. Om man inte räknar med sådana plåtskrällen som »Psilander», »Klas Horn», »Ehrensöld» och »Nordenskjöld», utan utgår från en normal livslängd för jagarna av 16 år, skulle vi ha kvar tio jagare år 1953 i linjeflottan och tre i reservflottan. Sedan kan man ju diskutera, om man bör räkna med 16 eller 20 år som normal livslängd. Ett skäl för att räkna med den kortare tiden är att jagarna äro de fartyg som ha förslitits mest under beredskapsåren. Därför räknar jag också just nu med 16 års livslängd. Men det kan naturligtvis för övrigt vara en smaksak, om man vill räkna med 20 eller 16 år. Jag för min del räknar med den kortare livslängden även därför att jag anser att jagarna äro en konsumtionsartikel som slitas mycket på grund av att de användas till så många uppgifter. Jag har inte alls talat om sverigeskeppen och deras livslängd i detta sammanhang, ty de kunna ju på intet sätt ersätta jagare.

Jag tycker, som sagt, att herr von Heland bör tala något tystare om denna »härresande beskrivning», ty det ligger närmare till hands att använda det uttrycket om hans anförande än om mitt.

Herr von Heland: Herr talman! Jag vill omtala för herr Mannerskantz, att de tabeller, som jag har här i min hand, välvilligt ha uppgjorts av en av försvarsutredningens experter från flottan, en mycket pliktrogen och duktig man. Det är han som har lämnat mig dessa uppgifter om livslängden på de olika fartygen. Herr Mannerskantz höll på att nämna »Hugin» och »Munin», som han betecknade som gamla plåtskrällen, men han ändrade sig och kallade i stället jagarna »Klas Horn», »Ehrensöld» och »Nordenskjöld» som rena skrotet. Jag har aldrig sagt, att dessa fartyg äro användbara som jagare. Jag har i stället kritiserat, att flottans män räkna med dessa fartyg, när de vilja redovisa den tonnagemängd som vi för närvarande ha. Jag håller med herr Mannerskantz om att dessa fartyg inte äro mycket värda, men jag har inte heller räknat med dem.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet

Anslag till fartygsbyggnader. (Forts.)

i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Larsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Karlsson, Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 76, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Larsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 45;

Nej — 51.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 77—155.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 156.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående redovisning av tillgångar och skulder m. m. vid örlogsvarvens marinverkstäder;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1947/48; samt

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under försvarets fastighetsfond gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1947/48 till anordnande av vissa lokaler för luftbevakningen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Anslag till
främjande av
humanistisk
forskning.*

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till främjande av humanistisk forskning jämte en i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 74, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 7 februari 1947, föreslagit riksdagen att till Bidrag till främjande av humanistisk forskning för budgetåret 1947/48 anvisa ett anslag av 600 000 kronor.

Anslag till främjande av humanistisk forskning. (Forts.)

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle berörda anslagsmedel fördelas av humanistiska fondens nämnd, vilken efter av departementschefen föreslagen omorganisation skulle bestå av elva ledamöter, varav universiteten i Uppsala och Lund samt högskolorna i Stockholm och Göteborg skulle utse fem, vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien fyra och Kungl. Maj:t två (ordförande och vice ordförande).

I samband med förevarande kungl. proposition hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herrar *Andrén* och *Holmbäck* väckt motion (I:229), vari hemställts, att riksdagen måtte bifalla propositionen nr 74 med i motionen föreslagna ändringar.

I motionen hade föreslagits, utom annat, att vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien skulle utse två eller högst tre ledamöter i humanistiska fondens nämnd.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återropade grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen I:229 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet i utlåtandet anfört;

b) till Bidrag till främjande av humanistisk forskning för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 600 000 kronor.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat följande:

»Jämväl utskottet anser att humanistiska fondens nämnd, på lämpligt sätt omorganiserad, bör handhava fördelningen av samtliga ifrågavarande till den humanistiska forskningens stödjande avsedda medel. Vad nämndens sammansättning beträffar har utskottet liksom motionärerna funnit övervägande skäl tala för att akademiens inflytande vid fördelningen av anslagsmedlen i viss mån reduceras genom att antalet akademiledamöter i nämnden begränsas att avse ett lägre antal än vad departementschefen förutsatt. Utskottet har därför funnit sig böra förorda, att antalet av akademien valda ledamöter begränsas till tre. Av dessa torde lämpligen akademiens båda klasser böra utse vardera en ledamot och den tredje ledamoten väljas av båda klasserna gemensamt.»

Reservation hade avgivits av herrar *Larsson* och *Karl Andersson*, vilka ansett, utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag beträffande sammansättningen av humanistiska fondens nämnd och att sålunda det nyss återgivna stycket av utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

»Jämväl utskottet anser att humanistiska fondens nämnd, på lämpligt sätt omorganiserad, bör handhava fördelningen av samtliga ifrågavarande till den humanistiska forskningens stödjande avsedda medel. Beträffande nämndens sammansättning har utskottet funnit departementschefens förslag innebära en riktig avvägning mellan olika intressen, varför utskottet tillstyrker bifall till detta förslag.»

Herr *Larsson*: Herr talman! Till detta utskottsbetänkande har jag jämte en annan ledamot av denna kammare antecknat en reservation. Utskottet har som framgår av handlingen kunnat enas om allt utom vad som rör den nämnd, som har att besluta om det anslag, som det här är fråga om. Även om det rått olika meningar inom utskottet rörande andra delar, till exempel om forskningsrådets sammansättning, så har dock utskottet i stort sett kunnat enas om dessa. Vad denna nämnd beträffar har utskottet föreslagit den ändringen av Kungl. Maj:ts förslag, att antalet av de av akademien tillsatta ledamöterna skall minskas med en. Om hur nämnden skall vara sammansatt har ju, som framgår av utskottsutlåtandet, många olika meningar gjort sig gällande. Den nämnd, som sedan tjugo

Anslag till främjande av humanistisk forskning. (Forts.)

år handhaft utdelningen av anslag från den humanistiska fonden, består, som kammarens ledamöter finna, av tio ledamöter, av vilka akademien utser sex och Kungl. Maj:t fyra. Under de år, som jag tillhört statsutskottets andra avdelning, har jag aldrig hört annat än att denna nämnd, som dock handhar betydande penningmedel, har skött denna sin grannliga uppgift på ett sätt, som vunnit allt erkännande.

Det bör kanske i detta sammanhang erinras om att utskottsförslaget innebär, att akademien även i fortsättningen skall ha hand om förvaltningen av humanistiska fonden, vars tillgångar för närvarande utgöra icke mindre än 7,8 miljoner kronor. I och med att betydande penningmedel nu ställas till förfogande för humanistisk forskning, har — det måste vi alla komma ihåg — det från alla håll ansetts riktigt, att universiteten och de fria högskolorna beredas, som departementschefen säger, »en förhållandevis stark egen representation i nämnden».

Det har, som sagt, rätt delade meningar om hur nämnden skall vara sammansatt. Jag vill särskilt poängtera, att efter förhandlingar med akademien har Kungl. Maj:t föreslagit en nämnd bestående av elva ledamöter, av vilka akademien skall utse fyra, de akademiska lärosätena fem och Kungl. Maj:t två. Utskottets förslag innebär, som jag också nämnt, att utskottet funnit — som det står i betänkandet — »överbäggande skäl» tala för att akademiens inflytande begränsas och antalet av akademien valda ledamöter minskas med en. Utskottet ingår inte närmare på vilka dessa överbägganden äro. Man kan knappast säga att motionärerna göra detta heller, även om de säga, att »akademien företräder icke så allsidigt vår humanistiska vetenskap och har icke den kontakt med de yngre forskarna, som man måste fordra av de institutioner, som skola ha ett dominerande inflytande vid fördelningen av det nu föreslagna anslaget». Nu är det ju så beträffande akademiens sammansättning, att den för närvarande inrymmer icke mindre än 38 universitetsprofessorer. Av dessa ha visserligen tretton avgått ur tjänst, men fortfarande äro hälften av akademiens ledamöter i tjänst varande universitetsprofessorer. Jag undrar om man kan säga, att dessa ha mist kontakten med de yngre forskarna. Jag för min del förmodar, att de i tjänst varande professorerna ha kontakt med de yngre forskarna. Då enligt Kungl. Maj:ts förslag universiteten skola ha rätt att utse fem ledamöter i nämnden och akademien fyra, kan man inte heller säga att vad som föreslås innebär, att akademien får ett dominerande inflytande i nämnden; det är väl ändå att gå till överdrift att påstå det. Jag vill ännu en gång påpeka, att förslaget tillkommit efter förhandlingar mellan akademien och Kungl. Maj:t. Jag kan för min del inte finna annat än att det för en ändring av förslaget inte då räcker med att — som utskottet säger — »överbäggande skäl» tala för att akademiens inflytande bör begränsas. Jag tycker, att det bör föreligga mycket starka skäl innan riksdagen går att ändra ett förslag, där akademien och Kungl. Maj:t kommit överens om sammansättningen.

Det kanske också bör sägas, att universitetskanslern, som visserligen anser, att universiteten och högskolorna böra vara starkare representerade än vad som nu föreslagits, dock finner, att akademien bör ha fyra ledamöter, två — som han säger — för vardera av akademiens båda klasser. Han tillägger vidare, att man egentligen borde föreskriva, att två av dessa ledamöter böra företräda den humanistiska forskningen utanför de akademiska lärosätena. Skall akademien företräda denna fria forskning, får väl ändå akademiens representation inte bli så snävt tilltagen som utskottet här föreslår. Under alla förhållanden tror jag inte, att det skulle vara önskvärt, att representanter för högskolorna och universiteten komma att dominera i denna nämnd.

Anslag till främjande av humanistisk forskning. (Forts.)

Jag tror inte, att det är många som kunna undgå att lägga märke till att det dock finns vissa motsättningar mellan de båda universiteten, mellan universiteten och högskolorna och kanske också mellan högskolorna. Jag tror, att den, som följt den här saken något litet, kan erkänna att så är förhållandet. Därför tror jag inte att det skulle vara riktigt lämpligt om universitetens och högskolornas representation blir alltför stark.

Herr talman! Jag tror, att vad jag här sagt åtminstone för tillfället utgör tillräckligt motiv för min ståndpunkt, då jag nu hemställer om bifall till reservationen, som ju är detsamma som bifall till Kungl. Maj:ts förslag i fråga om hur nämnden skall vara sammansatt.

Häri instämde herrar *Ström* och *Nerman*.

Herr **Pauli**: Herr talman! Som kammarens ledamöter kunna finna vid ett studium av detta utlåtande, är den tvistefråga, som här föreligger, av ganska obetydliga dimensioner. Som den föregående talaren påpekat, har utskottet enat sig såväl i fråga om ett godkännande i stort av den kungl. propositionen som i fråga om smärre avvikelser, som till exempel en viss reservation beträffande denna humanistiska nämnds möjligheter att utdela understöd till olika vetenskapsidkare, för att de under frihet från sina vanliga sysslor skola kunna bedriva forskning.

Om allt detta ha vi kommit överens, och det enda den föreliggande reservationen gäller är hur många ledamöter det skall finnas i denna nämnd och hur många av dessa ledamöter, som skola tillsättas av vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien. Utskottet har ansett, att det kan räcka med tio ledamöter i nämnden i stället för de elva, som Kungl. Maj:t föreslagit. Utskottet har också ansett att det kan räcka med att vitterhetsakademien utser tre representanter i nämnden i stället för de fyra, som Kungl. Maj:t föreslagit. Det har säkert varit alldeles fjärran från utskottets ledamöter att med detta förslag rikta någon sorts reprimand till vitterhetsakademien. Vitterhetsakademien är en synnerligen förtjänstfull institution, som i detta fall har en särskild förtjänst av att ha tagit initiativet till den understödsverksamhet åt den humanistiska forskningen, som nu genom Kungl. Maj:ts förslag skulle kunna betydligt utsträckas. När utskottet icke desto mindre velat tillmötesgå motionärerna i någon mån på denna punkt, beror det i hög grad på att utskottet delat vissa synpunkter i motionen. Vitterhetsakademien omfattar visserligen representanter för olika vetenskaper, men det sammanhänger med dess natur och dess anknytning till historiska museet, att den har en ganska stark arkeologisk syftning. Det önskvärda är naturligtvis att denna fond får tjäna på ett så allsidigt sätt som möjligt olika grenar av den humanistiska forskningen. Därför är det skäl, att den yngre forskargenerationen vid våra universitet och högskolor får ett rätt avvägt inflytande inom nämnden. Det är detta, som utskottet velat åsyfta med den ändring av Kungl. Maj:ts förslag som utskottet föreslagit. Genom denna ändring blir det en bättre proportion mellan antalet av universitetens och högskolornas representanter, som äro fem, och akademiens representanter, som nu skola bli tre i stället för fyra.

Jag kan inte finna, att detta är mycket att tvista om. Man kan naturligtvis också som den föregående ärade talaren och utskottsledamoten anse, att man bör ge akademien det av Kungl. Maj:t begärda antalet. Jag kan emellertid för min del inte fästa något större avseende vid den argumentering, som herr *Larsson* förde, nämligen att detta antal har fastställts efter förhandlingar mellan Kungl. Maj:t och akademien. Kungl. Maj:t och akademien utgöra ju inte på något sätt motparter i detta mål, utan parterna utgöras å ena sidan av akade-

Anslag till främjande av humanistisk forskning. (Forts.)

mien och å andra sidan av universiteten och högskolorna. Hade herr Larsson sagt, att det förts förhandlingar mellan dessa båda parter, akademien å ena och universiteten och högskolorna å andra sidan, hade naturligtvis påpekandet om förhandlingsresultatet haft ett helt annat värde för vårt bedömande. Men att Kungl. Maj:t och akademien ha kommit överens på den här punkten, kan jag inte finna är något så tungt vägande skäl.

Vi ha alltså inom utskottet velat stärka det inflytande, som universitetens i tjänst varande lärare — och särskilt de yngre forskarna — kunna ha på utlandet av medel ur denna fond till hjälp åt forskare. Det är detta som är den huvudsakliga anledningen till utskottets förslag på denna punkt, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr André: Herr talman! När herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nu har infunnit sig i kammaren, är det min första skyldighet att till honom rikta ett tack för att han velat framlägga detta förslag, ett förslag som i själva verket innebär, att vi sent omsider få ett forskningsråd för humanistisk forskning. Det är verkligen på tiden. Vi ha redan förut fått forskningsråd för den tekniska, för den naturvetenskapliga, för den medicinska forskningen och för forskningen på lantbrukets område. Det är glädjande att turen nu kommit till de humanistiska vetenskaperna.

Jag kan också ge den föregående ärade talaren rätt i att den tvistefråga, som vi denna gång stå inför, inte är särskilt betydande. Det har inte varit svårt — såvitt jag förstår — för utskottets ledamöter att enas i den kompromiss som träffats, en kompromiss mellan Kungl. Maj:ts förslag och den motion som jag och en annan av kammarens ledamöter undertecknat. Tvistefrågan gäller i själva verket endast om vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien skall ha tre eller fyra representanter. Det är inte någon särskilt stor fråga, som herrarna torde förstå. Jag skall inte heller ta kammarens tid länge i anspråk för att diskutera den.

Bakom tvistefrågan döljer sig emellertid något av en principfråga. När det naturvetenskapliga forskningsrådet inrättades 1946, låg till grund för propositionen ett kommittébetänkande, och i detta kommittébetänkande uttalades bland annat, att man skulle skapa ett i förhållande till respektive akademier fristående råd. Till den tanken gav Kungl. Maj:t helt sitt bifall. Det var på föredragning av nuvarande statsministern och med nuvarande ecklesiastikministern som statssekreterare, som propositionen den gången lades fram på riksdagens bord. I propositionen hette det också: »I likhet med kommittén finner jag även övervägande skäl tala för att rådet i organisatoriskt avseende göres oberoende av vetenskapsakademien.» Vetenskapsakademien fick visserligen representation i rådet, men fick bara en enda representant, under det att varje naturvetenskaplig fakultet och den naturvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola fick var sin representant. Där övervägde alltså högst väsentligt universiteten och deras forskningsinstitutioner på vetenskapsakademiens bekostnad. Och dock intager på det naturvetenskapliga området vetenskapsakademien en ytterst framskjuten och auktoritativ ställning, en långt starkare ställning, kan man säga, än vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien intar på sitt fält.

Forskningsrådets uppgift blir naturligtvis framför allt, att stödja forskningen, och det är ju vid universiteten och inte vid vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, som forskningen bedrivs. Det är av allra största vikt, att detta forskningsråd får en så mångsidig och intim kontakt med de yngre forskarna och den moderna forskningen som möjligt. Det anser jag vara ett väsentligt krav på detta råd. Då undrar man verkligen, om vitterhets-, historie- och an-

Anslag till främjande av humanistisk forskning. (Forts.)

tikvitetsakademien kan ha någon mera väsentlig uppgift att fylla i detta sammanhang. Vi ha erkänt, att den har det, genom att i alla fall gå med på att inte mindre än tre av tio ledamöter i detta råd skola tagas från vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien.

Men om en akademi skall vara representerad i nämnden, kan man fråga sig varför bara vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien skall vara det. Vi ha ju humanistiska avdelningar vid akademierna i såväl Uppsala som Lund och Göteborg. De äro helt ställda utanför. Det är väsentligen av historiska skäl, som vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien har fått den ställning, som den här intar. Jag har mycken respekt för dessa historiska skäl, och det är därför, som jag till nöds går med på att denna akademi skall utse tre representanter i rådet. Jag gör det emellertid inte utan betänkligheter, och detta dels med hänsyn till vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens ålderssammansättning och dels med hänsyn till att denna akademi ändå inte tillräckligt mångsidigt representerar den humanistiska vetenskapen. Jag vill erinra om att inom denna akademi med sina femtio arbetande ledamöter har mer än halva antalet överskridit 65-årsgränsen, pensionsåldern, och därigenom alltså förlorat den kontakt, som universitetslärarna ha med de yngre forskarna. Jag kan tillägga att av akademiens ledamöter äro endast två födda under detta århundrade och endast fem under 1890-talet. Det är med andra ord endast fem, som äro under 57 år. Det tycker jag nu är litet för ålderstiget, när uppgiften är att stödja de yngre forskarna. Vad sedan angår olika vetenskapers representationer i denna akademi kan onekligen vissa invändningar göras. Denna akademi kallas dagligdags för vitterhetsakademien. Jag behöver inte särskilt erinra om att ingen av våra skalder eller författare sitter i denna akademi, men jag kan tillägga — och det är kanske mera överraskande — att ingen av våra i tjänst varande professorer och docenter i litteraturhistoria ha fått den höga äran att bli medlem i denna akademi. Den kallas också för historieakademien. Av de fem professorer i historia, som finnas utanför Stockholm, är det endast en som blivit ledamot av denna akademi. En skola, som fått en mycket stor betydelse för den moderna historiska forskningen i vårt land, är inte alls representerad.

Med hänsyn härtill tycker jag för min del, att det kan räcka om vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien får tre representanter i rådet. Jag vill erinra om att en hel rad av de akademiska myndigheterna och dessutom universitetsberedningen och statskontoret ansett, att universiteten böra ha en starkare ställning i detta forskningsråd än vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien.

Herr talman! Jag ber att på de grunder, som jag nu anfört, få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Weijne**: Herr talman! När jag begärt ordet för att säga bara några ord, så är det naturligt för mig att börja ungefär på samma sätt som den föregående talaren, nämligen med att uttrycka min glädje över den välvilliga behandling, som statsutskottet ägnat Kungl. Maj:ts föreliggande förslag. Det är ju en stor sak, när man på en gång anslår 600 000 kronor för humanistisk forskning. Jag tycker inte, att den lilla tvist som nu debatteras bör få skymma det väsentliga som här sker. Om vitterhetsakademien sedan får utse tre eller fyra ledamöter i den nämnd, som skall dela ut medlen, är naturligtvis en fråga av mycket underordnad betydelse i jämförelse med det stora anslag, som här lämnas för en forskning, som hittills inte varit föremål för så särskilt välvillig behandling.

Inom departementet hade vi redan på ett ganska tidigt stadium långa överläggningar om nämndens sammansättning. När vi så småningom stannade för att universiteten skulle ha fem representanter, vitterhetsakademien fyra

Anslag till främjande av humanistisk forskning. (Forts.)
och Kungl. Maj:t två, tyckte vi, kanske något förmätet, att det verkade att vara rätt förnuftigt, med hänsyn till att Kungl. Maj:ts representanter skulle bli tungan på vågen. Om akademien nu får tre representanter, få universiteten fortfarande inte någon majoritet, och därför tycker jag inte att detta är så mycket att bråka om.

Jag tänker för övrigt inte komma med några nya skäl för Kungl. Maj:ts ståndpunkt, då det hela är en omdömesfråga. Det enda jag kan säga är att Kungl. Maj:t vilken dag som helst kommer att utfärda en förordning om ändring av vitterhetsakademiens stadgar, som kommer att medföra att de av akademiens ledamöter, som äro över 70 år gamla, komma så att säga att föras över stat och att följaktligen akademien får en arbetande ledamot för var och en av de ledamöter, som uppnått den åldern. Därigenom hoppas jag, att det skall bli möjligt för akademien att i högre grad tillgodose de önskingar, som herr Andrén här har framställt, nämligen att akademien i större utsträckning skall bli en vitterhetsakademi och att man då också skall få bättre utrymme för de historiska vetenskaperna än för närvarande.

Jag vill, herr talman, inte göra denna sak till någon stor sak. Det är i verkligheten en liten fråga. Jag tycker emellertid, att det finns åtminstone lika starka skäl för Kungl. Maj:ts förslag som för utskottets.

Herr **Holmbäck**: Herr talman! Jag tillåter mig att börja på samma sätt som herr Andrén, nämligen med att uttala ett varmt tack till herr statsrådet för den proposition, som här har framlagts och som kommer att betyda utomordentligt mycket för den humanistiska forskningen. Likaså uttalar jag min tacksamhet till statsutskottet, som så välvilligt har behandlat propositionen.

Den fråga, som vi här debattera, är — det har senast understrukits av herr statsrådet — av ganska liten betydelse i jämförelse med att anslaget nu blir beviljat. Att jag för min del har varit med om att motionera i detta spörsmål beror på följande skäl.

Vitterhetsakademien har 50 ledamöter. Om man slår upp årets statskalender och granskar, vilka dessa ledamöter äro, ser man, att man kan indela dem i tre olika grupper.

En grupp om åtta personer utgöres av ledamöter, som äro aktivt verksamma i den humanistiska vetenskapens tjänst utan att därför vara knutna till universitet eller högskolor och utan att vara pensionerade. Det är riksarkivarien och riksantikvarien, det är museidirektören vid statens historiska museum och det är vissa bibliotekstjänstemän o. s. v. Jag anser det vara synnerligen värdefullt, att denna grupp av akademiens ledamöter får tillfälle att genom vitterhetsakademien utöva inflytande på valet av den humanistiska nämnden. Men det är bara åtta personer, som det här gäller.

Den andra gruppen, 22 ledamöter, utgöres av pensionerade tjänstemän, mestadels universitetsprofessorer. Jag tycker det är mindre värdefullt, att den gruppen får utöva inflytande på den humanistiska nämndens tillsättning. En universitetsprofessor, som är pensionerad och inte tillhör vitterhetsakademien, har inte denna möjlighet, och det kan ju diskuteras, om det då är lämpligt att låta dessa äldre personer få motsvarande möjlighet. I det sammanhanget får jag uttrycka min synnerliga glädje över herr statsrådets tillkännagivande, att denna grupp kommer att minskas därigenom att personer, som äro över 70 år, komma att föras bort.

Den tredje gruppen omfattar 20 av vitterhetsakademiens ledamöter. Den utgöres av professorer i tjänst vid högskolorna och universiteten. Beträffande den gruppen tycker jag för min del, att det finns ganska ringa skäl att låta den utöva inflytande genom vitterhetsakademien på tillsättning av den huma-

Anslag till främjande av humanistisk forskning. (Forts.)

nistiska nämnden, då dessa professorer ha rätt att genom sina resp. fakulteter vid universiteten och högskolorna utöva sådant inflytande. De få på detta sätt en dubbel rösträtt, dels vid universiteten och högskolorna och dels i vitterhetsakademien.

Sammanfattar jag vad jag har sagt, finner jag, att när det gäller den grupp på åtta personer, som jag först nämnde, föreligger det starka skäl att ge dem rätt att inverka på humanistiska nämndens sammansättning. Beträffande de övriga 42 äro skälen mer eller mindre starka, mest mindre starka.

Då förefaller det mig, att då vi nu å ena sidan ha dessa 50 ledamöter av vitterhetsakademien och å andra sidan de ungefär 90 ledamöterna av universitetens och högskolornas fakulteter, så kan det vara fullt tillräckligt att ge de 50 ledamöterna av vitterhetsakademien, som till stor del ha en dubbel rösträtt, tre platser i den humanistiska nämnden och låta de 90 ledamöterna få fyra platser. Jag tycker för min del, att det är riktigare än att låta de 50 ledamöterna i vitterhetsakademien få lika stor rösträtt som de 90 ledamöterna i akademiernas och högskolornas humanistiska fakulteter.

Det är i huvudsak av detta skäl, som jag för min del har ställt mig på den ståndpunkt, som innefattas i motionen och som nu har vunnit statsutskottets stöd.

Herr statsrådet **Weijne**: Det förefaller mig, herr talman, som om herr Holmbäcks anförande borde ha utmynnats i ett bifallsyrkande till Kungl. Maj:ts förslag, ty vad herr Holmbäck bevisade var, att universiteten genom professorernas medlemskap i vitterhetsakademien i verkligheten få ett större inflytande än som framgår av att universiteten välja fem ledamöter. Jag vill fästa uppmärksamheten på att genom den ändring, som här inträder, då 70-åringarna försvinna, kommer sannolikt antalet aktiva universitetsprofessorer att ökas högst väsentligt bland akademiens ledamöter, och följaktligen blir universitetens inflytande i fortsättningen ganska betydande inom vitterhetsakademien. Därför tycker jag, som sagt, att herr Holmbäck borde ha slutat med att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Larsson**: Herr talman! Jag vill bara säga ett par ord med anledning av herr Andréns yttrande.

Herr Andréns har som skäl för sitt ändringsyrkande anført, att vetenskapsakademien t. ex. bara har en ledamot i tekniska forskningsrådet, men man bör i alla fall göra en viss skillnad mellan denna nämnd och den nämnd, som herr Andréns talar om. Vitterhetsakademien har ju dock handhaft utdelningen av medel ur humanistiska fonden, som jag förut har sagt. Den har tillsatt sex ledamöter i fondens nämnd och skött denna på ett tillfredsställande sätt. Här gäller det nu att minska antalet ledamöter, och gör man det på de sätt, som Kungl. Maj:ts har föreslagit, bör det kunna räcka till.

När herr Andréns talar om vilka som inte ha fått den äran att komma in i akademien, så gäller det väl här som på många andra håll, att det är ganska många, som anse sig kallade, men det är ju få, som äro utvalda. Det är möjligt, att vederbörande kunna ta intryck av detta.

Dessutom skulle jag vilja säga till herr Holmbäck, att om den uppgift, som har lämnats i tidningspressen, är riktig, skulle ett mycket stort antal av de humanistiska sektionernas professorer tillhöra akademien. Av humanistiska sektionens i Uppsala 24 professorer tillhör inte mindre än en tredjedel akademien, och därtill komma andra uppsalabor, varför Uppsala har inte mindre än 16 akademiledamöter, om man räknar med dem, som ha avgått från professorstjänsten. I Stockholm är det likadant: åtta professorer härifrån tillhöra

Anslag till främjande av humanistisk forskning. (Forts.)

akademien, och det blir en tredjedel av humanistiska avdelningens. Lund har egentligen den sämsta representationen; därifrån komma bara sex avgångna och verksamma professorer. Av Göteborgs 16 professorer sitta fem i akademien.

Jag tycker, att det är en ganska bra representation, som de akademiska lärosätena redan ha. Herr Holmbäck borde därför, som departementschefen säger, egentligen ha yrkat bifall till det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt, i stället för att vilja minska representationen för akademien med ytterligare en.

Herr Holmbäck: Herr talman! Det är alldeles klart, att universiteten och högskolorna ha mycket stort inflytande i vitterhetsakademien. Det ha de, tror jag, haft ända sedan vitterhetsakademiens grundande. Men det är inte detta det här gäller, utan frågan är, tycker jag för min del, om det föreligger något skäl att ge vissa personer dubbel rösträtt vid val av ledamöter i humanistiska nämnden, nämligen dels såsom universitetsmän, dels såsom ledamöter i vitterhetsakademien. Det föreligger inte heller något skäl att ge dem rösträtt, då de ha blivit pensionerade, även om det för framtiden bara blir personer mellan 65 och 70 år, som komma att få utöva denna rösträtt.

Sedan det väsentliga! Det är ju inte fråga om att akademien skall mista alla sina ledamöter i humanistiska nämnden, utan det gäller, huruvida det är riktigt, att akademien skall tillsätta lika många ledamöter som samtliga universitetets och högskolors humanistiska avdelningar tillsammans, eller om den skall nöja sig med ett mindre antal ledamöter än de av fakulteterna tillsatta.

Herr André: Herr talman! Endast några få ord!

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet gjorde efter herr Holmbäcks anförande den invändningen, att eftersom universiteten så starkt äro företrädde i akademien, borde man inte vara orolig för att de inte få tillräckligt inflytande. Det förhåller sig självklart på det sättet, att de medlemmar i akademien, som äro bosatta i Uppsala, Lund och Göteborg, inte ha samma tillfälle att vara närvarande vid akademiens sammanträden som stockholmarna, och därför blir detta inflytande från de avlägsna universitetens humanistiska avdelningar icke så stort som man kanske kunde tänka sig.

Jag skall också be att få säga ett par ord med anledning av herr Larssons sista inlägg. Den ärade talaren på hallandsbänken intygade, att akademien på ett synnerligen skickligt sätt hade skött sina åligganden. Jag skall inte nu uppta en diskussion om denna sak, men så mycket vågar jag kanske ändå säga, att i vetenskapliga kretsar äro meningarna mycket delade på denna punkt. Jag tror, att man kan göra gällande, att medlen ha flutit rikt över dem, som ha sysslat med arkeologi och konsthistoria, men att andra vetenskaper ha blivit missgynnade till de nämnda vetenskapernas fromma. Det beror till icke ringa del därpå, att arkeologien är så oerhört starkt företrädd i vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien. Denna är i själva verket i främsta rummet en antikvitetsakademi. Vitterhetsakademien, som den kallas, har väl tillgodosett just detta specifika intresse på bekostnad av andra, kanske minst lika viktiga.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu föredragna utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas med godkännande av utskottets motivering, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 77 med godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nerman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 44;

Nej — 42.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser beträffande innehavare av befattningar, vilka vid upphörande av rådhusrätterna i samma städer komma att indragas m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

På framställning av herr talmannen beslöts att förevarande utlåtande skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten I.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten II.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Robert Berg* och *Petersson* (I: 241) och den andra inom andra kammaren av herrar *Skantze* och *Törnkvist* (II: 359), hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts ovannämnda proposition, nr 165, måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om ny utredning rörande den judiciella indelningen i Blekinge län samt att vid sådan utredning de i motionerna anförda synpunkterna måtte vinna beaktande.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 241 och II: 359 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt en vid förevarande utlåtande avgiven reservation hade herr *Törnkvist* ansett dels att utskottets motivering bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, dels ock att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 241 och II: 359 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om ny utredning rörande den judiciella indelningen i Blekinge län, vid vilken utredning de i motionerna anförda synpunkterna borde vinna beaktande.

Ang. den judiciella indelningen i Blekinge län.

Ang. den judiciella indelningen i Blekinge län. (Forts.)

Herr **Petersson**: Herr talman! I anledning av nu föreliggande proposition nr 165 har i en motion hemställts om ny utredning rörande den judiciella indelningen av Blekinge. Som motionär ber jag att få säga några ord.

Tidigare hade de fyra häradena i Blekinge vartdera sin egen självständiga domsaga, men 1934 sammanslogos Listers och Bräkne häraders domsagor, och tre år senare förenades Östra häradets domsaga med Medelsta, varvid Ronneby blev kansli- och tingsställe. Med utgångspunkt från att Karlshamn och Sölvesborg komma att förläggas under landsrätt har Kungl. Maj:t nu föreslagit en uppdelning av Bräkne och Listers domsaga med städerna Karlshamn och Sölvesborg som tingsplatser, men bibehåller Östra och Medelsta domsaga i nuvarande omfattning, fastän invånarantalet i denna domsaga är nästan lika stort som i de två föreslagna nybildade tillsammans.

Redan när frågan om förening av Östra och Medelsta häraders domsagor kom upp, gjordes mycket starka invändningar från Östra häradets befolkning emot denna organisation. Man befارade stora olägenheter av en sådan sammanslagning, och dessa farhågor ha tyvärr besannats. Dåvarande justitieministern uttalade på sin tid, att Östra och Medelsta domsaga var en av de större och mest arbetstyngda, och detta vittnesbörd är alltjämt giltigt. På grund av denna domsagas stora omfång har arbetet för häradshövdingen och kanslipersonalen blivit mycket ansträngande, och det har visat sig svårt att i föreskriven tid hålla expeditionerna i olika ärenden tillgängliga. Det finns ägodelningsmål, som legat hos ägodelningsrätten bortåt två år, och för närvarande torde de oavgjorda ägodelningsmålen uppgå till ett 150-tal. I denna del av Blekinge förekomma många tvister om fiskerättsförhållanden av särskilt invecklad beskaffenhet, som kräva mycket tidsödande utredning och handläggning. När civildomstolarna skola överta krigsrätternas funktioner, blir arbetsbördan för häradshövdingen i Östra och Medelsta domsaga överväldigande stor.

Hovrättens utredningsman har haft funderingar på att genom en allmän domsagoreglering söka minska Östra och Medelsta domsaga, och efter vad jag kan förstå var hans mening att överföra en del av Medelsta till Bräkne härad. Departementschefen har ansett detta olämpligt, och jag gillar fullt hans mening. Om en sådan anordning genomfördes, skulle vissa ortsintressen komma i konflikt med varandra och häradsgrensarna förskjutas. Karlshamn är obestriddligen centralpunkt i Bräkne härad liksom Sölvesborg är det i Lister. För västra länsdelen av Blekinge synes sålunda propositionen tillgodose befolkningens berättigade intressen, men det kan inte sägas om den östra halvan. Departementschefen medger själv med sympatisk uppriktighet nackdelen av att Östra och Medelsta domsaga fastläses vid sin nuvarande omfattning, men han erinrar om den utredning, som pågår i syfte att inkorporera Augerums och Lösens socknar eller delar därav med Karlskrona, varigenom, om den förverkligas, domsagan minskas, och vidare säger han, att arbetsbördan kan lättas genom utökning av domsagopersonalen. Beträffande inkorporeringen vill jag genmäla, att meningarna om den äro mycket delade, i varje fall om storleken, omfattningen av densamma. Hur den än genomföres, kommer reduceringen av domsagan inte därigenom att bli av någon väsentlig betydelse. Yttnehållet i Östra och Medelsta domsaga är ca 32 000 hektar större än i Bräkne och Lister. Östra härad innesluter de största och flesta öarna i skärgården, vars befolkning har besvärliga kommunikationer att dras med. Det är även beaktansvärt, att ingen enda kommun i Östra härad har fria telefonsamtal till Ronneby. Någon snabb och för de rättssökande billig rättsskipning blir det inte, om nuvarande anordning skall bibehållas.

Ang. den judiciella indelningen i Blekinge län. (Forts.)

Motionärerna föreslå en lösning av denna betydelsefulla fråga, som skulle tillfredsställa alla parter, innebärande att Östra och Medelsta häraderna åter bleve var för sig självständiga domsagor, varvid Medelsta härad finge sitt tingsställe i Ronneby och Östra härad sitt i Lyckeby, där sedan århundraden tillbaka med ett par korta avbrott ting hållits. Vill man kompensera Östra härad för den ifrågasatta inkorporeringen med Karlskrona, kan man överföra Tvings landsfiskalsdistrikt dit. Befolkningen i detta område har mycket goda trafikförbindelser med Lyckeby. Om Östra härad finge egen domsaga med tingsställe i Lyckeby, skulle skärgårdens folk lättare och fortare komma till Lyckeby via Karlskrona än till Ronneby, en förmån som bleve mycket uppskattad.

Motionärernas förslag medför inte något ökat byggnadsbehov utöver vad man beräknat i propositionen. Tingshuset i Lyckeby är väl bibehållet och har stora utrymmen, som lätt kunna apteras till kanslielokaler. Slutligen kan nämnas, att tingshusbyggnadsskyldiges i Östra härad ekonomiska ställning är god. De bokförda tillgångarna uppgå till ca 165 000 kronor, och någon utdelning av tingshusmedel har inte förekommit sedan 1934.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Då jag inom avdelningen har deltagit i behandlingen av detta ärende, skulle jag vilja med några ord förklara, varför utskottet inte hemställt om bifall till motionen.

Huvuddelen av propositionen behandlar ju de förhållanden som uppstå i samband med att städerna Sölvesborg och Karlshamn skola läggas under landsrätt. Då ökas folkmängden i Bräkne och Listers domsaga, varför det har befunnits bäst att dela denna i två. Däremot har i propositionen inte tagits upp frågan om återstoden av Blekinge, som inte beröres av att städerna Sölvesborg och Karlshamn förläggas under landsrätt. Inte heller utskottet har ansett sig böra penetrera den frågan, ehuru den blivit föremål för en motion. Jag vill säga till den ärade talaren från Karlskrona, att jag håller före, att det nog ligger mycket i de tankar, som ligga bakom motionen, och vi ha inte formulerat utlåtandet så, att vi sagt, att någon ytterligare uppdelning inte bör komma i fråga. Vi ha endast sagt, att den saken bör prövas på det sätt som är vanligt vid domsagouppdelningar, nämligen att Kungl. Maj:t gör erforderliga undersökningar. I varje fall inom statsutskottet är det knappast vanligt, att man så snabbt tar ställning i en sådan fråga, som dock är ganska komplicerad.

Därtill kan komma något som spelade stor roll för avdelningen, nämligen att justitieministern själv varit på ort och ställe i mellersta och västra Blekinge och talat med många där. Vi tyckte därför, att vi hade svårt att föreslå någon ändring av de domsagor som här berörts. Vi visste ju, att justitieministern personligen hade genomtänkt och undersökt saken.

Jag har här inte någon anledning att säga annat än att om justitiedepartementet finner det vara möjligt att dela Östra och Medelsta domsaga, kan en sådan åtgärd enligt min mening vara riktig. Men det väsentliga är, att delningen bör komma till stånd på förslag av justitiedepartementet. Huvuddelen av propositionen och utskottsutlåtandet handlar om rådmän och andra, som skola ha sin emeritilön — eller vad vi skola kalla det — och sina pensioner ordnade. Hela klämman gäller ju bara detta.

Jag vill alltså ha sagt, att vi med vårt ställningstagande inte ha avvisat möjligheten av en uppdelning, men det fordras nog ytterligare undersökningar för att man skall kunna bestämt förorda en sådan. Det är därför som vi ha skrivit så neutralt som vi ha gjort, nämligen att »då frågan om domsagoindelningen i landet kan förutsättas vara föremål för fortlöpande uppmärksamhet

Ang. den judiciella indelningen i Blekinge län. (Forts.)
från Kungl. Maj:ts sida, anser utskottet att särskild framställning till Kungl. Maj:t om utredning i ämnet icke kan anses påkallad». Däremot skulle jag vilja säga, att om man i Östra och Medelsta domsaga är så intresserad av en uppdelning, möter det intet hinder att hos justitiedepartementet begära en sådan utredning. Då får man se, hur det kan komma att gå.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47 i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande eller inrättande av barnhem;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till barnmorskeläroanstalterna;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av tjänstebostad åt landsfiskalen i Föllinge distrikt;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen av två fastigheter i Fjällbacka municipalsamhälle; samt

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Folkbokföringen: Viss tillfällig personal vid länsstyrelserna m. m. för budgetåret 1947/48.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa författningar berörande veterinärväsendet samt angående inrättande av en veterinärstyrelse, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. omorganisation av medicinalstyrelsen. Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av medicinalstyrelsen jämte i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

A. med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 67 framlagda förslag och med avslag å motionerna I: 226 och II: 337 bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i medicinalstyrelsens personalförteckning, som påkallades

Ang. omorganisation av medicinalstyrelsen. (Forts.)

av vad föredragande statsrådet förordat i statsrådsprotokollet över social-
ärenden för den 7 februari 1947;

B. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

I. godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för medicinalstyrelsen, att
tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48;

II. till Medicinalstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1947/48 under V a
huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 350 000 kronor;

C. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1947/48 under V a
huvudtiteln såsom förslagsanslag anvisa

1) till Medicinalstyrelsen: Omkostnader 170 000 kronor,

2) till Medicinalstyrelsen: Beredskapsorganisation 80 000 kronor.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat:

»Kungl. Maj:ts förslag innebär, att fackbyråcheferna skola hänföras till
löneplan C. Utskottet är av den meningen, att nämnda löneplan och dess bli-
vande motsvarighet i det nya avlöningsreglementet bör komma till använd-
ning endast i särskilda undantagsfall. Den rådande tendensen att hänföra allt
flera befattningar till denna löneplan är därför ägnad att ingiva betänklig-
heter. Från denna allmänna utgångspunkt har inom utskottet ifrågasatts, hu-
ruvida icke det högre löneläge, som är avsett att beredas fackbyråcheferna i
jämförelse med de administrativa byråcheferna, hellre borde åstadkommas in-
om ramen av löneplan A. Utskottet har emellertid vid övervägande av denna
fråga funnit, att sådana särskilda skäl, som påkalla anlåtande av löneplan C
och beredande av sådana villkor för erhållande av pension, som äro förbundna
med nämnda löneplan, föreligga beträffande fackbyråcheferna inom medicinal-
styrelsen. Utskottet har därför funnit sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts för-
slag i detta hänseende.»

Reservation hade avgivits av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt
herrar *Falla* och *Birke*, vilka ansett, att utskottet med ändring därutinnan av
Kungl. Maj:ts förslag bort förorda, att fackbyråcheferna skulle hänföras till
löneplan A och att alltså det stycke i utskottets yttrande, som började med
orden »Kungl. Maj:ts förslag» och slutade med orden »detta hänseende», bort
hava följande lydelse:

»Kungl. Maj:ts — — — ingiva betänkligheter. Från denna allmänna ut-
gångspunkt synes det högre löneläge, som är avsett att beredas fackbyråche-
ferna i jämförelse med de administrativa byråcheferna, böra åstadkommas
inom ramen av löneplan A. Det är enligt utskottets mening av vikt, att även
fackbyråcheferna komma i åtnjutande av den fastare anställningsform, som
tillhörigheten till denna löneplan innebär. Med hänsyn jämväl till frågans
principiella räckvidd har utskottet funnit övervägande skäl tala för att ifrå-
gavarande tjänster i likhet med vad för närvarande är fallet inrättas såsom
fullmaktstjänster. Härvid synes den lönegrad böra komma i tillämpning, i
vilken slutlönen närmast motsvarar lönen i lönegrad C 7 eller lönegrad A 33.»;

ävensom att utskottet bort under A. hemställa, att riksdagen måtte i an-
ledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 226 och
II: 337 bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i medicinalstyrel-
sens personalförteckning, som påkallades av vad reservanterna förordat.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag änyo tar
till orda, men i dag äro många ärenden före, som behandlats i den avdelning av
statsutskottet, som jag tillhör.

Jag har jämt tre andra av utskottets ledamöter till detta utlåtande fogat en
reservation. Men innan jag går in på den, skulle jag bara vilja säga några ord

Ang. omorganisation av medicinalstyrelsen. (Forts.)

med anledning av den vid föregående punkt beslutade utbrytningen av veterinärväsendet och upprättandet av en veterinärstyrelse. Jag får anmäla en viss tveksamhet beträffande det kloka i detta. Det kan anföras emot denna anordning, att den blir dyrare. Vi få därigenom ännu ett statligt verk, och det kan sägas vara en onödig påbyggnad på vår redan förut stora administrativa apparat. Meningarna därom ha ju varit mycket delade bland läkare, veterinärer och andra. Jordbruksorganisationerna ha visserligen tillstyrkt saken, men de ha bedömt frågan så, att jordbrukarnas synpunkter skulle kunna lättare göra sig gällande efter utbrytningen. Jag är inte riktigt säker på att erfarenheten kommer att utvisa detta. Det hade nog kunnat gå lika bra, om man inom medicinalstyrelsen hade tillsatt en överdirektör för veterinärväsendet. Jag tror, att jordbrukets synpunkter i så fall skulle ha blivit tillgodosedda lika bra och i vissa avseenden kanske bättre. Det finns ju en hel del områden, där de veterinära och de humanmedicinska intressena behöva samarbete och där det annars kan bli komplikationer. Dit hör kontrollen över livsmedelsindustrien och över hygienien vid distribution av livsmedel och dylikt. Där ha både veterinärer och läkare uppgifter att fylla, och då förefaller det vara riktigare, att en och samma organisation hade varit tillsynsmyndighet. Men utskottet tillstyrkte ju propositionen så enhälligt, att jag för min del inte har tänkt att närmare gå in på den frågan — det skulle i så fall ha gjorts vid den föregående punkten — utan jag ville bara passa på tillfället och anmäla dessa betänkligheter.

Den reservation, som jag och mina medreservanter ha avgivit här, vänder sig mot att man nu placerar ännu flera byråchefer på C-plan. Vi ha redan ett antal sådana, men de förekomma huvudsakligast inom de affärsdrivande verken, och jag kan bättre förstå, att man bör ha en sådan anordning där. Det är för dessa verk nödvändigt att kunna konkurrera med det privata näringslivet om praktiskt dugande arbetskrafter. Men när det gäller medicinalstyrelsens byråchefer, tror jag, att det skulle vara bättre att bibehålla placering på A-plan, som det hittills har hetat — det blir väl löneplan nr 1, när den i höstas beslutade löneordningen träder i kraft. Jag skulle vilja anföra två skäl härför.

Det ena är, att en sådan överflyttning kan bli prejudicerande, så att allt flera byråchefer komma på C-plan. Befattningshavarna där tillsätts som bekant på förordnande och kunna alltså lättare avlägsnas från sina poster. Anställningen blir således osäkrare, vilket är till nackdel för befattningshavarna.

Det andra skälet är, att en anställning på C-plan ställer sig dyrare för staten, eftersom befattningshavarna där redan efter sex år bli berättigade till halv pension. De äro då i sina bästa år och kunna till och med få annan statsanställning. Men framför allt kunna de i egen praktik ännu i många år förtjäna lika mycket pengar, som om de aldrig hade varit i statens tjänst, och ändå få de halv pension — efter tolv års tjänst äro de berättigade till full pension. Vi ha ju i Stockholm sett några exempel, som inte verka riktigt tilltalande. Det är därför jag tycker, att man inom statsförvaltningen inte onödigtvis bör placera flera befattningar på C-plan.

Eftersom jag och mina medreservanter ha ansett, att den omständigheten, att man måste ta dugliga läkare — det blir ju i de flesta fall fråga om sådana — till dylika poster och eftersom de ha varit vana vid större inkomster än de som gå i karriären och den vägen komma upp till byråchefsgrad, ha vi inte velat motsätta oss, att man i lönehänseende gör dem ungefärligen jämställda med befattningshavare i C 7 och C 6. Vi ha därför föreslagit, att man skall sätta dem i en högre lönegrad än byråchefer vanligen tillhöra. Man kan säga, att detta i viss mån är prejudicerande, men vi tycka, att man kan anföra skäl härför, som det inte går att anföra beträffande byråchefer i allmänhet. Det är därför vi ha vågat oss på att föreslå placering i lönegrad A 33.

Ang. omorganisation av medicinalstyrelsen. (Forts.)

Med hänsyn till att denna överflyttning kan bli ett prejudikat, som leder till att man allt mer placerar ansvarsfyllda poster i statsförvaltningen på C-plan — således bara på förordnande och inte med fullmakt — och med hänsyn till vad jag har anfört om pensionsförhållandena skall jag nu, herr talman, be att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

I detta anförande instämde herr *Lundgren*.

Herr statsrådet **Mossberg**: Herr talman! Med anledning av herr Mannerskantz anförande skall jag be att med några ord få redogöra för hur vi inom socialdepartementet sett på denna fråga, när vi vid utarbetandet av propositionen angående omorganisation av medicinalstyrelsen stannade vid att föreslå, att fackbyråcheferna inom denna styrelse — alltså medicinalråden — skulle överföras från A-plan till C-plan.

Herr Mannerskantz befarade, att en lösning av denna fråga i enlighet med det av utskottsmajoriteten tillstyrkta propositionsförslaget skulle innebära risk för prejudikat för framtiden. Jag delar inte riktigt den uppfattningen. Jag tror nämligen, att man i fråga om medicinalstyrelsen kan anföra så särpräglade och speciella skäl just för den ståndpunkt som intagits i propositionen att det torde bli svårt att åberopa dessa skäl när det gäller de flesta andra delar av statsförvaltningen.

Medicinalrådsbefattningarna äro ur hälsovårdssynpunkt oerhört viktiga befattningar. Hela den administrativa ledningen av vårt sjukvårdsväsende sammanstrålar ju på de olika byråerna i medicinalstyrelsen. Det är av utomordentlig vikt, att vi till dessa befattningar kunna förvärva skickligt folk. Det måste vara personer, som äro goda fackmän och samtidigt därmed goda administratörer. En läkare på sjukhusbyrån i medicinalstyrelsen bör vara en skicklig sjukhusläkare, som därtill har förutsättningar att bli en skicklig administratör.

Det har mångfaldiga gånger visat sig, att den lönesättning, som staten kan bjuda medicinalråden, medför mycket stora svårigheter, när det gäller att rekrytera medicinalrådsbefattningarna med folk, som fyller dessa höga kvalifikationer. Detta beror på att dessa befattningar måste rekryteras från kårer, som ha ett helt annat löneläge än vad vi äro vana vid i statens tjänst. Jag skall bara ge ett par siffror för att belysa, med vilka svårigheter man i detta fall har att kämpa.

Den nuvarande begynnelselönen i A 30 är ungefär 15 000 kronor om året. Begynnelselönen i A 33, som utskottets reservanter hade tänkt sig som en lämplig lön för medicinalråden, är för närvarande ungefär 16 500 kronor om året. I C 7, som föreslagits i propositionen, är lönen redan från början — där har man ju inga löneklasser — för närvarande i runt tal 18 000 kronor om året. Om man nu jämför dessa löner med inkomstnivån t. ex. för de läkarkårer, ur vilka vi vilja rekrytera medicinalrådsbefattningarna, finner man, att en provinsialläkares taxerade inkomst uppgick i medeltal år 1942 till 20 000 kronor om året, och medeltalet för den fjärdedel av provinsialläkarna, som hade de bästa inkomsterna, uppgick till 26 700 kronor om året. Överläkarna vid delade lasarett hade i medeltal en taxerad inkomst av 34 600 kronor om året, och medeltalet för den fjärdedel, som hade det bästa inkomstläget inom denna läkargrupp, utgjorde inte mindre än 49 600 kronor om året.

Om man skall rekrytera statliga befattningshavare från grupper, där lönerna ligga så högt, är faktiskt varje tusenlapp, som vi kunna lägga till den vanliga byråchefslönen, av betydelse, när man skall locka över duktigt folk. Hitills har det ju i mycket stor utsträckning varit på det sättet, att man för att

Ang. omorganisation av medicinalstyrelsen. (Forts.)

få en tillräckligt duktig karl måst tolerera, att han har haft bisysslor och biinkomster i en omfattning, som eljest inte är vanlig inom statstjänst. Ju mer vi höja statslönen, desto större krav kunna vi ställa på att han skall ägna hela sin arbetskraft åt den statliga tjänsten. Rekryteringssvårigheterna ha alltså varit det ena skälet till att vi i propositionen föreslagit en höjd lönenivå genom placering på C-plan.

Det andra skälet har varit vikten av att göra dessa befattningar mera rörliga. Medicinen befinner sig för närvarande i utomordentligt snabb utveckling. Det göres nya upptäckter, och det kommer fram nya behandlingsmetoder praktiskt taget varje år. Det kräver en ganska stor insats av en fackman för att kunna hålla sig i toppen på denna utveckling. Han måste ständigt följa facktidsskrifter o. s. v. Medicinalråden äro så överlupna av administrativa arbetsuppgifter, att de faktiskt inte, hur gärna de än vilja, få så mycket tid över till att mera grundligt sätta sig in i den snabba utvecklingen på sjukvårdsområdet. Detta leder till att man lätt kan komma i en sådan situation, då ett medicinalråd inte längre står på toppen av aktuell fackkunskap. Det kan vara en god sak, om han har möjlighet att med bibehållen pension lämna sin medicinalrådsbefattning och man får dit en yngre man. Jag tror, att i ett sådant läge tjänar landets sjukvårdsväsende på ett utbyte, även om pensionen innebär en kostnad för statsverket.

Jag vill betona, att när man av dessa två skäl har gått över på C-plan — där alltså anställningsförhållandena icke äro så fasta som på de vanliga fullmakts-tjänsterna — har man från Kungl. Maj:ts sida inte till någon del handlat emot uppfattningen inom de kretsar, som närmast äro berörda av denna fråga. I vanliga fall sträva ju tjänstemännen efter fast anställning, men i detta fall ha såväl medicinalstyrelsen som de kårer och fackorganisationer, som äro hörda, praktiskt taget enhälligt tillstyrkt, att dessa fackbyråchefer överföras till C-plan. Här kan således det enskilda intresset sammanjämkas med det allmänna. Det uppstår ingen dualism mellan statens intresse att få effektivitet och den anställdes intresse att få trygghet. Jag tror alltså fortfarande, att de absolut övervägande skälen tala för den ståndpunkt, som har intagits i propositionen och som också har följts av utskottets majoritet.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder endast yrkats, av herr *Mannerskantz*, att vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt herr *Mannerskantz* yrkande; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 33, i anledning av väckta motioner om tilläggspension åt f. d. föreståndarinnan vid Jämtlands läns sinnesslöanstalt Berta Maria Rundgren;

nr 34, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående försäljning till Botkyrka kommun av visst område av den riksbanken tillhöriga fastigheten Tumba 1¹;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning

om ändrad lydelse av § 5 förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 11) angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända; samt

nr 36, angående dyrtidstillägg till den hos riksdagens kamrar, utskott och kansli tillfälligt anställda personalen.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång; och

nr 28, i anledning av väckt motion angående utredning rörande luftfartsförsäkringens likställighet i processuellt hänseende med sjöförsäkringen m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckt motion med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 kap. 9 § giftermålsbalken m. m. *Ang. ändring i 2 kap. 9 § giftermålsbalken m. m.*

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen, i anledning av en av herr *Nerman* inom första kammaren väckt motion, nr 24, måtte besluta att för sin del antaga i utlåtandet införda förslag till

- 1) lag om ändring i giftermålsbalken;
- 2) lag om ändrad lydelse av 1 kap. 2 § lagen den 8 juli 1904 (nr 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap;
- 3) lag om ändrad lydelse av 18 kap. 2 § strafflagen.

I det av utskottet framställda förslaget till lag om ändring i giftermålsbalken var 2 kap. 9 § så lydande:

(Gällande lydelse:)

Äktenskap må ej slutas mellan dem, av vilka den ena varit gift med den andres släkting i rätt upp- eller nedstigande led.

(Föreslagen lydelse:)

Äktenskap må ej slutas mellan dem, av vilka den ena varit gift med den andres släkting i rätt upp- eller nedstigande led, *med mindre Konungen finner skäligt tillåta äktenskapet. Finnes barn i det tidigare äktenskapet, må tillstånd meddelas allenast om hänsyn till barnet ej talar däremot.*

Herr *Nerman*: Herr talman! Det blir säkert mycket få svenska medborgare, som komma att beröras av den här föreslagna lagändringen, och regeringens prövning i alla fall den gäller bör ju vara en garanti, som kan avvärja eventuella invändningar. Men hur få fallen än bli, om det också blir bara *ett* fall, tror jag, att lagändringen är rättmätig och befogad. En sådan modernisering för också Sverige närmare de övriga nordiska länderna.

Jag har att som motionär framföra mitt varma tack till utskottet för dess intresse och omsorg. För övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 56 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskottet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 15 §§ förordningen den 20 juni 1941 (nr 577) angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 56 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, m. m., såvitt propositionen hänvisats till jordbruksutskottet, dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar;

nr 31, i anledning av väckta motioner om höjning av statsbidraget för vid laga skiften upptagen odlingsmark;

nr 32, i anledning av väckta motioner om viss ändring av villkoren för erhållande av statsbidrag till förrättningar enligt lagen om delning av jord å landet;

nr 33, i anledning av väckt motion angående utredning av orsakerna till och botemedlet mot kreaturssjukdomen acetonämi; samt

nr 34, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag rörande en grundläggande yrkesutbildning för det mindre jordbruket.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 235.

Herr *Sundelin* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Motionen bordlades.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ekklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa investeringar i statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1947/48;

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa investeringar i postverkets fond för budgetåret 1947/48 m. m.;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa äldre anslag;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av förslag till avtal mellan staten, å ena sidan, samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till svenska lastbilaktiebolaget m. m.;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av viss vattenrätt i Ume älv m. m.;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående överskridande av anslagsposten till reparations- och underhållskostnader m. m. under karolinska sjukhusets delfond av statens allmänna fastighetsfond; samt

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 167, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa författningar berörande veterinärväsendet samt angående inrättande av en veterinärstyrelse.

Anmäldes och bordlades:

utrikesutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Finland träffad överenskomst rörande det svensk-finska varuutbytet;

bevillningsutskottets betänkande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1947 jämte väckta motioner; samt

första lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Andersson, Gunnar*, för tiden den 17—den 27 instundande maj.

Justerades protokollsutdrag för denna dag. varefter kammarrens sammanträde avslutades kl. 4.08 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 2 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 313, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om utredning rörande den inom arméns tygverkstäder anställda lägre personalens utbildnings- och arbetsförhållanden, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 235, angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Sundelin* m. fl. väckta motionen, nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 6, bevillningsutskottets betänkande nr 29 och första lagutskottets utlåtande nr 32.

Herr **Nilsson, Bror**, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Med hänsyn till den synnerliga omfattningen av det med Kungl. Maj:ts proposition nr 235, angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen, avsedda ärendet tillåter jag mig anhålla, att kammaren måtte medgiva utsträckning av tiden för avgivande av motioner i anledning av sagda proposition till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionens avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.02 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.
